

1848. június 5-én FELHÍVÁS.

Az Alispán felhívja a helység előjáróit, hogy másnap reggelre az örség tisztjei és tiszthehelyettesei otthon legyenek. (Mármint Földéken)

A Haza veszélyben van jelenik meg a felhívás. Országos toborzás 200.000 katonára, ebből Csanád megyében 400, Földékra 10 fő az elváras. Ezen újoncokat toborzás után 8 napon belül 4 évig tartó szolgálatra kell kiállítani. Fejenként 80 ezüst forinttal lesznek jutalmazva. Ha önként nem állnak ki, akkor a sorozásra összeírtak, a 19-20 évesek közül sorshúzással jelöljék ki a bevonulókat.

Alispáni hivatal s.k.

1848. október 19. Főszolgabírói felhívás.

Mindenki, aki a nemzetörtséghez tartozik kocsival és egy heti étellemmel felkészülve másnap reggel hajnalban induljon Pécskára. Legalább 25 kocsi legyen.

Aláírás s.k.

1848. december 8. Főszolgabírói felhívás.

A Helység Előjárósága reggel 8 óra 15 lovaskocsit küldjön Makóra, a most érkező 500 fogoly Szegedre történő szállításba bekapcsolódva.

Aláírás s.k.

1848. december 24.

A Honvédelmi Bizottmány felhívja a Helység papját, hogy a szöszékről minden alkalommal a néphez intézett felszólításával a népet a Honvédelmére buzdítsa és lelkesítse.

Aláírás s.k.

1848. február 12. A Helység Előjáróságanak!

Torontál megyéből Földékra menekültek a mozgósított csapatba tartozók. Névszerint egy kimutatásban 48 név. Zömében gyalogosok és lovasok, fegyverük 50 %-ban vasvilla, a többi pisztoly és puská. Február 15-én 12 óráig hiány nélkül Makóra a megyeháza udvarára felelősség mellett előállítani.

Aláírás s.k.

További nem haborus történesek Földéak közséég életéből.

A lakosság áttelepítésének idején az Előljáróság hivatali helyiségül használt gazdasági épületben helyezkedett el, ami alkalmasnak nem bizonyult, sőt nádfedele miatt leégett. Így

1846. november 10-én S t e r b Józsefnétől a célnak megfelelőbb házat havi 8 váltó forintért haszonbérbe veszik

Mátéy Pál mérnök 1855. március 8-án további 56 lakosnak házépítés céljából kioszt 300 n.óles telket, melynek egyenkénti ára 200 Ft.

1858. évben a Szarazéren (a régi vágóhid felől) fahidat építenek.

Egy haszonbérleti szerződés, melyen 36 korona bélyeg van.

Mely szerint egyrésztől Bugyi István földéaki lakos mint haszonbérbeadó, másrésztől Földéak közséég Előljárói mint haszonbérlok között a következő feltételek alatt kötött.

1 / Bugyi István 331. számú házat haszonbérbe adja Földéak közséégnek jegyzői lakul f. év november 1-től 1860. év október hó végéig.

2 / Haszonbérbeadó az épületet a haszonbéri idő elteléig tűz ellen biztosítami tartozik.

3 / A haszonbér összege alku után 80 Ft értékben állapították meg.

4 / Bélyeg és egyéb költségeket a bérbeadó viseli.

Földéak, 1859. aug. 7. Aláírások s.k. Biró és két esküdt.

Földkóstolás Földéakon 1851. szeptember hó

Jegyzökönyvi megállapítás.

Földéak közséég földjeinek osztályozásáról

A minősítést végzi Habemicht József ügyvezető tiszti.

Jelen vannak és végül aláírnak 6 Návay és 6 földéaki lakos, valamennyien a földkóstoló bizottság választmányi tagjai.

S z a n t ó f ö l d é k

I. oszt. Ezen osztályba sorolt földéak évenként búza, kétsoros árpa és kukoricával

vetethetnek, trágyázhatók, ugarolhatók. Ritka fekete földéak. Ezen földéak a vizaradása ellen védettek. Ezek: Gajdos, Bőbörösk, Kishalom, Gubacstelek, Kerekklapos, Kistanya dűlőkben.

II. oszt. Ezen osztályba sorolt földek kétszoros árpa és kukorica vetésre alkalmasak, nem ügárolhatók, de trágyázhatók, silányabb földminőségűek. Ezek: Szarazéri tanya, a gajdosi dűlő egyrésze, Ófalu, Maros rét, Döböröcsök, Kistanya, Nagytanya, Szarazéri ugar, maki határ, Roszvizitánya, és a falu melletti dűlő.

R é t e k:

I. oszt. Ezek csak egyszer kaszálhatók, utána legeltethető, középszerü termékenységűekkel bírnak. Ezek a falu melletti Szarazéri tanya, Gajdos, Ófalu, Marosrét, Döböröcsök, Kerekápos, Kistanya, Szarazéri ugar, Roszvizitánya és Nagytanya dűlőben.

II. oszt. Ezek csak egyszer kaszálhatók és vegyes minőségű füvet teremnek. A vizjárásnak ki vannak téve. Ezek: Gajdos és Agoston dűlőben fekszenek.

L e g e l ő k:

I. oszt. Ezek édesfüvet teremnek, nyáron a fű kiszil. Fekszenek: a falu melletti, Szarazér tanyai, Gajdos, Ófalu, Döböröcsök, Kéthalom, Gubastelek, Roszvizitánya, Szarazéri lapos, Kistanya, Szarazéri ugarok és Nagytanya dűlőben.

II. oszt. Ezenkénti vizáradásoknak ki vannak téve. Savanyu sásfüvet és kakát teremnek. Ezek: a falu melletti, Gajdos, Nadashalom alatti rét, nagysík Ködmönös, Gencs, Agoston, Helységret, Döböröcsök, Kistanya és Nagytanya.

III. oszt. Az évi vizáradások miatt csak augusztus és szeptember hónapokban használhatók. Savanyu sásfüvet teremnek a Szarazéri lapos dűlőben.

N á d a s o k:

Fekszenek Gencs, és Agostoni dűlőben. Termésük nemcsak hazfedélre való nád hanem gyékényt is teremnek.

Földek, 1851. szeptember 22. Aláírások s.k.

A föld minőségéhez igazodik a földadó. A fenti összeállításban a falu határanak mintegy 60%-a vehető termelésbe. Így a folyók szabályozását befejezően a század vége felé újból lesz földkiosztás 1855, 1871 és véglegesen 1886. év 29. tc-kei bevezetik a telekkönyvi nyilvántartást helyrajziszám és korona érték szerint, amikor a község területeknek 90%-a termelésre alkalmas, művelhető lesz.

További szemelvények a község mindennapi történetéből.

1855. A Tisza kiöntése 151 termelőt 600 hold vetésterülettel érintett, melynek felbecsült kára: 2720 Ft. A község előjárósága a karosultak nevében indoklással ellátott kérelemmel fordul a Főszolgabíróhoz, hogy járjon közbe a kar megterítésében. A kérelem többek között

így szól: *Emélfogva ha dicsőn országlo királyunk magas kegyelméből valami kárpótlást megnyeremi szerencsések volnánk..* ezt a helybéli szűkölködők, kik erre leginkább rászorulóknak fogjuk pontosan kiosztani.

Ugyanebben az esetben nagy területű legelő is viz alá került, ami helyett Dombegyházán bérétek legelőt, mivel az állatok elelem nélkül maradtak. 1855. május 27.

1854/55 évben a tempom építésére készült terv alapján az építést megkezdenék, a tervezett költség 49.328,- Ft, amiből 1855-ben már felhasználának 23.344 Ft-t. Az építés előrehaladátával készült felmérés szerint a tervezett összegben felül további 25.000 Ft-ra lesz szükség. A hiányzó pénzt hitel formájában szerezheték meg, megyei jóváhagyással, kellő fedezet aláamassztásával. A kérelem bevezetője: *a község lakói magukat isten után Urunk Királyunk magas kezibe van velle bizalmunk* (csak bemutatom, hogy valamennyi magas hivatalba küldendő kérelmeknél hasonló magasztalással és alázattal fordulnak a kegyekért).

A két hitel visszatfizetését 10 évre, évi 2.500 Ft törlesztéssel vállalták. Fedezet biztosításaként a már több témában ismert 145-150 holdnyi szántóföld (halesz, kender földek) *önkényes* bérletdíjat ajánlottak fel, a község lakóinak nevében is.

A tempom építéséhez, közben már megírt sorokban jelzett 200.000 db a *foldes uraság* által adományozott téglá elszámolása és átvétele az 523/1855. szám alatt igazolva van.

1856. március 31. Nemcsak napjainkban, hanem már akkor is előfordult az anyagi javak hűtlen kezelése. Balogh László főjegyző a rábizott közvagyon kezelésében szabálytalannul járt el. A közlegelek házhelyekké történő átalakítása és házhelyekké való kiosztásából beszedett 11.000,- Ft helyett csak 7.260 Ft-tal számolt el. Újabb és újabb ellenőrzésekre bocsátott naplója mindig más eredményekkel zárult. (Ezen ügy előterjesztése és vizsgálatainak leírásához legalább 4 oldal kellene.) Minden esetre a Főszolgabíró ügy marasztalta el az Előjáróságot, hogy a Bíró is felelős mindezekért s fizessék meg közösen, vagy a község. Végül árverési leltár készült 181 tételben levéva a lefoglalt tárgyak, amit el árvereztek.

A tempom 1857. szeptember hónap végére felépült, és azt 1857. november 1-én szentelték fel Szent László tiszteletére felajánlva.

1858. május 16. Sorozásra előállítva 28 fő. A sorozó bizottság ebből 5 újoncot tudott alkalmassat kiválasztani. A többi nem megfelelő, így oszlott meg: 7 fő vizitalás alól kimaradt (nem jelent meg), 4 fő gyenge, 7 fő mértéken aluli, 4 fő nyomorék.

73/1859. Főszolgabírói utasítás. Községi lovasörtség felállítására a közbiztonság, különösen pedig a rablók és tolvajok üldözése és elfogása érdekében. (Ekkor volt a betyár világ.) Ez az utasítás 22. pontot foglal magában, ami előírja a rendtartást is.

689/1859. A legérdekesebb: A felszabadult jobbágy falu Előjárósága felszólítja a hat Návay uraságot, hogy elmaradott 4.081 Ft tartozását fizesse ki, mert különben foglalatást végeznek. Odáig jutott, hogy 1859. október 6-ára ki volt tűzve az árverés.

875/1859. A lakosság 76 termelője kérelmével fordul a Pénzügyi Hatósághoz, hogy engedélyezze részükre a dohánytermelést. Ez termésszentes, mert az engedélyt az ültetéshez minden évben meg kellett kérni, de hogy 76 fő 228 holdon dohányt termel, ez már feltűnőbb. Az évszázad végéig folyamatos volt a dohány termelés, amit a vöröshagyma váltott fel.

1858. évben még csak 21 kereskedő-iparos volt a községben, most 1860-ban 37, nevek felsorolása nélkül vannak: takács, csizmadia, kovács, bográr, asztalos, szabó és kereskedők. 1858. április 15. A községháza (nem a ma ismert) átalakítási és javítási fedezetére a költséghelyezésben 758 Ft felhasználását kérik. Indok: A községünk háza oly célszertűten felosztással bír, hogy téli időben csak két küsszobát lehet használni, egyik a cselédségé (kissbíró, kapitány) a másik a jegyzőé, a többi szobák egészen hasznavehetetlenek. Csak hátráltatják a szobába beülő Előjárók a jegyzőt a munkában. Átalakítás után lenne: jegyzői, 3 törvény szoba, pénztár, kamra, leveltár, zárka, cselédház (lovász-kocsis) 304/1858.

1860. május 8. Az ősi ellenség, a víz ismét jelentkezik. A főszoilgábrító felhívja a községet, a Tisza vizáradása miatt a lelei és a földéki rét védelmére szolgáló keresztültes védésére. Ugyan ezt kéri a Vizügyi Hatóság is 1860. május 14-én este 6 órakor. A falubéli nép, akik legalább ást, kapát tudnak fogni, szigorúan kiendelelendők Gajdosra, ahol a szükségesség ása ki van jelölve. Minden különbség nélkül köteles minden ember kiállni 10 bot büntetésre terhe alatt, a betegek és öregek pedig büntetésként 4 Ft-t fizetnek, ha nem jelennek meg.

Másik utasítás: Ha most este szeltyűj Óföldékon a gátakat megrongálja, vagy keresztül szakitja, amnyi ember legyen az óföldéki gátakon, hogy éjszaka is a gátat javítsák, a veszeltyű fent áll.

Még határozottabb utasítás: azonnal huzassák meg a veszharangot, azt verjék felre. Minden embert és asszonyt ki kell kergetni. Az óföldéki fötéren legyen mindenki egy előjáró se maradjon otthon. En itt vagyok Návay Károlyné épületben 1860. május 27-én éjjel 12-kor Főszoilgábrító.

A Tisza-Maros még évtized után is fenyegeti a község határát, lenyegében a határban a vizöntő hatása többször jelentkezik, de végpusztítást nem okozott. A tavaszi felkészülés állandó, és a rettegés minden tavasszal jelentkezik. Könyekünkben a folyók szabályozása 1860-1863 körül fejeződik be, ezen idő után mérseklődik a veszeltyű. Habár a szabályozási munkákkal még évekig együttél a község lakossága.

A víz- és tüzesetekon kivül más gazdasági problémák is jelenkeznek. Ugymin a Keleti marhavész, ami Erdélyből terjed felénk.

1861-ben mérhetően jégverés 207 hold búzát, 76 hold árpat és több százhold kukoricát aratott le.

Mindennek fölött legnagyobb nehézségként jelenik meg a falu egyes rétegeinek elszegényedése. A történelemben még nem volt, s meg nem ismételtető jobbágy felszabadulással minden földművelő teljes szabad tulajdonjoggal megkapta az addig általa művelt paraszti földet. A jobbágyi állapotban is voltak egész jobbágy telket (56 hold) művelhető családok, de voltak kisebb területet, fél, negyed, nyolcad telket művelők. A felszabadulással elindult a *kapitalizmus*, amit elsősorban az is befolyásolt, hol volt a föld, továbbá a szerencse, szorgalom, gazdálkodni tudás, és a családtagok száma, nem utolsósorban ki milyen anyagi erővel lépett ki a jobbágytársaságból. Mindent ingyen kapott amit addig gyűjtött, a magáé volt és az is maradt. Tehát nem egyetlen vonatról indultak.

Már ismerjük, hogy milyen adás-vételek, föld csoportosítások voltak, az 1860-as évek táján, főleg a makói határ dűlőtől kezdődve, ahol a 2-3 tagban kinnert földeket (helyesen) egy-egy tagba hozták. S ez egyeseknek eladással járt. A nehezedő gazdasági viszonyok mellett a gazdagabbak gazdultak, a szegényebbek még szegényebbek lettek.

Feljhegyezhetetlen az 1857-1865-ig jelentkező problémák összessége. Az időjárás, a folyók szabályozása, s vele kapcsolatos közmunka, a tűzkarok, állatbetegségek, stb.

Talan egyik legnagyobb tehernak számítható a még tájunkon be nem fejezett folyószabályozás, valamint a beinduló vasút és közút építés, s ezzel egyidejű elszegényedés.

A legnagyobb mértékben terheli mindkét község lakóit a folyószabályozási közmunka. Pl. egy-egy évre 500-900 kétfovas ígásmunka, 1.100-5.000 kéznapi előírása, amit le kell dolgozni, s ami egyik évtől elmarad, viszik a másik évre. A jobb módúak ezt megváltják nem kisösszegű pénzzel, a szegényebbek ledolgozzák. Pl. irattári okányok szerint a földéki Náray család 110.300,- Ft Tisza szabályozási kölcsönt vett fel és fizette be a Vizmentesítő Társaságnak, mivel munkájukat pénzben válthatták meg.

A Hatóságok a szegénységen próbálkoznak különböző formában segíteni. Pl. 64/1864. sz. Főispáni Felhívásra összeírták azon szegényebb sorsú embereket (családokat), akik kenderfontást vállalnak. Összeírásra került 76 család, melyben 313 gyermek van. A családok összességében vállaltak 20 q kenderfontást.

A vidéki munka vállalása nem volt könnyű. Pl. A szegénység akkora, hogy a szabályozási munkára menő 50 ember, úgy tud elindulni, hogy 250 kg kenyér lett kiosztva az indulásnál. Nem volt mit vinniük. Ide kapcsolódik az is, hogy az Előjáróság téli időben a szegények részére megélhetőségi segélyt nyújt.

A fentiekhez kapcsolódóan ugyanakkor az alábbi lehetőségek is:

- A Tisza szabályozásához teljes fizetést (a közmunka másként volt fizetve) a község kötelezettsége mellett több, akár ezer embert is küldhet Algyőre, ahova csak ást és kapát kell vinni.

Ugyanez a Főszolgabirtól, még azzal kiegészítve, hogy a Nagyszében-Szeged vasútépítéshez munkabér mellett legkevesebb 40 férfi munkást küldjön az Előjáróság. (1864. május) Mivel az építkezés nem halad, a Kormányhivatal (1864. VII) Földéak községnek közmunkát ír elő 15 gyalogos és 6 fogat előállítására.

Rendkívülien szorgalmazza a Hatóság a dolgozó erők küldését, legalább 3000 emberre volna szükség.

A Főbíró elrendeli még 1864. tavaszán, hogy a munkaképes családoknak az ingyenes étkeztetést és segélyezést február 22-vel meg kell szüntetni.

A fentiekből kitűnik:

- a földéaki nép nem ismeri, nem szereti a kubikmunkát, itthon szeréme dolgozni,
- fizetés hetenként van, nincs kitartása egy hétre, a legszívesebben (kumpji) elelemre sem,
- az így alakult munkahelyeken gyakori a megbetegedés,
- gyalog kell oda-visszakerülni,

és mind az amit felsorolni nem lehet. Maradt a kényszer.

A vidéki munkások számára a község terhére mindig újra-és újra meghatározott iga és kezéző biztosítást írják elő. (Az akkori életmód és teher, a mai mindannyiunknak *halálos ítélet* volna.)

A szaporodó házak, nádtetők és takarmányok a házkörüli 300 m. öltéken főleg nyári időben gyakorta fognak tüzet. Az általunk is ismert esetekből tudhatjuk, hogy milyen végzetes következményekkel járhatott egy-egy porta leégése. Ezek további megelőzése érdekében országos felhívás jelenik meg a Helyhatóságok részére. Ugyanezzel egyidőben jelenik meg 1860-ban kiadott Tűzrendészeti Szabályzat, a kornak megfelelő előírásaiban.

1860. a *Tűzrendészeti* éve. Főispáni közvetítés útján a Magyar Királyi Helytartó Tanács Budáról, valamennyi város és vidék településének részére kiadásra került a tűzvédelem megszerzésének helyi szabályok szerinti kialakítása. A Biztosító Társaságok már működnek, de a megelőzés fontos. Pusztul az emberek vagyona, olykor az élete is. A tűzvéssz előállítására rendszabályokat kell életbe léptetni a helyi viszonyok figyelembevételével. Szerint. Sokszor szándékos tüzesetek is előfordulnak, de gyakori a szabályellenes építkezés, a ház köré összehordott gyűlékony anyag.

Gyűlékony anyagból történő építkezést meg kell akadályozni. Kéményeket szilárd anyagból, nempedig deszkából kell építeni. A kémények rendes tisztításáért az Előjáróság a felelős. Erre kéményseprőt kell beállítani, aki havonta legkevesebb egyszer kitakarítja a kéményt, és ha szabálytalanságot tapasztal, még az nap jelent a Birónak.

A vétkes gondatlanság, a dohányzás, a gyűlékony anyag közelségében, éggő dohány eldobása a csűrben, istállóban. A vétkes cselekmények azonnal büntetendők. Az elemi csapásokon kívüli sok a tüzeset. A felelőtlenség következtében pusztul a termény, az épület, állatok s a többiek, az így maradt ember földönfutóvá lesz.

A község belterületén kívül lehet a nyomtatást (loval való cseplés volt valamikor szorványosan, még a századunk elején is) végezni és a szállastakarmányt tárolni. A háznál csak a napi szükséglet tartható.

Az Előjáróság feladata a tűzörtség megszervezése, a tüzesetek rögtöni jelzése. Az Előjáróság feladata, hogy mielőbb a tűz helyére siessen, ahol irányítsa az olást és nyomozza a tűz okát. A tűzvédelmi segítség minden ember kötelessége, így a tűzoltásban való részvétel is.

Az Előjáróság vizsgálja meg, hogy hanyagság, saját cselekmény, vagy ártatlan tüzeset volt. A hanyag és szándékolt tűzkarokot nem lehet segítyezni. Ellenük a törvényhatósághoz kell felfelentést tenni.

A biztosítás előnyéről, jötekonyságáról, es üdvösségéről kényszer nélkül meggyőzően tájékoztatni a lakosságot. Felhívni figyelmüket a bármilyenü vagyonnuk biztosítására. A tűzvédelmi szabályzat ellen tévők 10-20 Ft-ra büntetendők.

Osszehasonlító mezőgazdasági termelési statisztika, mely szemlélteti az osztrák hold (kat. hold) arányában mért termék mennyiségeket, az akkor volt vetés területre vonatkoztatva.

Megnevezés q-ban	1857	1858	1860
Búza	12.000	14.000	10.000
Arpa	6.000	7.000	5.000
Zab	1.000	1.500	1.000
Tengeri	8.000	10.000	6.000
Hüvelyes	20	20	20
Burgonya	30	30	30
Répa	-	-	1.000
Gyümölcs	-	-	25
Lucerna, széna	2.000	2.500	2.000
Szalma	33.000	32.000	30.000
Dohány	80	1.800	500
Kender	30	30	30
Len	8	-	2

KIMUTATÁS

A Békés-Csanádi telekkönyvbe bekebelezett Földcák községyi lakosok és birtokosok földbirtokainak az 1860. február 23-án kelt állapotában, a volt jobbágybirtok leválasztása utáni bejegyzésről

Név	Birtok összesen valamennyi mű- velési ág együtt	N a v a y családok községyi közös	Együtt
	10.241 mhold	6.759 "	17.000 mhold

Művelési ág szerinti részletezésben:

Megnevezés	Nemesi	Lakossági	Közösségi
Szántó	4.749 h	1.028 nöl	3.333 h
Kaszáló	1.160	578	2.833
Legelő	4.140	225	1.649
Gyümölcsös	40	700	-
Rét-nádas	149	1.025	-
Földadó alá nem eső	-	-	142
Összesen	10.241	556	5.285

AD-131/1860-. Alírtások s.k.

A polgári törvények alapján 1850-től a nemesek is adóznak. Így az alábbi kimutatásban 7 nemesember, 46 volt jobbágy-gazda, és 250 házzal, ill. telekkel rendelkező lakos szerepel.

Adónem szerinti kimutatás

Év	Kereseti adó	Épületadó	Föld-jövedő	Összesen Ft
1855	642	156	8.185	8.987
1856	724	157	8.408	9.289
1857	851	157	8.408	9.416

Jövedelem adót fizetnek 1855/56 évben foglalkozásuk alapján

Steigenberg Vilmos	kalmár	Náray Pálné	malom
Wéber Mózsés	"	Náray László	"
Ignátz Adam	"	Bakos Márton	"
Grosz Möricz	"	Bakos Márton	"
Szentpéteri István	kocsáros	Selmeczi János	"
Náray László	halászat	Bánszki Jánosné	"
Lóvi János	gabona kisker.	Gillingner János	"

1867-ben a községben már van 852 db ló, 1411 db istállózott szarvasmarha, 852 db sertés, valamint a legelőkön több száz, vagy ezer növendék állat.

További szemelvények a község életét tükröző Képvisező Testületi határozatokból.

1856. április 17. Szabados István kérelemmel fordul az Elöljárósághoz, hogy a község közös legelőjéből részére 300 n.öl földet mérjenek ki szélmalmanak felépítése céljából.

A kérelmet az Elöljáróság jóváhagyta, a telket a falu szélén kimérte.

1857. májusban határozatot hoztak:

- a/ Vidékről való letelepedés csak Elöljárósági engedély alapján történhet.
- b/ Kereskedést, ipart, vagy hasonló tevékenységet csak engedéllyel gyakorolhatnak a községben.
- c/ Tűz esetén leegrett háztető pótlására a községi nádasból, - szegény, elesett, vagy idős özvegyeknek meghatározott mennyiségben díjmentesen vágást engedélyez az elöljáróság. Ugyanezen esetekben engedélyezi a pénzgyűjtést a segítségére.

1861. február 8. A közgyűlés elhatározza, hogy a templomtoronnya óra készíttessék mindenki látására és jelzésének hallására. (Akkor még csak egy óra volt a faluban, a földes urakat kivéve.)

1863. április. Mind nagyobb területen lehet víztől mentes legelőt használni, így újabb osztásokra, valamint cserékre van lehetőség.

1864. február 7. Letelepdedési engedély szabályozása.

Sokan telepednek le és a helybéli zselléereket szorítják ki a munkából, akik megélhetése így nehezebbé válik.

Ettől kezdve minden letelepedendő engedélyen kívül akar hazat, vagy akár földet vessz, letelepedési díjat is kell fizetnie. A díjak mértéke egyedi, a vásárolt ingatlan nagyság arányában.

1862. november 1. Az 1839. évben az uraság által a lakosság részére bérletbe adott kender és kaposzta földeket, aminek bérlet összegét 1849-től a Község Előjáróságának engedti át az uraság. Így ezt az Előjáróság szedi be a tiszai és a marosi árvizek következtében áttelepülmi kényszerülés miatt, az új község középületeinek építése céljából. Mivel ezek befeljezödtek, így a haszonbér fizetés megszüntetésével, mint jobbágyi alapu földeket az Előjáróság díftalanul, az eddig volt haszonbérő lakosoknak átengedi. Es kinek-kinek a telekkönyvébe is jegyezteti.

Az egészteleksek 1600 n.öl, a 3/4-ed teleksek 1200 n.öl, a 2/4-ed teleksek 800 n.öl, az 1/4-ed teleksek 400 n.öl, a zsellérek 350 n.öl a volt kertészeknek 100 n.öl-et adtak. Ugyanezzel egyidőben, ugyanilyen alapon használt legelőt is a falu érintett lakói végleges ingatlanokból 448-448 földéki lakos névszerint szerepel.

1864. február 7. Unnepi Tanácsulési Jegyzőkönyvből:

Előterjesztve, hogy Földek községe 1846. évben régi helyéről a vizáradás miatt mostani új helyére átköltözöködvén az Egyhazi és Navay család segítségével önön saját erejével felépíté a szép templomot, paplakot, iskolát, tanitói és jegyzői lakást, helységgházat (községgházat) - ez még nem a ma ismert iskola, községgháza, tanitói és jegyzőlakás - és ezen közégi középületekre a százazrekre menő fuvar és napszarnokon kívül közel mintegy 60-70 ezer forintnyi összeget költött minthogy a középületek már most mind készen vannak, sőt az egyházilaknak jó karbantartására közel 3.000 Forint töke is alapítva van. Mitan ezen ropant áldozatok létrehozásában leginkább az urbéri föld mennyisége (150 hold) s az ahhoz tartozó legelő, halasz és rét vétetett. Azóta pedig több föld részletek idegenek által vétettek meg.

Aláírtások s.k.

A föld és más ingatlan nyilvántartására 1855. december 15-től kormányrendelet van. Ez lényegében megelőzi az 1886. XXIX. tc-et, amely a Telekkönyvi Rendtartást írja elő.

A község nyilvántartásai szerint már 1850-től igen sok szerződésen alapuló adas-vétel, csere, eltartási jogügyletek fordulnak elő. Ez az évek átlagában eléri a 40-45 jogügyletet. Megelőnkült a termelés, a jobbágyi felszabadulással értékesebbé vált az ingatlan, a magán tulajdonert többet dolgoznak. A gazdálkodásban még mindig az állattartás, főleg a szarvasmarha van túlsúlyban. Még távol sem fejezödtek be a vízszabályozások, így elég nagy kaszáló és legelő terület van.

Több szerződésben már tanyáról, tanyaföldről, kötnék egyezséget. Van akik eladják a falubéli házat és tanya építésre földet vásárolnak.

1862. november hó 1-én volt Előjárósági határozattal végrehajtott halasz, kender, kaposzta földek és legelők birtokba adásával végleg befeljezödött a jobbágyi alapot képező jogos

ingatlanok átadása a lakosság részére. Teljes mértékben kialakult, kiformalódott a magán gazdálkodás.

A folyók eddig elvezett szabályozása is kedvezően hatott a mind nagyobb területek hasznos művelésére. A belvizeket ha nem is tervezett szabályozással, de Előjárósági szervezettel megfélelő irányba terelve, jelentősebb területek váltak termővé.

A kor szokásainak megfelelően a háromnyomásos gazdálkodás volt kialakulva, melyben a termőföld 1/3-át ugarként pihentették szántatlanul, vagy egyszer megszántva. Jellemzően ez a művelési mód a század utolsó harmadában a több földdel rendelkező közép és nagybirtokok alkalmazása volt, mert a törpe, 5 hold alatti földművelők elonyét annak látták, hogy a kevés földjüket lehetőleg teljes művelésben tartásák.

Kezdenek kialakulni a tanyás rendszerek. Előbb csak a falu peremterületén a szélső utcákon kívül, a közel eső területeken, a saját földre építik a házat, a sajátos néven tanyát (amire a beltéri építési szabályok nem vonatkoznak).

A tanyasor szerinti kialakulás az 1870-es években kezdődött a maig ismert Szarazéri tanyasorral, s egyúttal a Roszsvizi tanyasorral. Mindkét falu szorgalmas lakossága a földben mért anyagi javakban is gyarapszik. Az 1880-as évek körül a 17.000 hold földéki birtoknak az 1/3-a a lakosság tulajdonában van. Ezen lehetőséget elősegítette az is, hogy a Náway családban a szaporodás rátája, semmivel sem alacsonyabb, mint a falu lakóinak szaporodása. A gyakorta újraszta kerülő urasági birtok, az elaprózódással több-kevesebb mindig eladásra került, s mindazt zömében a helyi lakosok vették meg.

Öszveontan úgy statisztikálhatjuk, hogy 1940-re Földéak határain belül Gajdos (egynehány száz holddal csontkíva) valamint egy kisebb karabukai szántó volt csak a Náway birtok. Elnyészően, de a közben volt két földreform, földosztás is csökkentette a volt birtokot. Valamint a jobbágyföldök csoportosításával is új-Földéakon került több föld felhasználásra, az átköltözött lakosok érdekében.

A Kiegyezést megelőző évtizedekben igen *bejárós* világ volt. Terjedelmes 20-30 oldalas gépelt országos (egyébként még ebben az időben minden kézzel írott fele magyar, fele német betűkkel) körözvények jelennek meg, melyben az ettüneteket, illetve a csavarogókat névszerint megyei bontásban kintatják, vagy hirdetik. Ezek a *szabad* teljessen vagyontalan, helyhez nem kötöttek, akikből igen számottevők a kötelező katonai sorozáson meg nem jelentek, adósok, bünt elkövetők, és felsorolhatatlan, hogy milyen címen keresettek. Ezek visszaszortítására alakítják ki a helyi csendőrséget.

Az 1848-as szabadságharc katonáiként jelentkező betyárok közül nem mind lett a hazáért hős. Sokan megmaradtak, s ebben a 25-30 évben jobban szaporodtak. A mi vidékünk nagy hírű betyára Közsa Sándor a szabadságharc után folytatva rablásait, új rabló szervezetet alakított, végül 1872-ben életfogytiglami fogházra ítélték és a szemesújvári börtönben 1878.

november 22-én halt meg, akiről igen sok írás jelent meg az irók nézőpontja szerinti valóság, ill. legendába szőtt történetről.

További vegyes tájékoztatások:

- 1864. dec. Statisztika: van a községben 459 ház, ebből csak 134, amelyik két helyiségből áll.
 - 1865. és a további években: minden évben kiadják a fontosabb elemiszter, árakat szigorú betartásra, ilyenek: sertéshús, szalonna, marhahús, juhús, kenyér, zsonle, *langlisztból* stb.
 - 1866. október hó Földéak-Makó közötti közlekedési úton (jelenlegi műút) 6 lapost kell feltölteni, amely 501 tömör öl földbetöltést igényel, ehhez Földéak községnek 2547 gyalogos napszámot kell biztosítani. A leendő műút alapozását készítik elő.
 - 1868-ban a Battonya-földutat készítik elő, amihez a községnek másfélhektármnyi területet kell átadni.
 - 1866. Vannak inség munkák s ennek a Hatósági törvénye 26 pontban szabályozza a lehetőségét. Földéak község 2 hetenként 5 fő inségest küldhet.
 - 1868. VI. tc. A Kereskedelmi és Iparkamarnak megyei szervezeteben Földéakról képviselője: Kovács József szatós, Klein Ignác asztalos, Steigenlanger Vilmos rófos. A helyi tagság 3 fő: 3 bogmár, 3 asztalos, 1 ács, 11 takács, 1 kérés, 6 kovács, 3 kötélgyártó, 3 csizmadia és 1 szabó. Ezek a község iparosai.
 - 1870-ben Földéakon a Náway családon kívüli nemesek: Kovács Pál és Török Andras egynegyed-egynegyed telekkel.
 - 1869. Összeírás a tanítókról.
 - Kiss Antal képzett tanító, 46 éves, 26 éve tanít, 6 családja van, fizetése 203 Ft/hónap, a második osztályosokat tanítja, és vasárnap du. mindazokat, akiket érdekel a betűvetés.
 - Kiss János képzett tanító, 20 éves, 2 éve tanít, nőllen, az első osztályosokat tanítja, fizetése 100 Ft/hónap.
 - 1868. XLII. tc. Hovédtség. A fegyveres erő kiegészítő része. Haborni idején a hadsereg támogatóására van rendelve. A honvédség kivételesen a magyar korona országain kívüli is bevezethető, rendkívüli és haborni esetén. Szolgálati idő a hadsereg három éve után 2 év. Vagy 12 év a közvetlenül honvédekhez történő sorozás esetén.
 - 1881. III. tc. Csendőrség feladata személy és vagyónbiztonság megővése, a béke és közrend fenntartása. A megzavart békességet és rendet helyre állítani.
 - 1868. XV. tc. A lottójáték bevételek a magyar Kincstárba folynak be, a betétekre eső nyereeményeket is innét fizetik ki.
- Az 1848/49-es szabadságharc és következményei Haynau verbitáin keresztül gyászos évizdedeket hozott az országra. De a k Ferenc a haza bölcse következetes kitartó politikájaja végre kiegyezésre kényszerítette a királyt és az országot.

I. Ferenc József, mint magyarországi király 1867. június 8-án megkoronázatta magát Magyarországon, és az azt követő hónapban az 1867. XII. tc-ben 69 paragrafusban szövegbe

lett öntve a k i e g y e z é s.

A bénító politikai, gazdasági élet megváltozik és az ország legtavolabb fekvő vidékeit is kedvezően érinti, a kiegyezés. Talán csak az országos statisztikából lehetne áttekinteni, hogy milyen iramban, hanyféle módon épül a több évtizede megbénult ország. A Király halás volt a monarchia legnagyobb országának megbékéléséért. A millenniumi évre, 1896-ra szinte megújult az ország.

Lendületet kap a kereskedelem, a gazdaság, a tudomány valamennyi ága. Ugymond szinte örült a nép a békeben élésnek. A Király, de főleg Erzsébet királyné otthonának tekintette az országot, gyarkorta Magyarországon volt. Erről sok történelmi emlékünknak van.

Föld- és haztelek vásárláson keresztül is szaporodik a lakosság. A szomszédos Hódmezővásárhelyről és Makó városból több, módosabb, főleg református vallású polgárok telepednek le a községben.

Többé-kevésbé erre az időszakra fejeződnék be a folyók foszabályozásai, aminek hatására a kisebb belvizektől eltekintve, a legelők és kaszálók terhére gyarapszik a művelhető szántóföld. Erté az időszakra esik a fokhagyma és a vöröshagyma termesztésének megkezdése. Földékon is van 1-2 zsidó kereskedő, de a hagyma értékesítése az országon belül is, a makói zsidó kereskedők kezén megy keresztül. A hagyma termelésének megismerése községünkbe Makóról származott át. Hiszen már ebben az időben is több makói lakosnak van az öföldéki határban földtulajdona, valamint bérleménye.

A községben lassan halad előbbre az oktatás és a művelődés. A közégi előjárók megközelítően 40%-ban nem innak, nem olvasnak. Mária Terézia királynő 1777-ben kiadott patense nem érvényesült. A lakosság 30 éven felüli rétegeknek több mint a fele 2 osztályt sem végzett. Az iskolaállomány ugyan sokáig kiseri az alföldi falvakat, így Földéket is, mert a majdan az 1868. XXXVIII. tc-ben előt iskolarend is úgy valósul meg, hogy a század végéig a fiúgyermek 2 elemi végeznék, míg a lánygyermek (csak részben) elvégzik a 4 elemi, és ez a nők irásában, olvasásban és általános értelmükben tükröződik is. Ennek megvan a társadalmi, gazdasági oka, hogy a többségében lévő 3-6 gyermekes zsellér, napszamos családok gyermekeiket 10 éves koruk után szolgalmi adják. A szegény családok léte csak úgy *rendkívül* ha a 10 éven felüli gyermek megkeresi a fenntartási költséget, s a szülők fenntartását is elősegíti.

De nem sok a különbség a földdel rendelkező kisebb gazdálkodóknál sem, mert csaknem minden családban 3-4 gyermek van, s a családi föld gyarapodása érdekében a 10-12 éves gyermekeknek tavasztól ősziig való időben meghatározott munkafeladatuk van.

A fent jelzett oktatási törvény 6-12, illetve 15 éves korig kötelezőnek írja az iskola látogatását a szülők, ill. a munkaadók anyagi felelőssége terhére. A 12 éves koron felüli 3 év az *inas osztályok* éve, a további nem tanulók részére az *ismétlő*. Ez utóbbi a Tamestülettől függetlenül lehet rövidebb, osztól-tavaszig tartó tanév, melyben a vidéknek megfelelő gazdálkodási gyakorlatot és elméletet tanulnak.

Az egyedüli iskola (nem a mai helyén) 1858-ban légeett. A jelenlegi helyen (Szt. László tér) újra építettek, de már zsindeley tővel, egyenlőre két tanteremmel és egy kántor-tanítói és egy segédtanítói lakással. Ebben az időben Földeákon csak első és második osztályokat tanítottak. A gyermekek létszám viszont elég tekintélyes, így két forduló, egész napos tanítás van a tanodában.

I. osztályban 110 fiú és 79 leánygyermek
II. osztályban 48 " és 31 "

tanításáról kell gondoskodni. Napi 5 órában idő megosztással, délelőtt és délután van tanítás. Az iskola fenntartója a Község.

Né p e s e d é s m e g o s z l á s a

Az 1857 évben volt népszámlálás szerinti adatokban rögzítve:

Község	ferfi-női	idegen	összesen	távollévők	mindösszesen
Földeák	2.360	21	2.381	85	2.466
Öföldéak	437	14	451	19	470
Együtt	2.797	35	2.832	104	2.936

Kelt, 1859 március 10.

A távollévők adódnak: vizszabályozási közmunánk, vagy sorozás előli menekülés.

Az egészségügyi törvény alapján a megyei Hatóság 1872. februárban közsegi orvost ajánl alkalmazni az előirt feltételek teljesítése mellett. Az előírás mérlegetése alapján a képviselő testület 15/11 arányban fogadta el az orvos alkalmazását.

Az 1871 XVIII. tc. alapján a megyei Hatóság Földeák községbe egy rendes orvosi állomást rendelt el. Ennek kapcsán kiadta a vonatkozó szabályzatot, mely szerint 1874. januártól állando orvosa lesz Földeák községnek, azzal, hogy 1885. év végéig 12 egymást követő évre a község biztosítsa az alábbiak szerinti orvos ellátást:

- az orvos évi fizetése 800 Ft, valamint szabad lakásra jogosult,
- a vagyonos, földdel bíró lakosok vizsgálati díja 40 Ft,

- a földdel nem bír, de házas lakosok 20 Ft vizsgálati díjat fizetnek,
- a házhoz hívas esetén mindkét csoport eseténként 15,- Ft,
- a szegények és háztalanok, sem a kezeléssért, sem a házhoz való kiszállásért semmit nem fizetnek, ingyenes ellátásban részesülnek,
- az orvos különbség nélkül köteles betegeit naponta egysezer, de ha szükséges többször is díjaztatás nélkül látogatni,
- az orvos köteles egy kisebbszertű kézi gyógytárt tartani a szükségeses gyógyszer ellátáshoz.

A költségvetési fedezet hiánya miatt az orvos telepítése csak úgy valósulhat meg, hogy öt Návay család évi 350 Ft, továbbá 7 községvezető család 160 Ft évi költségterítő kötelezettséget vállal 12 évre, így együtt évi 510 Ft hozzájárulást kellett biztosítaniuk.

Mindezek alapján 1874. január 1-től az orvos fel fogadása elintéződött.

Az 1873 év táján a földéki tennelők, figyelemmel a Honvédség löignyére, áttemek a lötenyészésre. A községbe Mezöhegyesről 4 mén van kihelyezve, de ezenkívül az 1873-as összeírásban Földékon 132 mén szerepel, nem tenyészési céllal. A község termelői eddig már két alkalommal neveztek be a Lötenyésző Díjkiosztó versenyre sikeres eredménnyekkel.

1873. február Helyzetjelentés a Főszolgabtrónak.

- a községből bármire vezető utak esős időben járhatatlanok,
- vagonos árva száma 226, vagonatlan 3. A község által kezelt árva vagon föld, ill. pénz 50.000 Ft. A földet vagy házat bérbeadás úján hasznosítják, a beszedett összeg az árva betéjében gyarapszik nagykorúságukig. Ez a forrás olykor a községi szükségletekre kamattérítés mellett használtatik,
- van 4 db mozgatható 8 lóerős gőzgép a Návay bírtok tulajdonában,
- A Szarazér minden évben ismétlődő, nagyemérvű károkozását a Maros, ill. a Tiszába történő levezetésével kerik megszüntetni,
- a községbe 25-30 fő nazarenius vallású polgár telepedett le.

Egy másik irányú fejlődésre utal a jövedelemadó fizetési előírás, ami 1856-ban még csak 14 adózó, 1860-ban már 37 és 1873-ban már 101-en fizetnek jövedelemadót. Ez már igen nagy létszám, ezért csak foglalkozási csoportok szerint jelzem az adott időben előforduló adózatást.

Foglalkozási kör	adózó	11	Tőkepénzes (hitelező)	1
Szélmalom		3	regálé bérletény	5
Szárzamalom		2	cserépszin tulajdonos	1
Rötös kereskedő		2	szatócs	4
Borbély		1	Acs	3
Asztalos		5	Csizmadia	4
Keses		2	Kömüves	1
Bognár		4	Kovács	6
Köteles		2	Lakatos	12
Hentes		3	Komáros	4
Földbérlet		24		

(regálé: korcsmá, étkező, hentesüzlet, sörfőző, szeszfőző)

1887. október. Az Alispán elrendeli, hogy az országos vásárok helyét a templom tőrtől a legürögösebben egy alkalmasabb területre helyezze át a község, és odavezetőleg megfelelő utat építsen. Az út ugyan soha nem volt jó, de ekkor került a vásártérnek ismert területére, s ott maradt 1950-ig.

1875. Az első cserép- és téglagyáros Berger Gyula (jegyző) és Tarsa, a második Szucs Sámuel.

1875-77. Még mindig a közmunka. Tisza-Maros gátja 3 napra 33 fogat és 387 gyalogos. Ez a rövid bejegyzés a többivel együtt elgondolkodásba ejti: megjelölni a kisbíró az utastással és azonnal indulni a községhez, gyűlékez, együttes indulás gyalog, ásóval lapáttal. Es mindez már évizzedeken át megszokottas nélkül. Soha nem tudjuk elmélyült visszaemlékezésünkben megköszönni a múlt századbéli Oseinknek, hogy megmentették a víz hatalmától.

1876. december 31. Az első hivatalosan választott szakképzett baba Nyúl Sarolta asszony személyében, aki egyébként Budáról jön ide. Fizetése évi 150 Ft, plusz szülesenként 1 Ft. Míg a szegényeket ingyen köteles kezelni.

1876. december Megyei Helyhatósági utasítás az egész földcáki határbán ellenőrizni, hogy engedéllyel, s cselédkönyvvel dolgoznak, dolgozatnak-e. A régi könyvet újra cserélni. Az engedéllyenket a közmunkaalap javára büntetni.

1889. A község lakóinak egyik nagy adóssága a *gdüllletény* (több évizzedre) évi tőketörlesztés 1.156 Ft, plusz a fennmaradó tőketartozás válto kamata- és kezelési költsége 1.099 Ft.

1899. január. Ovoda építésének beindítása, 2 tanterem és 1 óvodói szoba.

1892. Adóalany összeírás: évi 10 Ft adófizetés feletti 946, 10 Ft alatti adófizető 398. A községi adó összege 29.369 Ft. Munkások száma 581. Kiszírtokosok össz földterülete 5469 kh, nagybirtokos kézben 7000 kh. földterület van.

Földeák Község Történelme 1944. című írásomban méltó figyelemmel már foglalkoztam. Olvassátok! Pál prépost plébános kiemelkedő egyéniségével, ill. községünk javára fordított tetteivel. Nem kívánom megismételni, amit nem írtam, de ide tartozik, arról most írni fogok. Nevezett Szegeden 1823-ban született, s ugyanott 1909. január 16-án halt meg, ott is van eltemetve. Két testvérével mind hárommal a kor idején papok voltak. Bátyja: István nagyprépost, öccse: Gáspár plébános. Ő maga egyházi író volt, több, mint 30 könyve, leírása, fizetése jelent meg, 1872-től egyben a Csanádi Püspökség felügyelősége alá tartozó iskolák igazgatója. Rendkívüli tehetsége, szorgalma és 8 nyelvi tudása, az országon túra is kiterjedő barátságának birtokában Földeák Község nevezetes középületei és a zárdaiskola építése valamint fenntartása érdekében élte munkáját áldozta.

Az 1845-ös árvíz következtében Karabunakara költözött új földeslakosok, részben is csak használaton kívüli gazdasági épületekbe tudtak ideiglenesen menhelyet kapni. Az imaház és az iskola részére is egy ököristállót alakítottak át. A falu építése 1846 tavaszán indult be és 1848. év végén már a középületekből is felépült: a plébánia (nem a mai formájára) két harangozó lakás, (amit az 1940-es években újra építettek). Míg 1857. november 1-én szentelték a templomot és 1861-ben épült a mai fiúiskolának 2 tantermes része, a két tanítói lakással.

1864. december 25-én Oltványi Pál prépost által írt és 6 oldalon indokolt, a község gazdálkodását előmozdító kérelmet, a teljes Előjáróság által aláírva terjeszti elő a Főméltóság Magyar Királyi Udvari Kancellária Kegyelemes Uramnak Budára. Melyben több oldalú indoklással, és községünk lakóinak alhatatosságával, szorgalmával, a szerény-szegénységével alátámasztva két Földeák községnek három országos állat és kirakadóvásár és heti kétszeri piac tartására kegyes engedélyt.

Az ügyintézés nem volt gyors, mert előbb számot kellett adni a vásár területéről, utak, átfutók rendben és jól karbantartásáról, arisztás és étkezés lehetőségéről. A vásár területéről, ami abban az időben a templom előtti téren volt tartva. A helypénz összegeéről, ami a makói és hódmezővásárhelyi helypénz árákhoz volt igazítva, így 2 lovas fogat 4 Kor. 1 db lo vagy ökör 4 Korona, birka, sertés 1 kor. stb.

Ezek közlése 1865. július 16-án volt. Végül a Helytartó Tanácstól (Makó) 1866. június 28-án kapta a község az engedélyt, mely szerint:
- heti vásár-piac: hétfőn és csütörtökön,
- az országos vásár: Mátyas napján február 24-én, Jakab napján július 25-én és Boldogasszony fogantatása napján december 7-án volt tartható.

1871. október 28-án a minden évben Péter-Pál napján rendezendő *rózsa lakodalmi* ünnepséget 1000 Ft-os alapítvánnyal szervezi meg, ami közel egy évszázadon át fennmaradt, kizárólagosan földesúri szokássá váló hagyomány lett. Nemes célja az volt, hogy egy 17-18 éves jómagaviseletű, erényes, szüleit tisztelő és iskoláit elvégző fiú és lány nyilvánítsa, ünnepélyes alkalom keretében jutalomban részesüljön. Elhagyja a rózsák király és a rózsák királynő nevet. Az ünnepség a templomban kezdődött, s a templom előtti piacon folytatva az esti harangszókor fejeződött be. Ezen alkalommal a falu apraja-nagyja, akik nem szegyenkeztek, jökekdvel táncolhattak az egész délutáni zenező mellett. Tekintve, hogy a község temploma Szent László király tiszteletére és oltalmának elnyerésére lett felszentelve, így a László napi búcsú is összekapcsolódott a Rózsa ünnepséggel, ami nyolc évtizeden át, a község legszebb népi ünnepének számított.

Az 1878. szeptember 9-én tartott községi képviselő testületi gyűlésen 18 igen és 9 nem szavazattal az egyház és a község elfogadta az Apácza Iskola (zárdaiskola) építést.

Návay Tamás a hozott határozatot erkölcsileg, adományokban és segélyekben elsőként támogatta. A zárdaiskola alapkövetéle 1880. Pünkösd napján a nagyimise után volt, aminek beszentelését Oliványi Pál egyházi iskolák igazgatója végezte. Az építkezést Klein Lipót hőmezővársárhelyi építészmenök kapta meg, aki az épületet 1880. decemberében zsindelytető alá helyezte. 1881. szeptember végére pedig teljes kész állapotra épült fel.

A fentiekben felsorolt építkezés együttes építési költségek fedezete jelentősen mértékben a község 1846-ban volt terület cseréje kapcsán a Návay család által átengedett 150 hold szántóföld be nem épített területének gazdasági hasznosításából származott, amit az induláskor szervezett "Községi Építő Bizottmány" kezelt és hasznosított. Előnk igazgatója Oliványi Pál volt, a melléje tömörült 10 fő egyházi és polgári képviselővel.

Az Alapítvány gazdálkodásán túlmenően szintén nem kis mértékű állami, egyházi, Návay Családi, helyi lakossági és a környező községekbeniek támogatása is segített.

A zárdaiskola átadásának, szentelésének napján 1881. október 2-án hajnalban mozsárágyúk jeleztek az ünnepet, arra tekintettel is, hogy az ünnepségre, a környékekből útban lévő vendégek messziről hallják megítisztelő fogadásukat.

Sajnos a távolabbi - hőmezővársárhelyi, apátfalvi - vendégekből többen elmaradtak, mivel éjjel megeredt a záporosó és járhatatlanná vált az út. Mert bizony akkor a szélhóza irányában mindenféle csak föld út volt. Szerencsésesbdek voltak azok, akik előző napon érkeztek, közelebb laktak, vagy jobb lovak voltak.

Felsorolhatatlan a jól szervezett ünnepségre meghívott és megjelent nagyságok névsora. Hivatalos volt Trefort Agoston népoktatási miniszter, aki elsőként között támogatta iskoláink építését, de hirtadása szerint Ferenc József császár-király hazánkba érkezése miatt nem jöhetett. Ugysszintén családi okok miatt nem tudott eljönni Návay Lajosné báró Fötös Ilona sem.

A meghívott vendégekkel együtt voltak a község lakói valamennyien. Az iskola beszentelését követően került sor az ajándékok átadására, ill. átételére. Ez alkalommal 26 (névszerint szereplő) földeslakai lakos adománya is átadásra került. Többek között (jelzés értékkel) Szabó Rozália egy fejős tehent adományozott az apácáknak. Az ajándékozás kapcsán a meghatottság miatt is kiemelkedő a négy kis tanonc (tanuló) Bernát Terézia, Varga Kata, Szalma Mária és Varga Júlia igen szép és aktuális versekbe öntött fogadása a hat apáca és a megjelent vendégek részére.

Egyházi és községi képviselőkkel névszerint csak a tisztségviselőket jegyzem az emlékiratból:

- Egyházi: Oltványi Gáspár s. Jekesz, Kiss Antal kántor-tanító, Kiss János segédtanító, Szabó József egyházi és iskolai gondnok, Dienes János és Krébesz Pál harangozók.

- Községi: Gillingner János bíró, Bánszki József törvénybíró, Kurucz József adószedő, Bardi Gábor gazda, Balint István közgyám, Gillingner Ferenc, Szabó Imre, Mészáros József esküdték, Berger Gyula jegyző, Rakkai Antal s. jegyző, Dr. Eisenstein Jakab orvos, továbbá 40 képviselő, ebből 18 Náray családbeli.

A felszentelő ünnepség több fölisztelendő pap képviselében ékes és örökre szóló ígék hirdetésével 9 órakor kezdődött az iskolánál, és 12 órakor fejeződött be a templomban.

A zárdaiskolának hat állandó lakója lett, 3 tanítónővér és 3 fenntartási és gazdasági munkát végző nővér.

A Miasszonyunkról elnevezett Iskolánővérek, apácák szervezete 1833-ban lett alapítva Bajorországban. Hazánkban a Csanádi Püspökség területére, Temesvárra 1858-ban kerültek. Oltványi Pál prépost, aki a püspökség területén az iskola ügyek vezetője is, elsőként ragadta meg a lehetőséget, hogy Földesek községnek iskolát és tanító apácákat szerezzen, akik 1949-ig a példásan nevelők és tanító nővérek érdemeit élvezték.

Az immár 30 éve életbe lépett iskola törvény gyakorlati végrehajtása az ismert nehézségek miatt század végére sem valósulhatott meg. Nincs elég tanterem, nem volt elég tanító, a rendszeres iskolába járást sem a gyerekek, sem a szülők nem szokták meg. A zárdaiskola felépítésével a leánygyermekek oktatása az egyéb körülmények figyelembevételével megoldódott.

A fiúgyermekek oktatására, a két ismert tanító kiegészítésére a század utolsó 1-2 évében tanítókat szerződtetett az Előjáróság. (Ebben az időben került Dehény Lajos tanító is községünkbe.) De nem volt tanoda, az előzőekben ismertek szerint csak két osztály volt, amiben a két tanító megfeszített időben végzett nevelést. Az utolsó évizetében a község által

bérelt épületben is még két osztályban beindult a képzés. A teljes körű tanítás majd csak az 1903-ban felépülő két osztály bővülésével lehet elfogadható.

A megyei köznevelődési Hivatal úgy az egyházi, mint a politikai község útján 1880-tól a legszigorúbban, büntetés terhe mellett szorgalmazta az iskolába járást. Hentenként kellett jelenteni az igazolatlan mulasztásokat a bíróhoz, aki már *főfoglalkozásban* az iskolát mulasztók büntetését intézte.

A vizkár után csak a tűzkár volt a legnagyobb a községben. A nádtetes épületek, különösen a gondatlanság miatt könnyen tűzfogtak. A tűz elleni védekezés megszervezése országosan az 1860-as évek intézkedéseibe gyökerezdik. Nem volt olyan év, hogy a tűzvédelem témájával rendelti títón ne foglalkozott volna a felügyeleti hatóság.

A község anyagi gazdagodásával és felfogásával egyezően 1892. évben az addig csak laza kötelekben összetartó lakosságból megalkult a Földesvári Onkentes Tűzoltóegyesület. Ebből a szervezetbe főképpen: a községi tisztviselők, tanítók és iparos-kereskedő férfiak vettek részt. A szervezet minden évben jobban és jobban látta el feladatát. A községi költségvetésben biztosított pénzforrásból erősödött céljának teljesíthetőségére.

Az 1870-es években betelepült, s folyamatosan szaporodó református vallású lakosság száma 1886-ra már 44 család, akik közül többen jelentősebb földterülettel is rendelkeznek. Felekezeti anyagi támogatásának méltánytalanságai elmaradt. 1888-ban Szibus István tanító-lelkész és Lengyel József egyházgondnok kérelmeztek a református iskola és egyházi szertartások községi hozzájárulását, amint azt a katolikus egyházi iskolák részére is fizetik.

Ez a kérelem évek hosszú során különböző megyei és miniszteriumi hivatalokat járt meg, időközi jóváhagyásokkal, meg elutasításokkal váltakozva. Míg végül a felekezeti lakosság adófizetésének arányában került a támogatás célját szolgáló évi 60 Ft megállapításra. Ekkor már 1892. május havat mutatót a napra.

Az időtájt kapta meg a ref. egyház a Szarazér melletti, a község földjéből kimérve 200 n.öl temető területét, majd azt a község be is kerítette. Míg a katolikus temető mellett hasonló nagyságú területet pedig a századforduló után, amikor az utcában lévő házhehelyeket adták el, ez is egy házhehely terület volt.

Több szempontból is nehezen átvészeltető problémával járt, hogy 1895. október hó 1-től az Egyház község és a politikai község egymásra utaló kapcsolatai lazulnak. A nevelés, az erkölcs, a tudomány és a szociális gondoskodás főként az egyházi képviselői irányításában testesült meg. A többszázézer irattári levelekben gyakran található a lelképásztor javaslata, kérése, vagy követelése az Előjárósághoz az egyházi, olykor a lakossági érdekekben.

Az Egyházak személyes képviselői az írás-olvasás tudományát ismeretlen idők távlatára óta gyakorolják, a legtöbb történeti okmányokkal rendelkezőnek. Földéki Egyház részéről ezt nélkülözni kellett, ezt pedig az okozta, hogy az elmúlt 30 évben a parokját javították, felújították, átépítették meg akármit csináltak, a többszöri alkalmossal az irattart különböző helyekre és helyekről rakták ide-oda és elfogyott az anyag. Szomorú és hiányzik.

Oltványi Pál plébános idejében: a hit tudományára és megszentelő kegyelmére léven a 19. században Mária, Krisztus anyjának méltó tisztelése a katolikus világban magásra emelkedett, s mind máig a legszentebbné tartja. Ebben a hitben nevelte és tartalmiilag szervezte a földéki híveket, s főleg a fiatal, iskolába járó leányokat Mária tisztelére. Megalakította a Mária Társaságot, a máriás lányok széles táborát.

E Mária tisztelést, s a hozzá fohászokodás lelki táplálékaként lett a falu népének. Az időben a tűzesetek gyakorisága is módot adott a fohászokodásra. Hisz a község mezőgazdaságból élt, aminek mellékterméke az éghető anyag, valamint növelte a veszélyt a hazák nádfordóles tetőzete is.

A hívő lakosság a gyakori tűzesetek veszélye alatt Mária oltalmába ajánlotta a községet, a vasárnapi fohászokodásában hozzá könyörögve kérte segítségét. Ebben a bizakodó, s már kézzel fogható segítség halálaként 1891-1893-ban Balaton József plébános idejében a hívő földéki lakosok együttes erkölcsi és anyagi támogatásával a Gajdosi út mellé felépített a stílusában is szép építési keretben Mária szobrát. Ez az építmény a 20. század első évtizedében létesült köztűt és vasút találkozására pontjába, szögletébe esett, ami enyhén befolyásolta is a vasútvonal kiépítését.

Ez a szobor közel hatévtizeden át nyugvott Földéki lakóinak lelki menedéket, biztatást és reménykedő megnyugvást keserű bánatukban. Hihetetlen tisztelést övezte ezt a szent helyet, a kor szellemének megfelelően, a 17. század huszas éveinek végéig, szombati litániákat tartották, s ezen túlmenően 1944-ig a szombati esti gyertya gyújtás nem maradt el.

Sajnos az osztyaharc viharában a szobrot 1949-ben ledöntötték. A szobor súlyosan sérülve megmenntőjének családjában volt, míg nem a templom épületébe menekítették. Most 1996-ban a még mindig vallásos hitben buzgólkodó, és az újból fogant, új generációs nemzedék a község 150 éves fennállásának megemlékezése alkalmával a változatlan tisztelettel övező Mária szobrot a templom előtti téren felépítte.

1894. év 12/ky. határozattal a Megyei Kertészeti Felügyelőség sűrűtő határozata alapján az Előjáróság a rom. kat. és a református iskolák részére együttes gondozásra kimért 1 kat. hold jöminőségű Halszrei földet faiskola céljára. Ebben köteles az iskolába járó IV-VI. osztályos fiúgyerekek nevelésével és oktatásával a község facsémete szükségletét előállítani. Nem utolsósorban a kialakuló selvényhernyó tenyésztes céljára leendő eperfa nevelését segíteni.

1895. január 1-vel a község teljes határainak örzésére mezőőröket állítanak be, mivel a sok kártétel mellett a kijelölt utak is eltérnek az eredeti irányuktól. Összesen 22 mezőőr lett felfogadva, ezenbelül 8 községi és 14 magán alkalmazásban.

1896. A Szózat közöni az ország ezeréves fennállásának ünnepjére alkalmával szervezett országos kiállításokat, ünnepségeket. Földekről, úgyzinten a környező falvakból a megyei hivatal budapesti utazásokat szervez. Földekről megközeleltető volt Budapest: Makoról, vagy Szegedről induló vonattal. A vonatköltség oda-vissza 3,- Ft., vagy két napi teljes ellátással 4,- Ft. A belépesi díj az Országos kiállításra külön 4,- Ft volt. A Földekről és Oföldekről jelentkezett 17 lakosnak Dr. Návay Lajos főszolgabíró fizette ki a belépesi díjat.

1875. VII. tc. szorgalmazza a fák telepítését, a zart erdők létrehozását, valamint az ümenni fák ültetését. A folyók szabályozásával *kiszáradt* a Tisza-Maros vidéke, s megváltozott a csapadék viszony. Erdő telepítésre sühángot, vagy csemetét díjmentesen szolgáltat az állam, valamint 30-40 éves adómentességet ad. Rendkívülien szorgalmazza az elkészült műutak mentén a kétsoros 8-10 méter távolságú ültetéssel a fásítást. Ugyanakkor rendkívüli szigorral büntetik, azokat, akik fásításkor, kitelepített erdőben, vagy fásorban egyetlen fát is kitérnek, ennek ára 100 Ft, vagy 5 napi elzárás munkavégzéssel.

A század utolsó évtizedeiben évente jelenik meg az erdőtelepítésre vonatkozó felhívás az igen kedvező telepítési feltételek mellett. A kedvezményes telepítésre való utalás 40 év földadó mentesség, ültetvény támogatás, kamatmentes kölcsön kutak furására. A ma is Kornel erdőknek nevezett természetes erdő inkább liget. Egy része a Szarászér balpartján 30-40 hold kiterjedéssel ismeretlen eredetű tölgyes. Ez az erdőréz mára, 1996-ra már igen csak meggyérült. Ezt a részt írtották az I. Világháború végén, a II. Világháború után és az 1950-es években az Erdőgazdaság által is. Az erdő terület nyugati részét a XX. század fordulón Návay Kornel parkerdővé alakította át, épületekkel, kúttal, fásorokkal tette több évtizeden át a környék leghíresebb kiránduló helyévé.

Földekön már az 1840-es évektől nem volt ismeretlen a szőlő termesztése. A Návay család a Karabukai részen, a mai község domboz területén nagyobb kiterjedésű szőlőt telepített. Az áttelepülés után a község lakói is kedvet kaptak a kellemes jöztü gyümölcs fogyasztására, s nem utolsósorban annak tizes borára. A feljegyzések szerint voltak évek, amikor az adóbevallás szerint 600-700 hl. bort szűrték. Sajnos, mint az ország más területén, úgy Földekön is 1875-1880-as években a flixóra szinte teljesen kipusztította a szőlőt. A mai orellő, izabelle, delevare azon ösei leszármazottjaként ma is több háznál díszlik.

A község építkezési módja a század végére az előirt követelmények irányában alakul. Valamennyi ház alapjába 3-5 sor téglára kerül, vályogból rakott fal, vagy vertfal, zömmel zsindeley tetős, amilyen arányban előfordul a cseréptető, úgy alkalmaznak még nádterőt is.

Az épület legkevesebb három helyiségből áll, szoba, pítvar és kamra, és minden szobában kemence. A pítvar, aminek zömmel szabadkéménye van (igen tűzveszélyes) alsó részében van a tűzhely, kemence főtűhely, labos tartók és a falakon az edények dróttal vagy spargával felakasztva. Mennyezete beszükkült formában nyitott és a kéménybe vezet. A bátrabb tolvajok ezen keresztül vitték el sokszor az egész évre való disznóhúst.

A község alapításának idejéből alig van olyan ház, amit valami formában nem bővítettek, át nem építettek, vagy újra nem épült volna. A községnek akkor még az első egyetlen ártezi kúja a templomtéren van, amit 1895-ben makói mester fűt. Azt megelőzően kizárólag ásott kútakból fogyasztották a főző és ivóvizet. Négyzögöles igen mély kútak voltak, négyzög alakban ásva és deszkával bélelve. A mélység a víz mennyisége és minősége miatt volt előnyös.

1898. A század végi ipari foglalkozások létszáma mesterség szerint rohamosan nő. Ezt mutatja a következő kimutatás is.

szíjgyártó	3	cserépgyáros	2
italmérő, kocsmáros	8	lakatos-gépező	11
cipész	4	kereskedő	9
asztalos	3	borbély	3
csizmadia	4	mészáros	6
szikvizgyáros	2	bognár	6
kovács	8	ács	4
kötöles	2	kéményseprő	1
lakatos	2	mohár	2

Összesen már 79 mester szolgálja ki a községet.

A társadalmi munkamegosztásban szereplő iparosokat és kereskedőket névszerint felsorolmi már nem időszerű, inkább a szakmák akkori voltát ismerni. Azonban az utókor megörökítésére egy foglalkozást már igen, hogy az utódok ne csak legendából, hanem olvasva is tudjanak korai elődeik fogápolásáról, mert fogfájás évszázaddal, s megelőzően is volt, ill. a rossz fogakat valakinek ki kellett húzni. Ez a férfi Földéken a múlt század végén B e r n Albert borbély-fogász volt.

A század végén 1898-ban iskolába bétraközölt tanulók száma a megfelelő osztályokban. Az úresen maradt ablakokra nincs leírt magyarázat. A fiúiskolákban a téli hónapokban minden szombaton d. n. tanulmányos felolvasást tartanak az érdeklődők részére.

Fü osztályok:

Evf.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VI.	VI.	VI.	Osszesen
1892	102	71	71	71	22	22	266			266
1893	97	81	84	84	25	25	287			287
1894	100	69	97	97	28	28	294			294
1895	100	55	81	81	21	21	257			257
1896	87	54	89	89	20	20	250			250
1897	85	58	39	49	19	19	250			250
Együtt	591	388	39	471	135	135	1.604			1.604
Átlag	95	65		77	23	23	267			267

Lány osztályokban:

1892	112	108	64	64	289		
1893	83	102	73	73	258		
1894	75	113	84	84	272		
1895	67	105	82	82	254		
1896	87	87	73	73	247		
1897	72	87	54	54	213		
Osszesen	496	602	430	430	1.528		
Átlag	82	100	71	71	255		

A község néprajzi bemutatását a századfordulón csak több ezer írat benyomása szerint lehet összeállítani. Ilyen irányú felmérés vidékünkön, s főleg Földeákra vetítve nem történt. Az országos népszámlálás eredménye is titkosan volt kezelve, de mint ilyen sem került elő.

A község 5000-es lélekszámával kialakult társadalmi község életvitelre nehezen fejezhető ki egy-két mondatban. Tudnillik a jöletti közösségekben is vannak szegények, és a szegény társadalomban is vannak jómódúak. Amiben minden lakosnak része van, az egyedül: a maximális tartozás terhelés, de úgy áll a politikai és az egyház község is. Ebből eredően gyakori az árverés szegénytel gazdagnál egyaránt. Az említett hitel felvételi teher, kényszerű helyzetéből, de valógatás nélküli a gazdagodási irány is. Igaz a 17.000 hold földből legfeljebb ennyit lehetne eladni, de ezen belül olyan ingatlan adás-vételi forgalom van, amilyen a későbbi évtizedekben nem fordul elő. Több vásárhelyi, szegedi is, de még több mákói lakos vásárol kisebb-nagyobb területű birtokot. Több vásárhelyi, ebben az időben költözik be Földeákra.

A század végére a több termények: búza, kukorica átlagtermése az új fajták következtében közel megduplázódik. Gazdálkodik a jegyző, a pap, a tanító és kereskedő, iparos, győgszerész. Közel 200-an fizetnek jövedelemadót. Húsznál több a 400 koronán felüli és

húsz a 100-400 korona adót fizető yirilis. És ennek ellentété, hogy sokan eladták a kapott leteleköt, esetleg a háztelket is, de a betáblázott adósság miatt az eladásból nem sok pénz került a zsebbe.

A szociális helyzet nagyon heterogén, elsősorban talán az egészségügygel lehet összehangba hozni. A hetvenes évek kolera járványa, - azóta állandó orvosa van a községnek - még mindig veszélyhelyzetet jelent. Már ebben az időben 50 %-os építéssel járványkórházat ajánlottak a községnek, de nem bírták költségvetéssel. A korábbi évtizedekben, de közel a század végéig nem volt ártézi kut és figyelem felhívásra sem kezelte a lakosság az ivásra használt vizet.

A századfordulóig a halottekem jelentések alapján az átlag életkor nem érte el az 55 évet. Ketszázánál több árva van a községnek. Akikre nagyon maradt, azok nevelése, gondozása, valahogy rendezett. De ezen belül jelentős 25-30 a nincstelen szülők árva, akiket a menhelyi gyermekekhez hasonlóan tenget a községi közgyám. A szegedi menhelybe nem veszik be a vidéki gyermekeket, mert a városban sem tudnak az árva maradtakkal mit csinálni. Tiltakozás volt a szegedi Menhely iránt, hogy ne küldjön Földéakra gyermekeket, így azokat az új tanító neje: Mészlányi Antané személyesen vitte vissza Szegedre.

Az iskola, ill. az iskolába járás, tanítás is rendkívüli problémás a szülőknek, tanítóiéknak és az egészségügynek is. Nagy a zsúfoltság, romlik az egészség. S ez majd csak egy jó évtized múltán alakul jobb helyzetűvé.

Az átvezet iratok alapján nézetem szerint Földéák község szaporodása a 19. század második felében a csúcson volt. Az 1850-es években 1, majd 2 bábát fogadott a községi elöljáróság, most hét baba van a két fatuban és egy orvos. És ezt mind láthatjuk az iskolások számának nagyságában is. A község nemzetiösszege: három izraelita, két sváb, két román, cigány nincs. Csak hírközlésül: a község második jegyzője és az első orvosa izraelita volt.

A lakosság társadalmi fogalkozása szerint: gazdálkodo, földműves (akkor még földessz elnevezéssel), vállalkozó, iparos, kereskedő, és mind több zsellér, vagyis másnak dolgozó kézimunkás.

A földéaki lakosság étkezése eléggé hagyományos, ugyan halhús helyett már inkább baromfi fogasztanak, a sertést főleg füstölt formában, és kevés marhát. Habár minden állat szabadon vágható. Jelenleg a szarvasmarha legjobban értékesíthető, úgy annyira, hogy a tenyésztallatok tartását támogattja a felügyelet. A támogatásban hasonló a lo is, de nem vágásra, hanem katonának sorozzák. Egy jó lónak az ára közel két hold föld. Az étkezésnél maradvány, tömegben minden háztartásban a lisztész, a burgonya, bab fogyasztása van előtérben. A gyümölcs lekvár még eléggé ritkán fordul elő, hiszen a gyümölcsötak teleptésének szorgalmazása még alig évtizedes. Annál inkább népieledel a sült tök, és a kaposzta, főleg télen.

Az 1860-as évektől Magyarország vasúthálózatának szükségesszerű megépítése *surrgós* jelzéssel előtérbe került. A vizuáltak kello mértékben nem halozták be az ország területét, a közutak zömmel földesutak voltak. Viszont a fejlődő gazdaság és ezen belül is az építkezés a biztonságosabb és jobb szállítást igényelte. A század végén környékünkön, Békéscsaba, Hödmezővásárhely, Szeged, Csongrád, Szentes vonalak épültek ki. Ezt követően már szükség lett Hödmezővásárhely, Mako, Apátfalva vonal bekötésére az Arad-Csanádi vasútpályába. Így került első lépésként 1890 körül a kiépítendő vasútpályára földmunkálatára építés hirdetés, amit Gr. Bethlen Márk vállalkozó építész kapott meg. Az 1893-ban volt Vasút Végrehajto Bizottságban ismét előkerült a vásárhely-makói szakasz tervezése, ill. az építés előkészítése, amikor Földéak közséég 50.000 Forint hozzájárulási költséget ajánlott fel. Az építő érdekeltiség a vasutat a hödmezővásárhelyi-makói törvényhatósági közüt mentén tervezte felépíteni. A vasút pálya építésének kezdete csak évek múlva 1902. augusztus 3-án kezdődött el, és 1903. április 25-én adták át a forgalomnak. A közséég gazdasági életében mérőöldkönek számított ez a nap. A még ki nem épült muút hiánya az igen körülményes

Befejezésül a közséégben három keresztény vallás van képviselve: majdnem teljesééggel római katolikus, 25-30 család ágoston vallású református, és 8 család nazárenus. A férfiak körében jellemző volt a nagy ünnepeken való templomba járás, míg a lányok, fiúk, asszonyok rendszeres templomba járok voltak, ha hétközben néha káromkodtak is. Az anyának az volt a legnagyobb büszkesége, ha szépen felöltözve együtt mehetett gyermekével a templomba. A felnőtt leányok ott mutatták be új ruhájukat, s nem utolsósorban ott nézegettek, jelölték ki reménybeli életük párját, ugyanígy a felnőtt legények is. Adott korszakban bármily nehéz volt is a hétköznap, vasárnap megtelt a templom főhaszkodo

Szórakozás, ebből nincs hiány, akinek pénze van. Elsősorban is Kossuth Lajos születésének 100. évfordulójára megalakul a 48-as Polgári Kör. A fiataloknak van citera est, meg aratási és farsangi bal. A legnagyobb minden évben az aratási, vagyis a rózsatalakodalmi vigadás. A fiataloknak és idősebbeknek pedig böven jut hely a nyolc korcsmában. A fiataloknak kabrió füstjének ízét, azt pipából veszik magukhoz. Van hétköznapi és tehetségesebbeknek vasárnapi, vagyis tajtékpipája. Es még, ami személyes különöséghez tartozik, kivétel nélkül, ebben az időben még a sváboknak is bajusza van, vasárnapra pöngéire keményítik.

A ruházkodásra már nem mondható, hogy háziszóttos, de a férfiaknál télen nyáron a bögálya még igencsak abból készül. A férfiak nyáron a gátyán kívül cájgnadrágot, télen posztó nadrágot és kabátot hordanak. A nők körében a bokáig érő szoknya, főleg festő anyagból, alszóknyával. A lábbeli változó, nyáron bocskor szerű, szöges szandálok, papucs, és meztláb, télen bakancs, vagy csizma. A nők már a városban vásárolnak könnyebb, csinosabb gombos cipőt. Persze télen a legtöbben magasszárú cipőben, vagy csizmában közlekednek.

utazási és szállítási viszonyok megszűntek. A község az ország közlekedési halozatába kerülve sok-sok községet elhagyó pozícióba lépett.

Nagyléptékű haladás, a középületek eddigi foltozgatását újjal építik fel. 1900. március 27-én a 25/kgy. egyöntetű képviselőtestületi határozat alapján 36.000 korona költséggel felvételével 1901. évben újjáépít az 1861. évben épült 2 tantermes 2 tanítólakásos fiúiskolát, 4 tantermes 2 tanítólakásos iskolára. (Ez ma is épségben álló iskola a községhezaza mellett.)

Továbbá 1900. november 27-én a 72./kgy. ugyancsak egyöntetű határozata szerint 1902-ben új községhezaza és jegyzőlakás építést kezd meg. (Ezek a mai épületek.) Egyben a határozat kimondja, hogy mindkét épülethez a szükséges téglá mennyiséget saját égetésűvel biztosítja.

1902. szeptember 19. Kossuth Lajos 100. születésnapját Földeák község Képviselőtestülete, az Egyház, az Iskola Elnöksége, tanítók, az 1898-ban megalakult 48-as Kossuth Kör tagjai méltó ünnepségre gyűltek. Az ünnepi diszkozyüles szónoka Náray Tamás képviselő volt, aki a szabadság nagy harcának érdemeit méltatva tisztelettel adózott. Az ünnepség történései megemlékezést a 78/1902 közgyűlési jegyzőkönyvben rögzítették az utókor számára.

1905. április. Az Előjáróság a közút, a vasút kialakítása után sürgős sorrendiséggel felmérési és kitűzési a 12.000 hold területen lévő összes fő- és dűlő utakat, pontos felméréssel térképezéssel, és utszéli kőkarok jelölésével. A terület felmérésén túlmenően mindezt sürgette a már egyszer kijelölt útvonalak megvalósítása, nem méltó használata.

1906. december 14. A zárdaiskola is kapott ártézi kutat, a lakosság egyidejű használatával. Az Állspáni Hivatal, mint megyei Hatóság lakás építési akciót indít. Felhívja Földeák községet mennél több lakás építésére az alábbi kedvező feltételek mellett. A hazákat a község építési típus lakásként. A ház mérete és formája azonos a szokásban lévőekkel. Rézsei 1 szoba, 1 pítvar és 1 kamra, 60 mm, 60 cm téglalappal vert falból. A telek és az épület költségeként 1/3-át a megye, 1/3-át a község és 1/3-át a juttatott fizeti. Ez utóbbi 20 év alatt évi 64 korona törlesztéssel. A telek területe 150 n.öl.

Az előjáróság a 92/1906 kgy. határozattal 1907. december 17-én a vásártér keleti (Ménesi) oldalon 15 juttatott részére kinéverte a ház helyet és 1910-re az épületek átadásra kerültek. A megyei támogatást, amit több felhívásban is megismélték, többször ennyi telket ill. házat is lehetett volna juttatni, de a községnek nem volt pénze. Nemcsak a juttatottak, hanem a község is hitelt vett fel az építésre. Lakáshiany nem volt a községben, mivel arra az időre a község külső területen a vártnál is több tanya épült, s vagy a tanya, vagy a faluban lévő ház került kiadásra.

1901. évben a 26/1900 kgy. határozat alapján iskola építésbe kezd az Előjáróság. Az iskola, amelyik 1861. évben épült a két tanteremmel és két tanítólakással, már új korában sem volt elegendő. A határozat szerint az új iskola 2x2 tantermes és két tanítólakásos lesz. Valóságban a mai főtéri fiúiskola. Építési költsége 20.844 korona, plusz a felvett hitel

kamara. A felsőbb Hivatali egyetértések után a földéaki közgyűlés a 4/1902. kgy. határozattal végérvényesen jóváhagyta és egyidejűleg versenytárgyalást hirdett az építkezésre.

Azonos időben indította a végleges közseghaza és jegyzői lakás megépítését is. Az építés jóváhagyására szöveg előterjesztésben mind két épület szabad utat kapott. Így a 3/1902 kgy. határozattal intézkedés történt az építkezés elindítására. Verseny tárgyalás alapján Molnár Imre malkói építész nyerte az építési munkát. Az építésre a házi fedezeten túlmenően a Pest-Első Hazai Takarékszövetkezettől 40 éves törlesztésre 4,5 %-os kamattal 24.400 korona kölcsön lett felvéve. A tervek előkészítése és a felvonulási időigénye miatt az építkezés csak 1903-ban kezdődött meg.

1903. Földéak népessége helyi összeírás alapján:

róm. katolikus	4.299 fő
református	342 fő
Együtt:	4.641 fő

1903. Iskola fenntartási hozzájárulást kap a községi költségvetésből:

róm. kat. iskola	6.710 Ft
református iskola	120 Ft
Ofoideáki Lajos iskola	913 Ft
Együtt:	7.743 Ft

1903. évben már 14 cseplőgéptulajdonos van Földéak és Ofoideák községek területén. Ezzel egyidejűleg megszűnt a lönyomatással való szemebetakarítás, ami lényegesen nagyobb veszteséggel járó volt, és több munkát is igényelt.

1903. A növekvő elszegényedést mi sem mutatja jobban, mint 1895 óta bevezetett az igen szegények ingyenes gyógyyszer ellátása. Boros Károly gyógyszerkészítés jelentősen emelkedik. Kezdeti években negyedévenként 50-60 összeállított gyógyszerkészítés jelentősen emelkedik. Kezdeti években negyedévenként 50-60 korona, s mára már 110-120 korona támogatást igényel. Ez a segélyezés még 1918-ban is fenntartva, már az eddigi nagyságrend tizenötösztörösvél egyenlő.

A századfordulót követően 1907-ben a legnagyobb probléma az iskolai tanterem hiány. Végül Földéakon már 8 tanító van, míg maguk sem tudják a tanítási időt összehangolni, és ez kihat a tanulók hozzáállítására is. A hiányzó kíméletlen felőssége vonásával, a negyedévi jelentések alapján lényegesen csökken a távollmaradók száma. Az új iskola már felépült, de a fiúk részére a négy tanterem nem elegendő, további tantermek bérlete vált szükségessé. Eppen így a leányiskolában. Alig hogy elkészült az óvoda kialakítása, a nagyobb termet már igénybeveszik az iskolai tanulóknak, így három osztályban négy tanító

apaca oktat. Es idetartozó lehetlenség, hogy ugyanebben az idoben, a márciusi jelentésből olvasható, hogy 372 óvoda köteles van, de csak 112 jár az óvodába, mert a további 260 nem fer be.

1901-ben tervezett, fentebb jelzett iskola építése 1905-ben fejeződött be, már használatba vehető, de így van négy tanterme az iskolának. Mindenképpen további két osztálytermet kellett bérelni. De nincs felszerelés és nincs pénz. A levelezésekből kitűnik, a valóságos szemlalomharc. Elvesszik az óvodai termet, és a berendezést az óföldeséki iskolának második tanterméből hozzák, de már ott is 240 a gyermek.

Tanítók I. II. III. IV. V. VI. ismt. ipt. Összesen

osztályok

Dehany Lajos	71	71
Horacsek Andras	73	19								92
Meszlenyi Antal		34	56							90
Varkövi Kálmán			19	27	31					77
Zarda isk. 3 nővér	79	52	60	38	33	12	87			361
Rcf. iskola:										
Sztrik István	30	28	31	20	11	16				143
Összesen:	180	153	144	70	53	59	87	31		834

Ugy a községi Előjáróság, mint a lakosság forrásai nagyon terhelték. A különböző építési és üzemeltetési, több évtizedes lejárati hitelek együttes összege legalább négyszer akkora, mint az együttes évi termelési eredmények kifejezett összege. A lakosságot terhelt: a központilag előírt egyenesadó, a községi pótladó, jövedelemadó, az ártéri járulé, a közmunkaadó, a víz- és csatornamű társulati költség, az egyházadó. Már példának is sok, pedig ez mind valóság. Es ezen felül van a lakosság személyes hitelemek évi rendszeres törlesztése. Még további a közút, vasút és a belvízszabályozási rendszer közmunka terhe, az évtizedek hosszú sorában 950-1000 lófogatnap, 800 kéznap. Ugyan a korábbihoz lényegesen csökken, de mégis van.

1903. év április 25-én próbátúra indult, s azóta folyamatosan közlekedik Hödmezővassárhely-Földesák-Makó vasútvonalon a napi személy- és tehervonat. De a községben nincs a vasútállomásnak rövid megközelíthetősége a közbeeső szantóföldek miatt. Hivatalosan csak 1911. áprilisban a 68/kgy. I. pont számú határozat alapján indott intézkedni az Előjáróság a vasúthoz vezető út kisajátítására és kimerésére. Ez a ma is használt Mártok útja, III. út lett kimerve. Addig körben a Hosszú utcáról lehetett megközelíteni a vasútállomást.

1911-ben a fiatalság öröme az Előjáróság határozatot hozott a Nagyvendéglő építésére. Nem mintha keves volna a kocsmá, de az új községi nagyvendéglő előadásra, tancmulatságra, szállásra, és egyéb hasonló közhasználatra is szolgált.

1911-ben a 68/kgy. 2. pont határozatával az Előjáróság a megyei közegészségügyi szorgalmazására javanykórház építést határozta el. A szükséges 200 n.öi nagyságú telket a

község földjéből mértek ki. Az építkezés költségein fedezetből történik 20 éven át, évi 140 korona hiteltörlesztéssel. Az építkezéshez leosztott központi segítség is párosul.

1913. június. Készül a mezőgazdaság, a falu lakossága az aratásra. A termés kilátás szűk-közepes. Lappangó sztrájk hangulat van. A nagygazdák gépszíniében 15 db aratógép várja a munkába való bevetést. Ez azonban határozottan le van tiltva, mind addig, amíg van család, vagy férfi erő, aki nem tud arató munkát kapni. Erre nem sok kilátás lehet, a Náray uraságok kivétel nélkül kiskasszára adták az aratót, így több nagy gazda is. Es ezen tülön mégis keresni kellett a községet Előjáróságának a lelei Puspöki urasággal a kapcsolatot, arató munkásokat ajánlva.

1913. Szegény Alapítványt létesít az Előjáróság a községet költségtérítési fedezetből, különböző bíróságok befizetéseiből, valamint társadalmi támogatásból. A lakosság, mindennek előtt a elszegényedett idősebbek kilönbözö támogatásra szorulnak. A gyögysszer támogatás csak az egyik a legtöbb igénybevevővel, de az időnkénti segélyezésére is mind többen társorultak.

1909. június 1-vel 6 löval teleptük a csendőrséget Földéákra. Az istálló és a zabos-abrakos építésére az engedélyt sürgös jelzéssel megkapta a ház tulajdonosa, bérbeadója: Mészáros József. A csendőrség székhelye 20 éves bérleti szerződés alapján az Erzsébet királyné és az Eszaki sor sarok épületében lesz.

1909. A Tanfelügyelő intézkedéseire Óföldéákon szeptember 1-től a második tanító is beállítandó. A tanulók száma olymértékben nőtt, hogy egy tanító nem bírja a feladatot elvégezni. Az iskola állami fenntartású, Földéák községet csak a tanítók biztosítási díját fizeti, ami személyenként és évenként 24 Ft.

1908. Már több éves telepítési tüzfása van a községetnek, melynek természetéből az iskolai elvégző fiúkat az ismétlőben, valamint mindazokat, akik tüzfából használati tárgyakat szeremének készíteni, téli időben díjmentes oktatásban részesülnek. Ugyanígy oktatják a seprőkészítés tudományát is.

1910. Első jelei a helyemhernyó tenyésztésnek. Több érdemeleges tájékoztatást küldött a Földművelésügyi Hivatalat bizonyításra, hogy nem sok, de szorgalmas munkával 5 hét alatt reális keresetet lehet elérni. A községet 1600 n. öles fiskolában első helyen szerepel az eperfa nevelés, nagyságtrendben: eperfa 1600, alma 1200, körte 200, kajszai 60, cseresznye 60 db. Házépítési engedély kiadásakor trásba adják, hogy a ház elé eperfa kell ültetni. A múlt évben a 15 háznak kimért házhely elé már a fák ki vannak ültetve. A községetben az utcákon eddig 750 növendék eperfa van kiültetve, míg a közutak mentén mind két oldalon 740 db. Előtérben az eperfa, de bármilyen fa is nagybecsű érték. A kiadványok ismétlik: egy fa kitörése 100 Ft, vagy 5 napi elzárás munkavégzéssel.

1908. Építési határozat szerint a község beltériúleten házépítés csak 5-6 sor téglá alárakásával kezeldhető meg. Es kiszorítás alatt van a nádterő. Ez meg is érezhető a téglá- és cserépgyártók forgalmaiban.

1909. évből hunyt el Oltványi Pál. Végrendeletében 8.000 koronát hagyott Földeák község elöljárósága kezelésére, és 1957. évig a templom 100. évi építésének emlék ünnepéig való gyarapítására. Ebben úgy rendelkezett, hogy az 1957. évig felszaporodó tőke és kamat együttes összegének a felét a templom karban tartására, a másik felét katolikus népnevelési célra, elaggot öregek, betegek menházára használják fel.

Látom fátyolozott szemét, amint azzal zárja le az igen hosszú végrendeletét: *a plebanian orzoi építési jegyzőkönyv alapján emlékezzenek vissza a templom építésében fáradozókra, hogy az unokák is megismerjék a már sírban nyugvó és atyáik buzgalma.* (De Ó, a pontos ember nem tudhatta, hogy lesznek olyan utódai, akik az irat- és levéltárral nem törődnek.)

1913. A zárdaiskola zsindeley tetőzetét 505 nm területen eternit palával váltják le, aminek az anyagköltsége 17.170 korona, kivitelezése 2.900 korona.

1914. Minden intézkedésben benne szerepel a háborúra való felkészülés.
1914. július 28. Sürős jelzéssel kéri a megyei Hatóság az egy kath.-ra várható termés mennyiséget. Így: búza 4,5 q, árpa 10, zab 7,5. Kézzel-géppel egyaránt aratni kell, és minden munkásnak biztosítani az aratás-cséplési munkát.
Egyidejű állat összetérés: szarvasmarha 1713, lo 1252, sertés 8.350, juh 125 db.

1914. VII. 31. Hadiszolgálatra történt bevonulás miatt gyorssegélyre jogosultak száma: 118 család, ebben 151 gyermek és 110 szülő.

1914. VIII. 8-án nagy plakátot hirdetés jelenik meg: *"A hadállapot folyón bevonultak azonnali segélyre jogosultak, mind akik eddig is elhárítottak voltak és rászorultak. A bevonultak egyének: neje, gyermeke, unokája, apja, anyja, anyósa, apósa, testvére. Mődj a szöveg: Nyugtassa meg a nehéz időben a bevonult családait az a tudat, hogy a magyar állam megiesz minden tőle telhető, hogy a családját távolléte idejére, biztosítva lesz.*

1915. Hadifoglyok közel 200-an a községben, általában a kispárászi gazdaságokba adták, ahol azt igénylik a távollévő férfierek pótlására. Ez az első érkezés oroszok, lengyelek és ruszinok. A kispárászi gazdaságban folyamatosan nem tudják őket foglalkoztatni, ha másnak igénye nincs, visszaványítják a makói elosztó Paramcsnokszághoz. A fogly elhátása: lakásban lakik és napi 2 korona munkadíjban részesül, napi 10 óránál többet nem dolgozhat, az étkezés ugyanaz mint a foglalkoztatóé. Ejjel munkát csak akkor végezhet, ha a család is dolgozik. Ez a csoport hetek alatt elűnt, kisebb része az uradalomban húzódott meg, és voltak akik betárolták hazájukat, idővel hazatértek. A háború folyamán újabb és újabb foglykatonák érkeztek, de többségükben a nagyobb gazdaságokban dolgoztak.

1915-1916. Mindkét évben volt *bemutakozás* sorozásra előállítás, összesítés, amelyen 25-30 sorkelelssel mindkét esetben kevesebben jelentek meg. A termés begyűjtés fontossá vált. Még talpon a gabona már be kell jelenteni a várható termést, amit adott időben ellenőriznek is. A termés felvásárlást és szállítást a vasút mellett lévő Szövetkezet felvásárló, valamint a hadiszállítók bonyolítják.

1915. Irásban jött értesítés, Földekről bevonult első hősihalottakról: Várkonyi Kálmán tanító és Ferenczi István. Továbbá ezt egészíti ki az 1916. II. hónapban jött, jelentés a község háborús helyzetéről.

Az 5126 lelket számláló község lakosai közül 982-en vonultak be katonának, a férfi lakosság 41%-a hadban áll. Az uradalmaikkal és egyéneikkel 240 hadifogoly van, akik elfogadhatóan dolgoznak. Hadi munkára kirendeltek 54 kocsi, kettes löfogattal, 4 db nyergest, 105.800 kor.értékben. Lovat vásároltak, abból 155 alkalmas volt 128.750 korona értékben. Még tovább 200 db lo vásárlása 300.000 korona értékben.

1914. évi termésből 1915-ben rekriváltak 740 q búzát, 199 q árpat, 2782 q kukoricát a további 2500 q foglaltak le.

1915. évben hadiségegy kifizetés 461 család részére 70.298 korona összegben. Az év végén megjelent hivatalos adatok szerint Földekről bevonultak közül 23 hősihalott, 8 rokkant és 2 elümt katoná van. Hadi gondozottak, segélyben részesülők, szegények és gyámoltalanok részére ugyanebben az évben községyi gyűjtésből 1019 kor, míg Návay Lajos adományaként 1000 kor támogatást fizettek ki a rászorulóknak.

Az árak 1916-ban hatóságilag megállapítva, 89%-kal nőttek. Az inség enyhítésére 1915. májusban 1417 személy részére 328 q kenyérliszter és 75 q főzőlisztet utalt ki a Főispán.

Csupa ilyen és ehhez hasonló tevékenységek sorozata fordul elő még a következő két évben is. Es szaporodnak a felvásárló kereskedők, meg a hadiszállítók.

A fentieknek ugyanakkor ellenkező eseményei, hogy a Földekai Takaréks és Hiteleszövetkezetben nagyobb értékű I-VI-ig jelzéssel kibocsátott hadikölcsönt jegyeznek, eddig 1.183.000 korona összegben.

1915. Katonai idezésre 102 felkelő nem jelenik meg. Más hasonló jelenségek fordultak elő 1916-17 években: a szabadságon lévő katonák 7-8 nap késéssel érkeztek vissza seregükhöz, s legalább az itthonlétük 40%-át külön felzáróítással irányítják vissza a csapatokhoz.

A lakosság szerette az orosz foglyokat. Szorgalmasan dolgoztak, megelégedettek voltak. A magyar kormány csak annyit engedett hazá, amennyi magyar foglyot kaptunk az oroszoktól. Más nemzetiességű fogly katoná igen kevés volt, ha netán idekerült, a szomszédba, haza is ment.

A Hadügyminisztérium olyan elbánsít és tartás módot írt elő az itt lévő foglyok javára, amit a harcoló magyar katonák a háborúban nem kaptak meg. A munkaadó saját költségén elismerte, a rendes szállást biztosította részére, munkaidéje azonos a család munkaidéjével, ugyanazt a bért kell fizetni, mint a szabad polgári dolgozóknak, ebből vonható le az irányár szerinti tartásdíj.

A kihelyezett hadifoglyok szökését úgy akadályozták meg, hogy az igényelt foglyi munkakörüli ellében meghatározott összegű óvadékot kellett letenni, s ha mégis megszökött, az óvadék a gazda részéről elveszett.

1916. A temesvári hadterületről igen sok beteg-sebesült katonák érkeztek. A betegek elhelyezése és gyógykezelése Makón főtáborban lehetetlen, így került Földvárba az előre felszerelt 50 férőhelyes gondozóba. Az alkalommal 30 sebesült, akiket a helyi önkéntes betegápolók Návay Aranka irányításával szorgalmasan és eredményesen ápoltak.

1916-17. A háborúnak is vannak vámszedői. Kialakul a hadigazdálkodás, a hadi szállítás. Ami eladó azt mind vásárolják, lekötik, szállítják az egymásra ígért kereskedők, félverik az árakat ide-oda a duplájára. Az eladóknak pillanatra ez jó, amire megkapja a pénzt már vásárlóereje alácsúsz. Olyan foglalkozási emberek is gazdálkodnak, kereskednek, közvetlenek, akikre eddig nem gondoltak, és más volna a feladatuk.

Egy harangot elvisznek a toronyból, és ezenkívül 145 háznyi gyűjtötték 196 kg sárga- és vörösréz 180 kg. horgonyzott lemezt, valamint orgonaszíjakat kerestek. Egy ilyen szállítmány biztos gazdagodás.

1916. november hó 25-én I. Ferenc József császári király elhunyt, ez alkalomból megye szerte rendkívüli gyászközgyűlést tartottak.

További 624 fő vonult be katonának a népfelkelőkhoz és 44 kettővas fogat.

1917. évi titkos iratok között, a 16. számú betűjű a május 1-i ünnepséget, a 48-as számú megállapítja, hogy a megyében forradalmi célzattal röpiratokat terjesztenek.

1918. Szigorodik a közellátás: élelem, tüzelő, világítás, cukor, liszt havi fejadagban van megállapítva, de így a takarmány gabona is. A Kornánybiztos már a cséplésnél rekvirálást rendelt el, a vetőmag és fejadagon felüli mennyiségét már a géptől a raktárban kell szállítani. A pipadohány kiosztását szeptember 1-től a község egész foglászói részére 3000 csomagban állapították meg.

Előre be kell jelenteni ki hány db sertést hízal saját részére teli levágásra, s ezt a Főszolgabíróhoz kell irásba jelenteni. Az összehívás szerint: egyenél többet vág 207 család, csak egyet vág 350 család, hogy hány család nem vág egyet sem, nem voltak rá kíváncsiak. Már nincs sorozás, katonák előállítás, de nem érkezik hadi jelentés sem.

1918. Országos Közéletelmzési Hivatal elrendelte, hogy csak csíráltatott kukoricát szabad etetni és darálni. Földedákon ilyen gépezet nincs, ezért valamennyi etetésre szánt kukoricát Makóra kell bevinni. Aki vét - termelő, vagy molnár - szigorúan büntetik.

Az 1-84-ig terjedő bizalmas iratok többsége a kibontakozó szocialista mozgalommal foglalkozik. Ellenőriztet, tilt, jelentet.
1919. I. A községben, főleg a gyermekeknek legalább már 5 éve nem tudnak cipőt venni. Most előterjesztést küldenek az Iparügyi Miniszternek küldjön 500 pár cipőhöz anyagot, küldenek helyette 308 db hízót. Ez csak egy példája a kitalált cserékerekedelmeknek.

A háború kitörése óta megszűnt az adóbehajtás, árverés, kártérítés és csődeljáratás. Az adóelőírás összetevői inkább szaporodtak, de a szegénység, az átlag termékek csökkenése, csak igen mérésekkel adófizetést bírt el.

A háborús 1915-1917. évek idejében évenként a szegények segélyezésére 7.500-8.000 koronát fizettek ki, s ezen túlmenően van 8 koldus, idősebbek, akik így próbálják kiegészíteni elműüket.

A Föld keréksegen az I. világháború 1914. július 28-án kezdődött el. Ausztria-Magyarország és Szerbia évtizedes konfliktusából pattant ki. De nem ennek érdekében, hanem a többi nagyhatalom érdekében, ill. egymás letöréséért. Így provokálták és segítették elő Szerbia követelésén keresztül az Ausztria elleni háború lehetőségét, ami minden irányú vak támogatással és lelkesedéssel végül hadüzenethez vezetett. Ferenc József császári-király volt talán az egyedüli államfő, aki nem akart háború, s ha még ideiglenesen is, ezt elodáznia szándékolta.

Magyarországnak nem volt oka a háborúra, az ország ezeres határa külső ellenségnek nem volt kitéve. A monarchia vitte a háborúba. A magyarországi feszültséget a belső, a kisebb országnyi részeket kitevő nemzetiesség követelő erői okozták, amelyek részére a kiróbbant háború kiváló alkalom volt az Antant hatalmak segítségével, követeléseiknek a háború végére esélyt szerezni. Magyarországnak, mint az Osztrák hatalom társa nem a magyar határokat védte, hanem a Kárpátokon kívül Przemysl várában az orosz határon, és a déli határon kívül Olaszországgal a Piaven, Isonzónál, Kataróban, Doberdó, Aftovác, Montenegró, Bosznia-Hercegovinában hullatták vérüket és ezer szám lettek rokkantta.

A háború, amilyen lelkesedéssel kezdődött, olyan letargiával ért véget. Persze a lelkesedés nem a kétkeze munkájából, családát fenntartó réteg hangulatára volt. Földedák községből is ezernél több férfi vonult be (volt olyan család nem egy, ahonnan 2-3 férfi) akik már aratásra-cseplésre készülve számolgatták, hogy milyen kereset, termés alakulhat ki a nyáron. Mert a nyár volt a legfontosabb, nyáron lehetett az éves kenyeret megkeresni a családnak. De nem lelkesedett érte talán senki. A napszámokon kívül a kis- és középbirtokosok is feltették termésüket, saját magukat és a háborúba rajtuk kívül elvitt lovaikat.

A háború alatt itthon maradt tizenévesek, az 55 éven felüliek és nem utolsósorban a gyermekes anyák és nők szenvedtek meg a férfikéz hiányát, az éjt-nappallá téve fenntartásukért való küzdelemben. Nem egy, hanem többen, sokan fogtak a 4-5 év alatt kaszát, kapát, ekesszarvát, hogy férfi módra, férjük és apjuk helyett beálljanak a termelő munkába. Voltak idősebbek, akik itthon lévő család híján segélyre támaszkodtak, de nem volt abban köszönete, a *segély* csak cím volt, az összege kevés.

Háborús erőviszonyok 1916. év végén

Antant hatalmak: Franciaország, Anglia, cári Oroszország, Ausztrália, Portugália, Olaszország, Brazília, Görögország, Egyiptom, Kanada, Egyesült Allamok, Kína, Japán, Románia.

Központi hatalmak: Németország, Ausztria-Magyarország, Bulgária, Törökország.

Hatalmi mérleg:

Antant 14,5 millió katonát tart fegyverben
 3, " " " tartalékban
 11.500 db nehézlöveg
 20.000 db könnyűlöveg
 67.000 db géppuska
 3.000 db repülő

Antant hatalmak zászlói alatt 40,6 millió katoná sorakozott.

Központi hatalmak

9,5 millió katoná fegyverben
 1, " " " tartalékban
 9.000 db I nehézlöveg
 15.000 db könnyűlöveg
 20.000 db géppuska
 1.200 db repülő

A Központi hatalmak zászlói alatt 22,2 millió katoná sorakozott.

Az USA 1917. március 12-én lépett be a háborúba, ill. társult az ANTANT hatalmakhoz.

A központi hatalmak fegyverszüneti békekötése 1918. október 4-én volt.

A háború nemzetközileg is 1918-ban összeomlott, az ANTANT diktált. Fegyverbe álló magyar katoná nem maradt az országban, lerongyolódva, összetörve vánszorogtak a volt harcerek színhelyéről hazafelé. Akik szolgálatra kész katonák voltak egy végső megpróbáltatásra a megalakult Vörös Hadseregbe jelentkeztek, még megmaradt hazánk védelmére. De főleg a románok és a csehek által országunkat teljesen megsemmisíteni akaró hatalmak ellen.

Az I. Világháború történetét, Trianont és következményeit mélyebben megismerhetjük a könyvben és nézőpont szerinti fogalmazásban a hetven éven át többször megírták. De a magyar érzelmekből kitérni nem lehet soha!

Románia, mint történelmi országot az I. Világháborúban is kedvező elbírálást kapott. A háborúba majd csak a központi hatalmak gyengülése során lépett be Francia támogatással 1916. augusztus 17-án a cári Oroszországgal kötött titkos szerződésben csatlakozott az Antanthoz.

A hadba lépéskor egy országot kitevő területet: Bukovínát, Bánságot és Erdélyt a Tisza vonaláig ígérték meg, a román királynak. Ezzel húzták meg Magyarország lélekharangját. A románok a nagy Románia törekvésüket tápláló szerződést követően 1916. augusztus 27-én hadat üzentek a monarchiának. Ferdinánd király román csapatai még azon éjjel átléptek a Kárpátok hágóját. Ugyanakkor a teljes Erdély katonailag védetlen volt.

Ez a villámként ható váratlan támadás megrázkódtatást és rendkívüli zavaros kaoszt okozott a központi Hatalomban. A felkészült félmillió román hadsereg, a magyarok számára Károly trónörökös főparancsnoksága alatt külön erdélyi parancsnokság irányításával osztrák-magyar-német támadó hadsereget szerveztek és szeptember 26-tól október 9-ig Brassóig verték vissza és semmisítették meg az I. és II. román hadsereget. Mackensen tábornok vezetésével pedig délen német, török és bolgár hadak a hirtelen jött támadást 1916. október végéig visszasszorították. A román hadsereget eredeti állásába 1916. december 7-ig visszaverték és elfoglalták Bukarestet. A román Kormány Moldvába menekült.

A román veszteség: 150 ezer fogoly és 100 ezer halott. A magyar veszteség legalább 200 ezer menekült, leírtatlan felfordulás és rendkívüli állapot a menekülésben.

Moldvában a francia katonai misszió segítségével a megtámadott román hadsereget újjászervezték, amivel 1917. júliusában Mackensen támadó seregét végül megállították. Románia előbb fegyverszünetet, majd 1918. tavaszán külön békét kötött a központi Hatalmakkal.

Az Osztrózsás forradalom ügy Magyarországon, mint Romániában győzelemre jutott. Magyar Nemzeti Tanács (MNT) és a Román Nemzeti Tanács (RNT) internacionalista törekvések kölcsönösségre kötelezték. Ez alatt Románia forradalom ellenes körei nagy Románia megvalósításában fáradoztak. A győztes ANTANT hatalmak segítő irányításában 1918. november 9-én az RNT ultimátumot küldött az MNT-nek, hogy nemzeti jogokkal élve felszólítsák az MNT kormányát, hogy adja át a Kelet-Magyarországot felélt szuverenitást, ami Erdélyen túl még vagy 10 megye, így Csana megye területét. A választ küldő MNT kormányának mérsékeltbb engedményeit az RNT nem fogadta el.

A fő cél is ez volt, a látszat politikai lépés. Így az RNT 1919. január 24-én megszűnt, helyette a Román Kormányzó Tanács vette át a hatalmat. Mig Magyarország csak 1919. március 21-én kiáltották ki a Tanácsköztársaságot.

Mivel az Antant a korábbi megállapodásokat úgy mellozi, hogy a Román Csapatokat folyamatosan tolja Magyarországra. A magyar kormányzat kénytelen fegyveres ellenállást bevetni.

Kun Béla a Tanácsköztársaság első érdemi javaslatot adott a győztes nagyhatalmi vezetőknek: Hívják össze Magyarország és a szomszédos érdekelte országok vezetőit, hogy egy más között tárgyalhassák meg a határ kérdéseket. Az angol szász képviselőt hajlott a kérdés megvalósítására, amivel szemben a franciák tábornoka azt javasolta, hogy a szomszédos államok hadatüzenve támadják meg a Magyar Tanácsköztársaságot.

A román Koronatanács 1919. április 15-én a támadás mellett dönt, és április 19-én este a magyar-román demarkációs vonal egész hosszában, jelentős haderő bevetésével megkezdte az offenzívát. Április 23-án Nagyvárad, Debrecen, április 27-én Mákó, Hódmezővásárhely és május elsején a Tiszánál voltak. Sokkal nagyobb területet foglaltak el mint a francia Vix tábornok jegyzékében, vagy az 1916-os titkos szerződésben részükre ígérve volt.

Időközben a Magyar Vörös Hadsereg is megszervezte a forradalmi honvédő háborúra való felkészülést. Így 1919. május 2-án a Vörös Hadsereg csapatai ellentámadásba mentek 90 új munkásszázalóval felvonulásával. Munkások, parasztek, értelmiségiek, háborúból hazatért közkatonák, tisztek, tisztelgyettestek, önként jelentkező városi és vidéki tömegek fegyvert fogtak a háza védelmére. Május 3-án visszafoglalták Szolnokot. Május 20-án megindult az ellentámadás a csehek ellen, május 21-június 10-ig 13 községet és várost szabaddítottak fel a betolakodóktól.

A Keleti hadszíntéren április 20-23-án Hajdúszoboszló, Nagykálló, Nyíregyháza, Nagyvárad, Debrecen térségében nehéz harcok voltak a román csapatokkal, és a nagyhatalmak által támogatott túlerővel szemben hátrálni kényszerültek a Tisza vonaláig.

A Vörös Hadsereg 1919. július 20-án Tokajtól-Szegeedig a Tisza vonalán helyezkedve még egy utolsó offenzívát indított 14 hadosztály, 3 üteg, 1 lovas és 1 műszaki századdal a Tiszántúli felszabadítására. Tokajnál, Szolnoknál, Csongrádnál hidról létesítve folytatott előnyomulást, bevonultak a Tiszán-túlra. Felszabadult: Csongrád, Hódmezővásárhely, Szentes, Karczag, Mezőtúr, Türkeve. Tiszafürednél 1626 katonából 823 veszítette életét, vízbefulladt és sokan fogságba estek.

A vörös katonák hazánk csonkítása ellen példamutató tisztességgel harcoltak, és több ezren áldozták életüket. Földeák községből is többen voltak vöröskatonák. Ok Mákó, Hódmezővásárhely, Szentes és távolabb is elhunytak. Méltó emlékeztést érdemelnék!

(A vöröskatona nem azonos volt a part-különménnyel, mint ahogy az orosz katona sem, a különítményes GPU-val.)

Ugyanakkor július 24-én megindult a román hadsereg ellentámadása. Sorozatos árulás közepette rendkívül erőbevetéssel harcoltak a vörös katonák. A kezdeti sikerek után az Antant által felszerelt román tilero elől vissza kellett vonulni a Tisza vonaláig. A vörös hadsereg 1919. július 30-án a belső árulás folytán felbomlott. A román csapatok akadály nélkül vették az irányt Budapestnek, ahova 1919. augusztus 4-én érkeztek meg.

Földeák községben 1919. január elején átmeneti szocializmus alakult ki. Az önmagukat jelölt és megnevezett Nemzeti Tanács, majd Munkástanács az Előjáróság mellett működött. Időközben megalakult a Polgárország 40 fős csoportja, amely bizonyos közellátási intézkedéseket maga hajtott végre. Ebben a hatalmi pozícióban került sor január 13-án egy általános forradalmi hangulat keltésére. Ezen a napon jelent meg a Főszolgabíró a képviselőtestületi ülésre, tisztviselő választás céljából. Amiből nem lett semmi. A képviselőtestületi ülésre a Polgárország vezetője többet magával berohant, nekítámadtak, így a termet elhagyni kényszerült, majd az udvari kapun távozott. Az utána haladó tömeg kiabálva, kövel dobálva, doronggal támadta.

A következő Czuppan Endre adóügyi jegyző, akit a postán találtak meg, s a felbőszült tömeg Bajusz János őrsparancsnok kíséretében hat fegyveressel a községhezára vitték, ahol puskatüssal agyba-föbe verték, megrepedt koponyával földön kiterülve hagyták. Ez volt a kezdet, amikor sikerült a lakosságot igazi forradalmi cselekvésre hangolni.

A Magyar Tanácsköztársaság megalakulásával 1919. március 21-én Földeák községben is megalakult a helyi Direktórium. A községt nagyvendőleg összes termében a Forradalmi Kormányzótanács XXVI. és XXVII. törvényei alapján a jelenlévő 500 fős lakosság megválasztja a Falutanács tagjait 50 személyben. Két nap múlva a községhezán gyűlést tartanak, amikor a Falu Tanács előjárót, 16 fő direktóriumot választja meg az előbbi 50 küldött.

A Tanácson (direktóriumon) belül önálló frakció vezetők képviselik a politikai gazdasági jogköröket. 1919. február 24-én elrendelik a 20 holdon felüli lakosoknál a kenyérgabona rekvirálását, a helyi ellátás céljára. A községtől gabonát kivinni nem lehet. Ezen keresztül 232 q búzát osztottak ki a lakosság részére 19.788 kor. értékben. Továbbá a Tanács albizottságokat alakított és a téli tüzelő ellátását tűzte ki célul. Fölmérték a lehetőséget, ahol szenet, fat, szalmát találtak azt elrekvirálták. Az utak menti fakat, valamint a községben a nagyobb fakat, az erdőből jelentős mennyiségű fat kivágattak és utána kedvezményes áron eladták. Az albizottság így látta el a lakosságot kellő mennyiségű tüzelővel.

A Direktórium intézöbizottságának vezetője Bajusz József volt, a mezőgazdasági bizottságé: Bajusz János. A mg. bizottság foglalkozott a fölösleges gabona zárolásával, lucerna kaszálók kiadásával, haszonbérbe adandó és kiosztásra jelölt földek felosztásával. A Falu peremén több hold földet kiosztottak, úgy ahogy volt bevetve, szántva azonnal. Ezekről a helyi

törvény szabályozta furcaságoktól a lakosság körében nem volt veszedelem. Aki kapott örült, akitől elvettek: hallgatott és bizakodott.

A Megyei Direktórium megbízta Kurnuncki Pál helyi direktórium tagot, hogy a községben az egyházak, iskolák, urak és parasztok nagyobb pénzkészleteiket foglalja le. A végrehajtás eredménye több mint 100.000 korona lett. Ebből tudták fizetni az öt direktórium tag 1000 korona havi fizetését is, mert más hivatalos forrás nem volt, - ami volt azzal pedig el kellett számolni - adót nem fizetett senki.

1919. április 26-án kora reggeli órákban Dr. Dreyer József dandárparancsnok (szegeci rendőrszázados) 120 fő lovassal, és Budapesttől egy névtelen politikai tiszt érkezik Földéak községbe azzal, hogy a román hadsereg közlekedésével Földéak község területe hadszíntérnek van kijelölve.

Ugyanebben az órában távirat érkezik a Direktóriumnak, hogy hagyja el a községet. Tüszként vigyék magukkal a földesurakat, a papot, a főjegyzőt és gazdagabb parasztokat. Dreyer és különítményes társa így nem ment Makóra, hanem kiadták az utasításukat tüsz szegedésre.

A község behatárolt területére kijelölt Vörösrőség a tüszok szedését megtagadta, így a faluból nem vittek el senkit. Mig a külterületre Bajusz János és névszerint hat társa kapott utasítást.

Dreyer és társa Földéakon maradv a direktórium elnökhelyettesével: Bajusz Jánossal (anyja: Sandor Klára) és a hozzá beosztott hat társával (ebből 3 földéaki) megbeszélték az Oföldéakon lévő földbirtokosok tüszul ejtését, így április 26-án éjjel utána.

Az új folyamán kimentek Dr. Návay Lajos, Návay Ivan birtokosok és Kórcsmáros Imre földbirtó elfogására, akiket magukkal hoztak az április 27-én Makóról 10 órakor indult tehervonathoz, ami Földéakon át Hódmezővásárhely felé közlekedett. Ezzel jöttek a Lajos védőrség tagjai - mivel Makó kiürítése is el volt rendezve és tüszként mintegy 40-en vagyonos polgárt és gazdát hoztak magukkal. Földéakon megálltak, a földéaki tüszokat vagonba rakták és vittek magukkal.

Dr. Návay Géza azzal menekült meg, hogy a kiküldött tüszektől megfetszett egy ló, s annak elköltésében megegyeztek. A ló még aznap éjjel visszatért!

A vonaton a tüszokkal Dreyer és különítményes társa is elutazott. Kiskunfélegyházán április 29-én a két Návay földbirtokost tagikus kegyellenséggel kivégezték. Kórcsmáros Imre Budapestre vittek magukkal.

A főjegyző már napok óta az egyik háborúban elesett kishíró háromgyermekes hadözvegyénél volt elbújva. Hoffmann János plébános pedig - a fennmaradt legendák szerint - amióta rekvivalással a pénzt elvitték, tehát napok óta, a templom baloldali sekrestyéjében és a templom padlásán húzódott meg.

Földek közegéből mintegy 30 fő önként jelentkező távozott el a vöröshadseregbe és ez alkalommal elemezés céljából rekviráltak maguk és leendő bajtársaik részére: húst, szalonnát, húst, valamint 7 db marhat viték magukkal. Ezt a csapatot követte Makoról induló Somogyi István különítményes vezetése alatt 40-50 főből álló lovas vörös csapat, akik szintén élelmet gyűjtöttek maguknak, és a feljegyzett névszerinti helyekről 5 db lovat viték el.

A Lajos különítményes vezető hátrahagyott két fegyverest azzal, hogy 18-42 éves bursulyokat szedjenek össze, legalább 40 férfit és vigyék utána. A meglátogatott földelől lakosok nem ellenkeztek, nem mertek, *azi mondák ha van toborzási parancs semmi akadálya, ha menni muszály, de menjünk fel a Községi Tanácsba igazolásra.* Mivel ott már senki nem volt, mindenkit elengedtek.

A Falutancs, vagyis a direktorium vezetősége a faluból a község alkalmas tanyavilágába szorított szét, voltak, akik Hödmezővásárhelyre mentek. A románok bejövetele után a maki francia katonai parancsnok a tiszok elhurcolásának hallatán a makóiakkal együttesen a földelők után is nyomozott. Így szedett össze 40-42 fő neki gyanús embert. Ezekből ellenőrzése alapján 14 földelakit Szegedre a Csillag-börtönbe hurcoltattott.

1919. május 1-én összeült a megcsonkult Falutancs (Direktorium) mely alkalommal a megszálló franciák Parancsnoka kihirdette feloszlato utasítását. Ezzel az utolsó ülés lezárult. Május 4-én a régi és egyben az új Községi Előjáróság elszámoltatta a volt Falutancsot a gazdálkodásban végzett munkájáról. Mindenkiben és pontosan el tudtak számolni, a pénzegegyenleg: 1.547,95 korona volt. Ugy szintén elszámoltak a lovak és tenyészállatok takarmányozásával is.

Továbbá, a Falutancs intézőbizottsága által kezelt legfontosabb (gyámügy, letét, alapítványi stb) pénzek naplójában a bevételei: 78.585, 55 korona a kiadás 14.791,08 korona a különbség mint maradvány: 63.794,47 korona volt, amely összeg Szalma Pál ügyintéző bizottsági tag kezelsében volt, s ezen bizottság három tagja a közegéből a pénzt április 27-én magával vitte, ismeretlen helyre távoztak. Majd idővel Szalma Pál az elvitt pénz javarészt orosz pénzben visszahozta.

Dr. Dreyer József ügyét is a Szegedi Törvényszék tárgyalta, ahol 2 év fegyház büntetést kapott. Bajusz József direktorium elnöke 15 évet, amit fellebbezés és Lukács István főjegyző támogató tanúvallomása alapján 8 évre mérsékelte a Törvényszék, amiből 6 évet töltött le, 2 év kedvezményben részesült. Bajusz János tükös iraként kezelt 486/1920. nyilvántartása szerint 7 év büntetést kapott, amiből 1926. december 21-én szabadulva, 1 év 10 hónap kedvezményben részesült. Valamennyi ítéletben a vád: *személyes szabadság megsértése, zsarolás vétsége, lopás bünteti szerepel.* Bajusz József, ifj. Bajusz József (nem apa és fia) és Bajusz János ügyét a tvsz. egy időben tárgyalta.

Ki volt a földelaki Direktorium elnöke Bajusz József, aki Földeákon 1882-ben született és itt halt meg 1951-ben. Napszámos mezőgazdasági dolgozó, a század elején Navay Géza

gyümölcsös kertjében több éven át napszamosként dolgozott. Ez a szakmai képzés a 30-40-es években a saját kertjében is csodát érdemelt. Az átlag felett olvasott, értelmes földeslakai lakos. A szocializmus elméletével unokatestvérei Bajusz Antal, Bajusz János, Bajusz László, Bajusz József (anyjuk: Sándor Kalara) szintén földeslakai lakosok közvetítése útján ismerkedett. Ez utóbbiak a kor lehetőségének és kényszerének szorításában *kötörő* munkásokká váltak. Abban az időben épültek szerte az országban a köves utak, a *Makadam* zúzottkő utak, így Földes térségében is. A Bajusz testvérek évekig, és annak egészében az országot porában nap mint nap hosszú nádnyelű 1-2 kg-os kalapáccsal törték a követ.

E több éves munkafolyamatban a hasonló sorsú, más vidékről származó *szocialistákkal* ismerkedtek meg, ilyen irányban művelték magukat, és biztató jövőként hozták haza az élet új felismerését. Bajusz József ezek hatására kezdett a marxizmusról ismereteket szerezni, aminek idővel magasszintű képviselője lett. Az I. világháborúba már 1914. október hónapban behívták, és az első összecsapásnál megsebesült, s mint sérült egyidejűleg fogságba is került. Orszországba vitték, igen sok megpróbáltatás, banya és mezőgazdasági munka után, évek eltelével végül Kamocsarkába kötött ki. Ott ahol földeslakai ember még nem járt.

A politikában ott kezdett jeleskedni, különböző politikai képzésben részesült, és önmagyi rangot kapott. Ott és sok szocialista *testvérel* Moszkvába szervezték be azzal, hogy a Magyar Tanácsköztársaság kialakulásának idejére Magyarországra hozzák őket, ami megvalósult.

Politikai karrierjének befejezése: 1944. november hónapban a Bajusz testvérek, Jóska-bácsi elnöksége alatt megalakították a Kommunista Part földeslakai szervezetét. Nem volt hosszú ideje az elnöki tevékenysége, ugyanis a régi és új ideológia nem fert össze. Az évek múlva jelentkező újak már sztalini elméletet képviseltek. 1947-48-ra már párta nem járó, párttagok maradtak csupán.

A községben 1945 előtt nem volt a kommunista mozgalomnak pártszervezete. A mozgalmi tevékenység *eszmecsereben* fejeződött ki, az elvhu szocialista emberek között. A bűntételek letöltése után hazatérő 19-esek átmeneti évekre elszigetelődtek, s évek múltán erről az időkről elfeledkezve, senki nem beszélt. Egyetlen esetben sem provokáltak. Ok maguk sem a hatalom figyelmét. Többen napszamos emberként a Návay gazdaságban dolgoztak.

A román katonák pusztítása a megszállásuk alatt nem maradt el a tatarjárás mértékétől. Gyatákat, üzemeket, új- és használt berendezéseket, teljes gyaták leszerelését vitték, mindent amit láttak és foghattak. A *zsákmány* vonatok szerelvényei foglalták le az ország vasútvonalait. A mezőgazdaságból elvitték az igras és haszonállatok túlnyomó részét, a termést, a művelő eszközöket, takarmányt, vetőmagot, a kenyérszükségletnek való gabonát,

lesöpörtek a padlást. Így volt ez Földéák községben is. A kommuniszták kivonulása után a románok szállták meg a községet. A rekviráló románok kötelező hatósági segítségével házról-házra járva, ami tetszett szedték össze és vitték a vásártérre, ahol az *aru* tárolva, s onnét szállítva lett. Kifosztották a lakosságot, minden értékes javait, igavonó állatokat, gabonát elrabolták:

A román Prefektus 1919. július 19-én hatalmas hirdetményben hívja fel és kötelezi a lakosságot, hogy a gabona neműek aratását azonnal kezdje meg, utána nyomban csepelje és a cseplest követően a szükséglet feletti mennyiséget a legstürgösebben szállítsa a kereskedelembé, malomba és adja el. Mondja továbbá a katonai Parancsnokság, ha a termelők ezt a rendelkezést nem hajtják vége, katonai rekvirálat kezdnek. (Elképzehető, hogy milyen panik lett, valamennyi zughely meglett búzával.)

1919. szeptember 23-án Oltonau János őrgy. szigorú felhívást adott ki a Főszolgabíróval Földéák községnek. A község lakói a teljes évi adójukat haladéktalanul fizessék be. Ha az Előljáróság a kivetett adót nem tudja behajtani, úgy az adót a megszálló katonaság fogja beszédni.

A több hónapon át itt élő katonák és csendőrök ellátását a lakosságnak kellett biztosítani. Bűntetés terhe mellett kellett beszállítani a kirtt élelmiszereket - házszám szerint lett előlva anyagi lehetőségek szerint - a községhezára.

Élelmészre fizetés nélkül beszállított a lakosság: 16 db szarvasmarhát, 17 db hizót, 1160 tojást, 116 kg. csirkét, 588 kb babot, 202 kg burgonyát, 160 kg zöldségféléket. A hivatalosan beszállított élelem mellett saját maguk is házaltak.

Közel száz tételben névszerint összeállítva, hogy kitől mit vittek el minden fizetés nélkül. Csak egy parat a sok közül, értékekkel megjelölve:

Sipos János	lőszerzsám, takarmány, ágynemű	5.700
Fejes Józsefné	élelmiszert, takarmány, készpénz, ágynemű	28.228
Kakulya Imre	ékszer, fehérnemű, ágynemű, csizma	8.640
Kiss Balint	ellés előtt álló ténén	40.000
Hajnal Mátyásné	lőszerzsám, bakancs	3.200
Bugyi Pál	ágynemű, ágy, ruhanemű	7.800
Ratkay Kálmán	varrógép	6.000
Vigh József	sertések, takarmány	33.700
Bánszki István	lőszerzsám, ruha és ágynemű	15.000
Boros Károly	szalonna, kolbasz	1.480
Nagy K. Márton	lőszerzsám, pokróc	25.000
Bajusz Antalné	szalonna, szappan	450
Kunucz Mihály	készpénz	1.600
Szell Ferenc	ágynemű, gabona, lőszerzsám, sertés	34.430
Jóó József	egy ló	40.000
Csendőrség	teljes felszerelése 6 lóval	260.000

További szállítmányok:

búza	5.428 q		
árpa, zab	2.275 q	szarvasmarha	348 db
kukorica	2.766 q	cséplőgép	4 db
szalma	2.407 q	vasúti mozdony	1 db
széna	2.111 q	gőzmalom leszerelve	1 db
gazdasági eszközök		kocsi (lovas)	38 db
eke, fogas,	440 db	lőszerzem	168 pár
zsák	2.500 db	vetőgép	19 db
tenyészállat	29 db		

Az 1920. április 21-én volt teljes elszámolás szerint a községet összegszerűen jelentős kár érte.

A rekvirált érték és szolgáltatás f. áron: 15.513.768 korona

A lakosságtól elszedett értékek 752.253 korona

Összesen 16.266.021 korona

A román hatóság fizetett 1.235.674 korona

Különbőség 15.030.347 korona

A rekvirálás és az állandó zaklatáson túlmenően 1919. júniustól 1920. április hó végéig naponta 50 gyalogos embernek kellett megjelenni szénát, és szalmát árokbataposó módszerrel préselni. A munkához kirendeltek fizetést nem kaptak, hacsak a hátravertést meg a botozást nem számolták annak. Ezt tetőzte, hogy a kész bálákat nem földéki állománszon vagontriozák, hanem Makón, így az odaszállítás még további ingyen munkát követelt, naponta több fogat szállította a bálát.

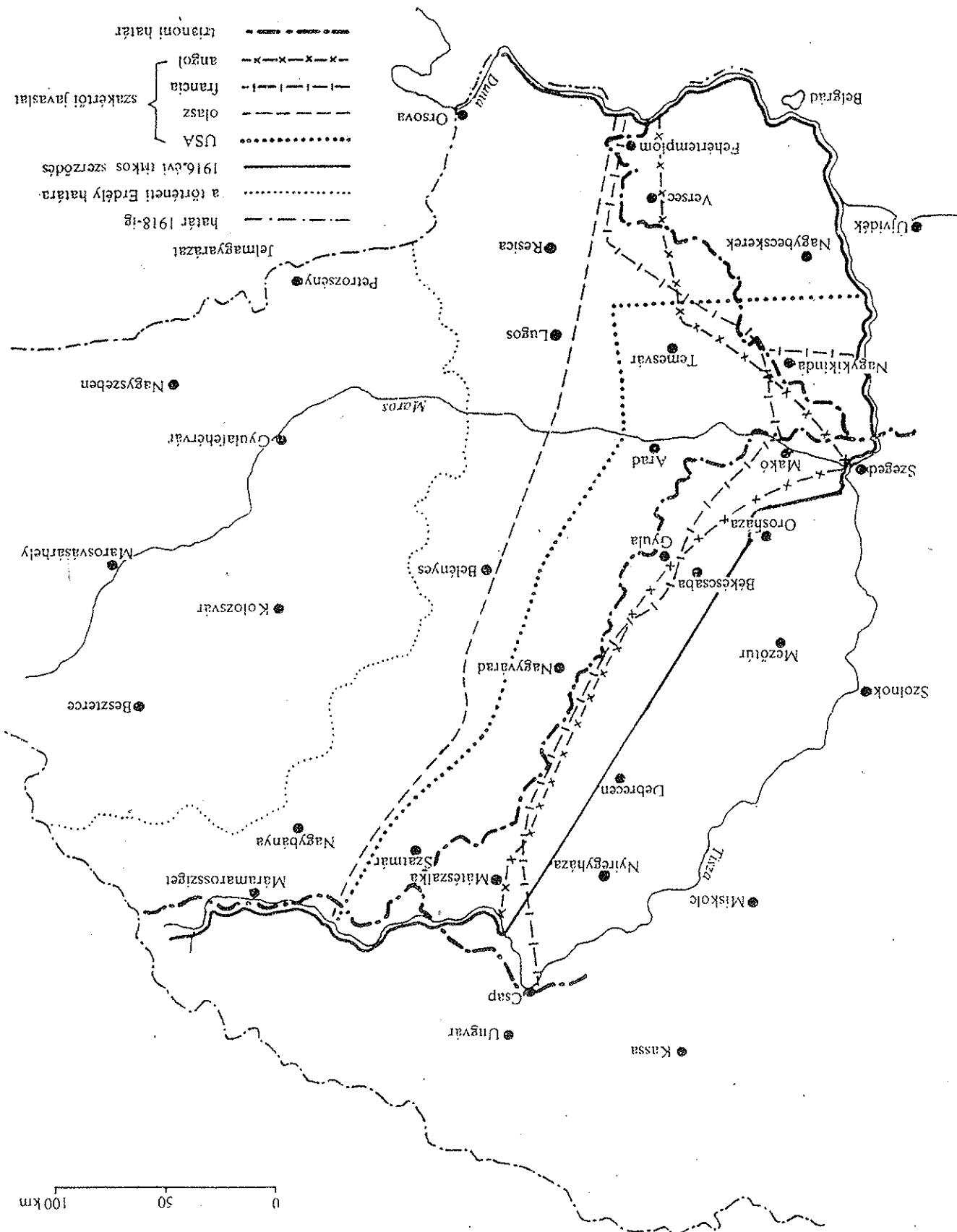
A szigorú rekvirálás miatt a lakosság nagyon leszegényedett, az elvitt javakat egy évized után sem tudta helyre állítani.

A győztes hatalmak ugyan tiltották az ilyen mérő és összetevőjü szabadrablásit és ennek összeírását 1919. őszén el is kezdték, hogy beszámolják a románok részére fizetendő jóvátételi kötelezettségünkbe, de ebből nem lett semmi.

Mindezeket tetőzte, hogy 1924. március 14-én Korányi Frigyes magyar Titulesku román külügyminiszterek megegyeztek abban, hogy Magyarország lemond a románok által okozott háborús károkról.

Az Antant hatalmak között elvi megállapodás volt, hogy a románok addig maradnak az országban, amíg a megcsönkült Magyarországnak nem lesz hivatalos demokratikus

58. térkép. Szakértői javaslatok és az elfogadott határvonal a párizsi béketárgyaláson (V. V. Tillea alapján)

ERŐSÍTŐI ÉRTÉKELÉS A MAGYARORSZÁGI TERÜLETSZÉKSÉGI SZERKEZETTEL

kormányára és nemzeti hadserege. Az adott időben nem mehetett könnyen. Kormány volt, de hadvezér nem.

Az Antant és a francia képviselők a Tanácsköztársaság ellen dolgoztak, csak olyan magyar kormány alakulhatott, amelyiknek célja egybeesik az Antant egyetértésével. Megfelelő Vezérrel megfelelő haderőt kell fegyverbe állítani.

Amíg ez nem lesz a románok bitoróják az országot. Clerk nagyhatalmi megbízott Károlyi Gyula kormányára meghívja Horthy Miklós ellentengernagyot hadvezérnek. Aki a Szegedről induló és Siofok-Dunántúlon szerveződő magyar hadsereggel 1919. november 15-én bevonnul Budapestre.

Ki volt Horthy Miklós? Köznemesi családból származott, őseinek nemességét 1635-ben II. Ferdinánd király újírtotta fel. Egyik öse Horthy István II. Rákóczi Ferenc udvari titkára volt 1710-ig. Horthy 1858-ban született. Tengerészeti Katonai Akadémiát végzett. Sorhajó hadnagyként 1909. november 1-én Ferenc József császár és király számára szolgál. Több nyelven beszélt. Ot év után 1914. tavaszán ismét hajóra került, ahol a hadsereg végéig szolgált. IV. Károly császár 1918. februárban nevezi ki ellentengernaggyá és flotta főparancsnokká. A hadsereg után Kenderesre megy, ahol az ősi 200 hold birtokból kastéllyal együtt 36 hold szántó és 166 hold rét-legelő gazdasága van.

Igy értünk el Trianonhoz, ahol 1920. június 4-én ítéletet mondtak Magyarország felett, amely 364 cikkelyben írja meg terhelő kötelezettségeinket. Magyarország Közép-Európa egyik legkisebb országa lett, gazdaságilag pedig 3 millió koldus országa, amiben Földéak község is több száz családdal volt képviselve.

Történelmünk során minden politikai rendszer váltást követi a revans, a bosszú. Minden felsorolás mellőzésével, így történt ez 1918-1919-ben is, így történt 1920-1922-ben is. Mind ezt csak azok tudták kikérülni, akik elveikben is, cselekedeteikben is semlegesek voltak. Vagy az egyik politikai rendszerből a másikba *átcsuszna*k. Ez így volt a hadsereg végével is, a monarchia polgárai és katonái beléptek a megalkult és javakat ígért Magyar Tanácsköztársaság szolgálatába. Es fordítva is 1919. július 28. után, amikor Horthy Miklós kormányzó által képviselt hatalom különböző különítményeibe, hatalmi és végrehajto képviselőkbe épültek be.

A hosszan tartó és merélet tekintve is igen súlyos hadsereg, ez alatti elszegényedés, többrányú politikai rendszernek váltása, elfarasztotha és a bizonytalanság határára sodorta a népet. Végleges kibontakozást, megnyugvást várt ki-ki a maga felfogása, érdeke szerint.

Szigori és új társadalmat építő törvények és rendeletek jelennek meg, a helyzet követelte, vagy adta érdekek céljából.

Az 1920. évi XXXVI. tc. Közérdeku földbirtok politikai cèllal földosztási keretet határoz meg. Kivonatos érdembensége:

- az arany, vagy ezüst Vitézségi Eremmel kitüntetett földművelők,
- földműves hadirokkantak, hadiózvegyek és felmött földműves hadiárvaak,
- törpe és kisbirtokosok földdel való megerősítése,
- becsüllettel szolgáló katonák, közszolgálati alkalmazottak, stb.
- a középbirtokok kialakítása,
- szociális gazdasági helyzetek kialakítása és javítása.

Ahol elegendő földterület áll rendelkezésre: A hadirokkantak, hadiózvegyek és felmöttkoru hadiárvaak részére, ha földművelők, a terület 3 kat. hold lehet, illetve erre kiegészítendő. Akinek háza nincs házhely is juttatható.

A fenti földreform törvény alapján az Országos Földbirtokrendező Biróság (O.F.B.) határozata alapján 1927. évben telekkönyvezett, de már 1922 évben kimért földdeki igényjogosultak részére 542 kat.hold szántóföldet, valamint 177 házhelyet mértek ki.

Az 1921. december 31-én kelt 1921. évi LIII. tc. testnevelés keretében a Levente Egyesületet hívta életre. Mondja a törvény: A testnevelésnek az a feladata, hogy az egyén testi éptségének és egészségének megóvása, a lelki és testi erejének, ellenálló képességének, ügyességének és munkabírásanak kifejlésztése által megjavítsa a közegészség állapotát, gyarapítsa a nemzetet.

Az iskolai elhagyó ifjúság testnevelését oly módon kell kialakítani, hogy ebben a 21 életév betöltéséig a nemzetnek minden férfi tagja kötelezően részt vegyen.

A rendszer bevezetése nem ment könnyen. A mulasztás büntetésének terhe mellett a szülő, a gyám, vagy munkaadó minden igazolatlan mulasztás után esetenként két napbütnéket megfélelő összegű büntetést fizetett. Komolyabb büntetést esetekben ez csendőrségi elővezetést jelentett, a levente ifjú részére.

Az iskolába járók 21 éves korukig (ha előbb nem maradtak ki az iskolából) ezt a kötelezettséget a testnevelési óra keretében rótták le. Egész héten dolgozni és minden vasárnap reggel 7-11 óráig levente oktatáson lenni, a fizikai dolgozóknak mérhetően terhelte jelentett. A heti pihenő napjuknak felét ezzel töltötték el. A célja lehetett nemes, a fenntartása igen nagy költséggel járt, eredménye utólagos megállapítással elenyésző, mert a katonának bevonuló 21 éves, 8 évig leventébe járó fiatal katonaként is a jobbraálltal kezdte az oktatást. Fenntartásának 22 év alatt mérhetően költség terhe volt, és még mennyi zaklatást, bosszúságot és büntetést hordott magában.

De a legnagyobb 1944 szeptembereben, amikor menekülni vittek az összevezényelt leventéket. Nem valószinu, hogy történelmi de adott időben egy zászlós levente főparancsnok barátom azt mondta az oroszok elöl menekültek, mert ha fogságba esnének azt nem bírják ki. A mondat második fele ma is igaznak vélhető.

Vitézrend megalapítása 1920. XXXVI. tc. 77. bek.

Legfőbb szerve az Országos Vitézi Szék, melynek megyei és járási szervezetei vannak. A Szervezet indítása az I. Világháború, s annak következménye: T i a n o n.

Célja, hogy az állam védelmében érdemeket szerzett egyének ingatlan adományban (vitézi telek) részesülhessenek. Vitéz lehet minden olyan állampolgár, aki a Világháborúban hős cselekedeteivel tünnete ki magát. A vitézzé avatás ünnepélyes aktus, mely alkalommal a vitézi eskü után vitézi karddal vitézzé ütik az arra érdemes egyént.

A vitézi szervezet hagyományosan hasonló volt a nemesi szervezethez: katonának, hősnek és kitüntettnek lenni, az anyagi javak elismerése mellett. A Vitézi rang és föld örökös: a föld oszthatatlan állapotban csak az első szülött fiú ivadék öröksége.

Az adományozás idején az országban élő vitézi elismertek, 14.131 fő, kiosztottak részükre 3.987 telekben 65.227 kat. hold földet. Névszerint Földeken 27 vitézt tisztelhetünk.

Ki volt Gombos Gyula (1886-1936) Az I. Világháborúban vezérkari százados. A szegeedi nemesi kormányban honvédelmi államtitkár. Részt vállal a fehérterror szervezésében. Része volt a második (1921. október) királypucss leverésének. Többféle nemesi partmak volt vezető egyénisége. Hadügyi államtitkár, hadügyi miniszter 1932. szeptember-től miniszterelnök. Megteremtője a nemesi Egység Pártmak. Trianon szorításából eredően nacionalista ideológiát képviselt. Katonánanemzettel formált a haza védelmére. A nemesi munkatervben földreformot, munkaalkalmat, tükös választójogot stb. ígért. Szociális törekvéseit szolgálta a gazdavédelem, a hitbizományi reform, a telektelepítési törvény.

A háborús magyar veszteségek mértékét, csak területileg és népességileg ismerjük. Hogy hány katona esett el, mennyi hadifogoly, mennyi hadirokkant, hadifogoly és hadiárva veszteséggel zárult és keserítette meg a családok életét, nem tudjuk. A megcsonkított országból mindezek statisztikailag ismertek.

Földek község háborús adatai: bevonult 1.608 férfi, 245 fő hősi halott, megrokkkant 68 fő, hadifogoly lett 77 fő és hadiárva 22 gyermek.

Nincs olyan város vagy község Magyarországon, ahol Hósi Emlékü nem hirdeti a vesztes 1914-1918-as Világháború tragédiáját.

A hősihalottak örök emlékezésére 1927. november 7-én szentelik meg Földeken a Pásztor János szobrász által készített Hósi Emléküvet, ami előtt azóta is elmélkedő szomorúságban állhatunk meg.

A megemlékezés másik formáját, az emléka ültetést, mint a kor szellemét átható, soha le nem róható tiszteltetéddassal szervezte meg az Emlék Bizottság. Aminek végrehajtása két részben történt. A pramonát, valamint a piacter-pramonát felüli részen kijelölték azokat a

szabad területeket, ahova fát lehetett ültetni. A fákat 1928. őszén elültették. Minden fára egy hőshalott nevet tartalmazó falemezeket kötöttek. A másik fázis a fának a nevelése, biztonságos megmaradásához. Ezt a feladatot Dehény Lajos tanító úr vezetésével a tanítók kapták meg. A tanítók pedig valamennyi második osztályon felüli fiúnak, vagy fiúnak 1-1 fát gondozásra kiosztottak. Ez az állandó gondozás két évben volt, amíg a fák biztosan meggyökeredtek, a hősök utóéletéért. Feladatunk volt a fő körüli tisztántartás és az öntözés. Altalában ezt szombaton délután végeztük a tanítók, vagy a tanító felügyeletével. En meg ma is tudom és Földedákon járva, messziről ismerve nézem volt trafik mögötti akacsfát, a nagybátyám Adók Mihály emlékét őrző fát. Ez bennem és bennük is egy fát, a magyar nemzeti tudatot és annak nevelési irányát ültette el.

A II. világháborút lezáró, a nép nevében beszélő, politikai hatalom nem ismerte el a Népi személyes jogait és mérhetetlen fájdalmat, mindazoknak, akik a legnagyobb áldozatot adták a fölük és akaratukon kívüli háborúban. Az édesanyáknak, feleségeknek, gyermekeknek és hozzátartozóknak minden társadalomban kijáró emlékeztési jogot.

Az aktuális időben (1946-1948), amikor emlékművet lehetett volna állítani az örök emlékeztésre, a naponkénti elszivárasra, a lelki megnyugvásra; emlékezni sem lehetett Rájuk. Az édesanyák már legtöbbszörben *megnyugodtak*, utolsó órájukban emlékezve hajlották fejüket öröknyugalomra.

Nem emlékeztetett a társadalom, a község közössége, hogy méltó emlékmű hirdesse a végtelen időben, kik voltak Ők, helyettünk is meghaltak. Nem kaptak méltó emlékművet.

A magyar nemzet elleni gyűlölet mérhetetlen volt, a megszálló Hatalom részéről, amit túlzott mértékben segített elő a belső *megszállók* igyekezete, és örökké elítélhető azon nyílvános politizálás, hogy a magyar katonák bűnös, mert résztvállalt a szovjet-orosz elleni harcokban. Kicsinyhitű, megalkuvó megállapítások. A magyar nemzet viszont minden városban, községben katonai sírmeleket állított az elesett orosz katonáknak. Ezzel együtt csak hazai akarat kérdésén múlhatott saját halottaink méltó megemlékezése, akár egymás közelségében, mert mindket nemzet fia hős volt a maga feladatában, amit nem saját elhatározásából hajtott végre. Mindennek a felső parancs az oka. A hősi emlékművek történelmi értékűek, és a hosszú idők vonatkozásában emlékeztésre, gondolkodásra intenek.

Altalános események és információk:

1920. V. 1. Orosz fogságból Rakonczai Mátyas és 15 társa hazakerkezett. 1919. október Olaszországból Váradi Imre és 16 társa érkezett haza.

1920. VII. sok az ellátatlan család a községben kívül is, így felsőbb utasítás alapján minden termelő névrészelő utasítást kap, hogy milyen mennyiségű búzát köteles a cseplőgéptől a magtárra szállítani.

1918-1919 évfordulóján. Egy névjegyzék a leszerelt katonákról: név, lakás, születési év, hol szerelt le, hol szolgált és mikor vonult be, adatok feltüntetésével. Az öröm és a hála kimutatása 572 leszerelt földéki lakos részére.

1920. VII. 21. Földéki község kataszteri fölmérése megkezdődött.

1920. VIII. hó az 1918. IX. tc. Hadinyereségadó. Valamennyi érdekeltmel az a jövedelem többlet, amelyet az adóköteles az 1919-es hadiévből, a békeév jövedelmével szemben elért.

1920. VII. 17. Ez a legpontosabb fejlődés mutató a jelenlegi helyzetben, mivel a jó nélkülözhetően a földművelésben. Az összehas napján már 757 db lovat találtak a községben.

1921. XI. 4. egy későbbi pótlékszámolás a románok részéről volt rekvirált anyagokért.

Megnevezés	Teljes ár	Fizettek
Erdő- és munkagépek	737.620	19.076 korona
Aljak	3.446.700	440.696 korona

1921. évtől éveken át dohány ellátás nincs. Több mint 150 földéki lakos saját szükségletének kielégítésére a Pénzügyőri Felügyelethez fordult termelési engedélyért. Bejelentési kötelezettség: hány palántát akar termelni, annak megfelelően kellett jövedéki illetéket fizetni. Az első évben 31.800 palántára kérések termelési engedélyt 63.600 korona befizetéssel. Ezt minden évben 2-3 éven át, újra és újra kellett kérni.

1920. III. Múltó érdemeket szerzett és bejelentésre kötelez, hogy Dr. Herczog Lajos orvos most lépett Földéki község népének szolgálatába, és jelzem úgy, mint a szegények orvos napszámosat.

1921-24. A kenyérgabonának kg-kénti elszámolása mellett, a faluból gabonát, a legkisebb mennyiségben is, pl. piacra, csak erre két külön engedéllyel lehet. Amellett, hogy a szükséglet is nagy volt, lassan a fizetőeszköz is a búza lett.

Eves záraskor, XII. 17-én 529 adózó családnak van adótarozása: adóbúza 1040,5 q beszolgáltatás hátralek 896,5 q előző évi hátralek 117,5 q és ehhez Földéki ellátatlan személy 517 fő. Ezt nevezték adott időben szegénységnek.

1921. X. 6. A főszoigabrtól hivatalból ezen napon érkezik az I. Világháborúban elesett földéki hősihalottak végleges névsora. 245 fő bejegyzésével. Személyi adatok, csapattest, mikor és hol esett el. A község első, irásban közölt hősihalottai: Várkonyi Kálmán Toporan 1916. V. 6-án és Ferenczi István Doberdó 1916. V. 10.

1922. V. Lehetőség nyílt a község villamosítására. Közgyűlési határozat alapján meghirdették és összeírták a lakosság körében, ennek alapján 350 család vállalta, III. kérésre a villany bevezetését. A Villamos Rt. egyéb helyekről is olyan megrendelést kapott, hogy 1923. évre tette át a további tárgyalásokat. A hálózat költsége akkor kb. 800 q búza lett volna. (A búza volt az arany pénzeszköz.)

1922. X. Felhívás a hivatásos honvédség kötelekékébe való belépésre. Minél többen léphettek be 17-36 év közötti koruk, akik a katonaságot rendes élethivatásnak tekintik. Minden egészséges férfi belephet a Honvédséghez legalább 6 évi szolgálatra. Jelenleg havi 200 korona jövedelemmel. A szolgálat teljesítése után, iparosok műhelyet, berendezést, földművelők 2-4 hold földet, mesterséghez nem érték: posta, vasút, stb. állami elhelyezést nyernek.

1923. Rendkívüli a munkanélküliség. Még csak közmunka sem akad, kivéve az utépítés, de oda is maximum 80-85 embert ha tudnak alkalmazni. Szigorú főszoлагabtróli utasítás van, aratási cseplési munkát a földéaki hatáiban csak földéaki munkások végezhetnek. Aratógéppel aratni nem lehet, igaz már több éve nem.

1923. XI. A 3317/1923. számú főszoлагabtróli utasítással Földéakon 16 helybeli lakost a korcsmákól, a családjuk védelme érdekében kitalítottak. Az ellenőrzés a csendőrség feladata. Ha a korcsmáros bármelyiknek is italt szolgáltat ki, csak egy alkalommal is, az italmérési jog megvonását vonja maga után. Ez volt egy józan szociális gondoskodás.

1923. X. A betétesek örmére a Hadikölcson követényekkel lehet adót fizetni, vagy állami kötelezettségeket kiegyenlíteni, igaz értékcsoккөнөssel 1000 korona névértékű követénnyel 840 korona effektív fizetést lehet eszközölni.

1923-ban a községnek 30 virihise van, akik közé 1.531 adókorona összeggel bekerült Bencze János gazdálkodó is. A legkisebb adózó virihis 1.065 koronával Náway Sándorné 1922. V. 13. kelt jelentés alapján Orszországból eddig névszerinti megnevezéssel 91 fogoly tért haza, kint van még 15 fő.

1924. Népségösszeírásból kiszivárogtatva a község lakóinak száma: 5.600 fő.

Pénz infláció: A községi költségvetés alapján, a jóváhagyott keretösszegeen mérve:

1913 évben	61.823 kor
1922 "	37.244.780
1923 "	39.743.062
1924 "	171.836.230

- Földéaki Torna Club
100 tagsággal

1924. évben a községbeli Hivatalos Egyesületek:

1924. A községben 3 góznalóm van: Gizella Góznalóm Földek Rakonczai József és Társa Rajki Márton és Társai

- 48-as Olvasókör
- Polgári Katolikus Kör
- Gázdakör
- Levente Egyesület

135
" 95
" 150
-

1925. VI. 13. A templomtoronyba becsapott a villám. Tűz nem lett, de az ijedség annál nagyobb, mivel a mulasztás okozta a végzetessé válható megelőzést. Azonnali határozat alapján megbízzák Szalma István bádogost a villámhárító elkészítésével és felszerelésével. Költése, anyag és munkabér: 7.038 korona.

A Levente Egyesület, mint ifjúsági nevelő szervezet intézményt megfélelő szanckciók alkalmazása mellett az 1920. LIII. tc. szabályozza. Már harmadéve kötelező megjelenéssel járó szervezet, ahol minden vasárnapi gyűléstől napon legkevesebb 100 fő (egyharmad) a hiányzó létszám. Csak nyomatékos felhívás, beidézés történt, csendőri elővezetés, vagy büntetés még nem.

1925. XII. Beszámoló a Főszolgabíróhoz, helyzetjelentés:

A lakosság száma 5.594 fő, a házak száma 808, kiosztva van 123 ház hely, Lovak száma: 1351 db
A középületek: iskola és községháza 1903-1905. épültek fel, kölcsöne ki van fizetve. Szövetkezeteket az év folyamán 20-an, vannak, akik szövetkezetet is vásároltak, csak az a baj, hogy a szőni való anyag drága.

Téli időben tartanak közös művelődési találkozókat, melyek a fiatalok erkölcsi, szellemi fejlődésére kedvező hatással van. A leveinte oktatással kapcsolatosan a lakosság körében ellenszenv nyilvánul meg.

Náway Tamás 25 hold vitézi telket ajánlandókozott a községnek, mint erkölcsi testületnek, aki a földet törvényi rendelet alapján átadta a Vitézi Széken keresztül, vitéz Bugyi József, vitéz Szabó Mihály és vitéz Kurucz András erre érdemesítették. A községtől 27 fő I. Világháborús katonára szerzett vitézi (nemesi) elismerést. Föld juttatásban csak az előbb nevezett három fő részesült.

A Hősök emlékére 1926-ban építettek emlékművet, melyre a lakossági adományokból már 175 q buza, és 6 mill. korona van fedezetül.

Végül a legterheesebb, legérthetlenebb az Ármontesítő Társulattal való kapcsolat. Ezek óta nem tisztítja a csatornákat, nem folyik le a víz, a csatorna nem veszi be, s a szántóföldi

területen lassan szivódik le. Éveken át évenként több mint 1000 hold került viz alá, és műveletlené váltik.

Kérjük Főszolgabíró urat az ide mellékelte felkérésünk és megbízásunk alapján képviselje községünket a Társulatnál, és kérünk mielőbbi és rendszeres Társulati segítséget.

Szemléltetésül és alátámasztásul összehasonlítva.

- A község állami földadója évi 51.432 korona
- az ártéri költség, mint ártéri adó meg 89.267 korona

1925. A község határában már 42 ártérikút van. A fötéri kutat, mint legelsőt 1895-ben, a Zárda iskolánál 1906-ban, Gazdák gözmalománál 1903-ban a Kornél erdőben 1895-1896-ban, Óföldsékon 1902-ben Annamajorban 1903-ban lettek furva, a többi mind ezt követő időkben.

1926. Rendeteg az adóhátralék, szinte mindenki adós, az árverés már nem hasznal, több mint 160 lakosnál a tartozást földre, házra terhelik. A pengő megjelenése előtt 8 nappal még árverést hirdettek, valamennyien, 18 fő óföldsékiak, köztük Náray László 10 téhen 2 timó 100 q búza van lefoglalva. Hiába lebeg a korona, a sokból sincs elég. Árverésre nem jelenkezett senki.

1925/26 gazdasági év telen a rendkívüli nagy mennyiségű és hosszantartó havazás következtében tavasszal a Szarzeri tanya, Gajdos, Echardt, Faluret, Ugar, Kosszvizitánya sor dűlőkben 1834 kat hold területen minden kipuuszult, nyárig vethetlen maradt. A bántó szerencsétlenségben, deri is került, mivel a kárt már csak pengőben tudta kifizetni a Vizátarsulat, 386.864 P. összegben.

1926. XII. 31. Az Előjáróság működő pénzgazdálkodásában az évrégi zárlat szerint volt 167.616.716 korona pénzeszköz, amit a következő nap 13.409 Pengőre lehetett átváltani. A különböző alapítványok kölvényekben elhelyezett vagyona 19.094.600 korona, ennek ártékelésére még nincs rendelkezés.

1926. XII. 31. Borotva élen és az Előjáróság egyes tisztviselőjen mulott, meg végül az OFB-n, hogy a már korábban a Nyugatisorttal szembeni vasútig terjedő felosztott azon 113 ház hely igénylők által befizetett 20.410.000 koronát, az utolsó nap du. feladva, elfogadta befizetésnek.

1927. III. Mivel a mezőgazdasági jellegű községekben egyik legfontosabb értékmérők a termelő eszközök: már 23 csepítőgép és 1213 db ló van a két faluban. Viszont az egészség és szaporodás értékmérője: 2 orvos és 6 baba.

1927. III. Budapest főváros nehéz helyzetét bizonyítja az a naponta megjelenő, kéro, ajánló körlevelek sokasága, mely szerint szeretnének vidékre, a nyári időszakra, akár dolgozni is

gyermekeket leküldeni. Több helyi hirdésre sem jelentkezett gyermek vállalatára senki. Illetve igen: Náray László és Náray Andorné, akik 14 vendég gyermeket fogadnak.

1927. I. 29. Önbizalmat kéltő, hogy a Földeski Onkentes Tűzoltó Egyesület 18 tagját, parancsnoka Horacsek Andor kántor-tanító, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Segélyező Pénztára tagjai sorába felvette. Így a 230.000/1925 B.M. szr. alapján biztosítottakká váltak.

HŐSÖK EMLÉKMŰVEINK

avatása

1926. november 7. vasárnap, végre elérkezett a nap, amire az egész község lakói közel két éve készülnek. A méltó ünnepség szervezésében Mátyás Béla plébános elnöklétével névszerint: több községi tisztviselő, tanítók és társadalmi szervek aktivistái vettek részt. Egyedüli ünnepség volt ez akkor a környékben. A szomszédos városokban és községekben az újságok méltó cikkekben emlékeztek meg a katoná hősieségről, az édesanyák fájdalmaról.

Az emlékművet avató ünnepségen az érintett gyászolók, Honvédelmi Minisztérium küldötte, Hadigondozók Szövetsége, Vitezi Rend, Csanádi Püspök, Prolátus, megyei Főispán, Alispán, Főszolgabíró, a szomszéd községek Elöljárói és a fájdalomban osztozó földeski nép volt jelen. A programban, mint meghívott vendég a következő idézet szerint szerepelt: *Magyarország királya Spanyolországban Legtöbbször száműzetésben lévő 13 éves II. Ottó.* Az ünnepség de. 10 órai szent misével kezdődött és utána a szobornál folytatódott: A méltó tiszteletet adó, a hazaidézett 245 hős emlékének áldozó gyászos, de mégis felémelő emlékezése.

A megnyitó beszédet Nagy Gyula főszolgabíró, majd Tarnai Ivor alispán és a község nevében Mátyás Béla plébános könyveket fakaszto beszéde követte.

A méltó és díszes program továbbá: *Hősök Emlékei, Rákóczi Kesergői és a Szózatot* énekelte a földeski dalárda. *A Hősök Szobránál* c. verset szavalta N á d a s d i Mihály levente. Majd három iskolás gyermek hazafias verseinek szavalata következett.

A FÖLDEÁKI HŐSÖK EMLÉKÉNEK ÁRVA ÉS ELMONTA MÉNESI GYÖRGY

közégségi pénztár ellenőri irodatíszit, aki volt hivatali elődöm, kiire tisztelettel emlékezem.

Hősieség volt fegyverük,
 Az ősi vér forrott bennük
 S így lettek mind hősköke.
 Békés otthon kedves család,
 Bennük védő karta talált,
 S nevék szent lett örökö.
 Haldoklik a nagy természet,
 Imt felénk a bus enyészet.
 Szivünk sajog, lelünk faj,
 Faj a hősök elmúlása,
 Jellelén sir kopársága
 Vigaszt vajh hol lelünk már?
 Vigasztalan özvegy, árva
 Nem borulhat sírhalmára;
 A hős férj és apának,
 Nem utelhet nefelejtet,
 Nem hullajthat bus könnyeket
 Mátka, ara sírjára.
 Vándor felhő hullajt könnyet,
 Jellelén sirt ez öntözget.
 Esti szello visszassóhajt,
 A természet nyit virágot,
 Kis madár zokog sírmonot
 Hősi sírokon sokat!

A nemzeti nagy fájdalom
 Dicsőt hozó nagy hatalom
 Osztozunk e fájdalomban,
 Terstvérekként hulljon könnyünk,
 Hősieségben szentesüljünk,
 S méltók leszünk hatalomra.

Hősinknek szent emléke,
 Úgy lesz frigyünk drága éke:
 Ha azi valóra váltjuk:
 Csonka hazánk a rabságtól,
 Szegyéntől és gyalazattól
 Minél előbb megváltjuk!

Itt az oltár, köbe vése
 Hősinknek szent emléke.
 Siessünk hön áldozni,
 Emlékezet szép rózsáját
 Hősi erény szent pálmáját
 Lassuk itt illatozni!

Ez oltárnál gyuljon lángra
 Emlékezet szent faklyája.
 és lobogjon örökö.
 Itt merítsünk vigaszt, erőt,
 Valjanak itt a csüggedők
 Nemzeti nagy hősköke.

S míg emlékeküik áldva-áldjuk,
 Imánkba nevék zárjuk.
 Nem feledjük soha sem,
 Hogy e hősök értünk haltak,
 Honért többet nem adhattak,
 Nevék szent itt s odafent.

Béke napja leáldozott,
 Magyar nemzet fegyvert fogott:
 Az ősi örökséget,
 Harcuktól a föld remegett,
 Hősök neve volt rettegett
 Úvöltő poklok ején.

Száz halállal szembe száltak,
 Félvilágot verben jártak:
 Istén, király, hazáért!
 Szivök minden dobbanása,
 Ajkuk végösóhajtása,
 Értünk esdet áldásért.

Thlessen meg hőseinknek
 Értünk meghalt véreinknek
 Haláltvető bátorsága.
 Kövessük a példájukat,
 Vivjük vissza országunkat:
 az legyen a vérün ára.

Befejezésül a *Hiszsekegy*-et éneklí a dalárda.

Nagy volt ez a nap. Igen nagy részvétet kifejező együttérzés a gyászoló családokkal, akiket megértőstíhelt az a bizalom és hit, hogy vannak velük együtt keserű falubeli emberek. Az ünnepség ami adott időben gyászos emlékezést, de egyben a megnyugvás derengő fényét is behozta a gyászolók szívébe. Megnyugvás, hogy mártól kezdve van hova eljönni, virágot hozni az édesanyáknak, apáknak, házastársaknak és gyerekeknek, kistími magukat és komyes szemmel olvasni a messze távolban elesettek névsorát.

*Lomb, level, virág sügjad a szélnek,
Meghaltak Ok, de örökké élnek.
Jóhei száz vihar, mülhai ezer év,
Oltar-e hely, s imádság minden név.*

Az emléktáblára felvészt 245 földéki hős nevégyzeke: név, születési év, foglalkozás, lakóhely, családi állapot, vallás, hol szolgált mint katoná, kat. rendfokozat, elhalálozás helye, körülménye, hol van eltemetve, adatokkal a 127/1927, III. a 3308/1927 számú iratokban található.

Az öránket romló koronában kifejezve a szobor és kerítése akkor 100.000.000 koronában került, mely összeg gyűjtésből és adományból képződött.

A község kultúráját a múlt század vég kiseri, az 1914-1918-as háború fejlődésben színt megállítottta. Ha csak az általános iskolai tanulmányokra gondolunk, a tanítók fele bevonnult katonai szolgálata, a gyerekek a szülők és testvérek helyett dolgoztak. Megszüntek a vasárnapi iskolák, a felolvasások, oktatások a felnőttek részére. A 48-as, valamint a Gazdakör téli mezőgazdasági és kertészeti tanfolyamai, melyek kisebb megszaktitásokkal 1940-ig képeztek a falu lakóit. A korban érvényesült tanműveltségével kapcsolatban a citera zene vészte át és fejlődött az 1930-as évekig. Amal is inkább mivel hazilag is előállítható eszköz, ami már valamennyi háznál megtalálható volt. Ezt a népi hangulatot keltő kultureszköz a 30-as években a detektoros, fülhalligatók rádió szortította ki a magán használatból, s majd 1945 után a néprádió.

Az újáéledés időszakában, a huszas évek elején kezdének kiformálódni a tanítók által szervezett és fenntartott egy felvonásos színi előadások, az óvodai, iskolai vizsgákon, karácsonykor, húsvétkor a szülők igen nagy öröme. Az igény növekedésével főleg az értelmiség és iparos polgárok évenként egy-egy elismertebb előadást tartottak. A lakosság annyira élvezte és elismerte ezen fellépők személyét, hogy mai is így lehetne egy-egy *hivadásos* a sikerre.

Mivel az okos helyes cselekmények tért hódítottak, így nőt az igény még színvonalasabb színházra, aminek megalóstitására 1932/33-ban megjelent, s több télen át magas színvonalon, maximális lakosság elismerés mellett színi szórakozást nyújtott Gerbár József

és neje 10-12 fős vándor színtársulata. Zádori Pityu komikus mindenkinek a szerelme és barátja lett. A csodálatos hangú- és formájú, előkelő megjelenésű Gerbárné meghódította a földéki férfiakat és iriggyé tette a nőket. Visszatérő lakásuk a Halom utcában Pinter Lajosnál volt, és egyéb helyeken. Voltak ifjúságnvelő szervezetek. A legnagyobb letszámú a Katolikus Legény, illetve a Leányegylet volt. A leányokat az apáca főnöknő szervezte és irányította.

A Katolikus Legényegyletet 1936-ban Csepella Andor róm. kat. lelkész alapította, aki 1935. IX. 1-től 1938. VIII. 31-ig volt Földékon. 1994-ben halt meg Kübekházán, mint ottani plébános. Mindkét egyletnek díszes lobogója van a templomcsarnok bal ill. a jobboldali padsorban.

Csodálatos szervező képességével, barátságával a 14 éven felüli földéki fiúkat mondhatom keves kivétellel az Egyletbe tömörítette. Világi elnökünk; Sándor István volt, aki 1946-50-ig szolgált a katolikus egyleti tagság.

Katolikus Legényegyletek az országban 1929-ben szerveződtek és alakultak a piarista papok irányításával, melyben az ifjúság önálló társadalom tevékenységet fejtett ki a vallás erkölcs keretében azzal, hogy az ifjúságot hazafias szellemben megtartva, munkára és hivatásra nevelje.

Ez a tisztelendő volt az, aki a Legény- és a lányegyletben lévő fiatalokkal megszervezte, felépítette a Földékről-Makóra vezető műút mentén jobboldalon a Bugyi-féle tanya előtt álló keresztet. Filleres adományokból raktuk össze a ma is emléket, emlékezést nyújtó keresztet. A badog Krisztus képet Dehény Lajos tanító úr fia: Dehény Lajos festőművész tanár festette, aki a makói polgári iskola tanára volt.

A kereszt azóta is elismert gondozás alatt áll. Mindazok nevében, akik ezt a keresztet filleinkből és a tisztelendő úr fizetéséből felállítottuk, a most leendő gondozásért, felebaráti szeretettel mondok köszönetet.

Továbbá ez a Tisztelendő úr volt az, aki saját kis Csepel motorkerékpárján 1937-ben kiment Németországba az ott dolgozó földéki lakosokat felkeresni, hozzájuk hírt vinni, és hozni az itthonmaradt családoknak.

A Legényegylet közel azonos célú és tartalmú ifjúsági intézmény volt a cserkész fiatalok szervezete. Dehény Kálmán kantortanító 1929-ben alapította meg a földéki 587-es Návay Tamás Cserkész Csapatot. Talán azzal kezdtem, hogy Kami bácsi a III. osztály állandó tanulója volt (abban az időben állandó osztályokat neveltek a tanítók) s egyben minden tanulónak kedves tanítója. Csodálatosan tudott velünk gyerekekkel foglalkozni, de később megtapasztaltam, hogy a felnőttekkel is.

Ó volt a cserkészparancsnok. Voltunk vagy 50-en cserkészek, kicsik és nagyok. Azt a mindannyiunk által kedvelt foglalkozást sem elmondani, sem leírni nem lehet. Összefoglalva leírom a cserkész jellemzését a tizparancsolatán keresztül.

A cserkészet fő célja a jellem nevelése, egészségtesztelés és gyakorlati ügyesség fejlesztése, jóállampolgárrá nevelés. Jellemnevelő értéke, hogy a nevelést maga a cserkész fiú végzi, vezeti önmagát és a fiatalabbakat, mint tiszteletteljes, tudó testvér. Nevelési módszere nemzeti, de nem ismer felekezeti különbséget.

A cserkész tizparancsolata:

1. A cserkész egyenes lelkű és feltétlenül igazat mond.
2. Híven teljesíti kötelességét.
3. Ahol tud segít.
4. Minden cserkészt testvérének tekint.
5. Másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú.
6. Szereti a természetet.
7. Feljebb valóinak jólétekkel engedelmeskedik.
8. Vidám és meggondolt.
9. Takarékos.
10. Testben és lélekben tiszta.

A harmadik parancsot külön is fogadva magammal hoztam az elébe.
Ez a Kantor hívta újból életre a Földéaki Dalárda Egyesületet, a *nagyörög* Gyetvai László és 18-20 igen jó hangú társaival együtt. Megye szerre szereplő egyet, a szegedi Fogadalmi Templomban az egyik verseny győztese volt.

Az iskola törvény alapján, főleg a fiúgyermek a múlt században kevesen, de a háború alatt még kevesebben végeztek el az általános iskola 6 osztályát. A továbbtanulással is volt próbálkozás: a lányokat a záróban, a fiúkat Dehény tanító úr készítette magánúton a 4 polgári osztály elvégzésére. A fiúk Battonyán, a lányok Szegeden vizsgáztak. A polgári iskola elvégzésére a 20-as évek elejétől mind többen jelentkeztek. Az értelmiség, iparos-kereskedő családok, tehát több paraszti gyerekeket erre a képzésre adták. Ez az iskola akkor önmagában olyan mérvű ismeretet adott, hogy a kialakult társadalmi szinten több irányú egzisztenciát biztosított.

Felsőbb oktatásban igen kevesen részesültek, s még kevesebben hasznosították megszerzett tudományukat idehaza. Például: földéaki származású, illetve nevelésű orvos nem volt a községnek, továbbá a község megalakulásától az első falusi születésű főjegyző Rátkai Daniel volt, 4 falusi tanult papnak, s egy sem gyakorolta népnevelő munkáját idehaza. Az

első földéaki születésű tanító Dehény Kálmán volt. A negyvenes évek elejétől már tágabbra nyílik a továbbtanulási lehetőség kapuja.

A község lakóinak legismertebb, legkedveltebb, legtöbb lakost szórakoztató játéka a futball. Ez a szervezet, amint már olvasható volt 1913-ban alakult, de mint sok mindent ezt is elsodorta a háború. Ott ahol a gyermekek hamarabb megtanulnak rongylabdával focizni, mint olvasni, méltóan az első volt a Futball Egyesület felállítása.

Már 1921. február 15-én a korábban is volt játékosok, zömében iparosok, Horváth László, Gardi István és Tamási Imre mind hárommal asztalosok, és még számtalan korabeli fiatalok az F.T.C. vagyis a Földéaki Torna Club egyesület újraalakuló közgyűlést megtartották, és határozatuk alapján Járasi Sport Hivatalnál folyamatosan tették az Egyesület funkcióját. Egyben kérték az Előjáróságot, hogy gyakorló területtel a vásártér füves, elülső bekerített területet jelöljék ki állandó és végleges pálya használatra.

Mivel a futball az angol feltalálás óta, ahol megismerték igen izgalmas játéka, főleg a pályán kívül lévő nézőknek. Községünkben ez az egyedüli sportág volt, így kiemelkedő elismerésben részesültek a játékosok. Ennek az úgynevezett II. csapatnak a játékosairól feljegyzés nem maradt, csupán a fent nevezett három agilis szervező azonosságát tudtam megtalálni.

De nem így a következőkben. Az FTC 1913-ban alakult és folyamatosan, nem kis dícsőségek elismerésével maig stabil futballlegylet. A folyamatosabbá abban is áll, hogy egyik koroszály csuszlik át a másikba, de időnként mégis elhatárolható csapatok, csapattagok képviselők az egyesületet. Az ismert anyag szerint a szurkolók sosem hagyták el a csapatot. Helyes emléket állítani Orosz Sándor bácsinak (akinek a későbbi nemzedékekben két fia kiváló futbalista lett), aki nemcsak kinyitott biciskával tudta *rendre* inteni az ellenünk partoskódó bírót, hanem anyagi segítséget is adott a csapatnak. A 20-30-as években csak közösségi támogatással tudták a csapatot fenntartani, így jól jött, hogy a közeli - környező mecserekre saját szífkocsiján ingyen szállította a zöld-fehér mezbe öltözött fiukat.

Javult a helyzet, amikor a III. generációs, az I. aranycsapat megyei I. osztályban játszott. Volt pénz a távolisági utakhoz, már teherautó bérleményre is. A csapat ügyvezető elnöke Ménési György, játékosok: Bugyi Imre, Bugyi Dezső, Antal Lajos, Rátkay Lajos, Pasztor István, Ménési József, Ménési Ferenc, Zaviza Gyula, Molnár Dezső, Szabó József, Bajusz György, Hajnal József, Bárdi István vagy ahogy hívják Zomóra a csoda kapus (itt még 14 évesen).

A színvonal és a csapatfejlesztmény, a lakosság összefogása, az eddig ismert eredmények elismeréseként 1934-ben az egyesület tekintélyét is emelve csapat Zászlót kapott. Gyönyörű nyomaszós zöld anyag, arany súlytásos szegeély, ugyanilyen anyagu felírás: Földéaki Torna Club, aranyozott rüdvéggel és fogógombbal. A támogatók pedig névre kivéssett sárgaréz jelvényeket vásároltak, amelyeket a zászlórúdba fűrt lyukakba verték. Ez díszítette a teljes zászlórúdat.

A zászlót a templomban tartották, ott is szentelték fel. De nem azért készült, hogy állandóan ott is maradjon. Jó időben minden bajnok mérkőzés alkalmával a játékosok *egyemuháda*, mezbe öltözve számtalan kísértővel, a mérkőzés kezdete előtt egy órával a templomból a zászlóval zeneszó kíséretében vonultak végig a főúton a pályára, ott egy kört leírva, az üthely közepén elhelyezték a zászlót. Ez évekig tartott így, vagyis amíg a csapat összetartó erje, kedve és erdeményei összhangban bírt maradni az ünnepség színvonalával. Későbbiekben a templomban nyert végleges elhelyezést.

Az átmenetek megszaktítás nélküliek voltak, minden évzisedben egy újabb szervezeti és korn csapattal. Amit leginkább a második világháború 1938-1945 ideje vegetálásban kényszerített. Ezt az időt úgynevezett Levente csapatok töltötték ki.

1946-ban alakult a község életében a IV. szervezésű és egyben a második aranycsapat, amelyik megközelítően sem volt olyan hosszú idejű, mint elődei. Szintén a megyei I. osztályba érdemelte ki besorolását Szimpatikus, ismert játékosok: Horváth László csapatkapitány, Bajusz György, Neparáczi Jóska (Acél), Horváth Béla, Gallyas István, Bugyi Gyurka, Orosz János, Orosz Sándor, Szalma Mihály, Vajka Mihály, Kecskeméti Gyula, Vetró János, Vizhányó János, Csernus Imre, Sándor József, Takács Árpád, Németh László Gardi István, Bardi István (Zamóra) és még többen.

Nagyszerű eredményeket ért el a csapat, a korszerűbb színvonalas játéknak nagy volt a partoló tömege is, akik nem féltek olykor két teherautóra, azok kekreppárral követték a csapatot. Hazai játékok alkalmával a *fel-falu* a pályán volt. Hihetetlen személyes és bizalmas tisztelet övezte a játékosokat. A nagy lehetőségek időszakai: a tanulás, elhelyezkedés, nagyobb csapatba való átigazolás, és a politika lassan elsodorta az összeszokott, jó és szép játékokot bemutató csapatokat.

1953-54-től lassan lefutóban van az FTC. De még mindig a megyei I. osztályban fociznak: Rácز István, Szalma Mihály, Csillik Mihály, Gallyas István, Vizhányó Lajos, Vass József, Tóth Imre, Kabai István, Kocsis István, Csernus Imre, Bakos István, Nagy András és többen mások.

Ismerve és tudva, hogy Földékon a fiúgyermekeknek első játéka a rongyfoci volt. A községben egyedül sportág, amit mindenki kedvelt, és a mérkőzéseket nagy tömegben látogatták, sőt annyira ismerték, ismertük a szabályokat, hogy a bírót nemegyszer *kiokkaltuk*. Ezért bátorokodom névszerint is megjelteni az ismert és dokumentált nagy csapatokat abban a reményben, hogy az unokák játékbán is követik a nagypapákat.

A földéki futball irányítása mindig jó kezekben volt, s van hagyomány, még nem késő, érdemes volna mai képviselőknek a nosztalgikus időkbeli előhozni az egyéni- és együttes események csokorbakötését, amit közkinccsé lehetne tenni a községben.

A község életében eddig egyedül álló esemény volt, hogy földéki születésű és földéki lakosok a községi iskola és szegények gyámoltására alapítványt tegyenek. Gillingér Pál és

neje Udvari Rozália, kiknek gyermekük nem volt. 1915. augusztus 19-én kelt közös végrendeletükben Földéakon a Kereszt utcában (a mai Művelődésiház mellett) lévő több helyiségből álló lakásukat és a nagy magtár épületet, mely együtt képezte a nagy házat, iskola és tamtói lakás céljára Giltinger Pál és neje Udvardi Rozália alapítványként Földéak községre hagyták. Továbbá az iskola karbantartása, valamint földéaki lakosok szegénysorsának segítéyezésére a község mellett lévő 5 kat. hold 899 n.ól szántóföldet helyeztek alapítványba.

Trianon emlékei, nemzetünk álmattan éjszakai. Közbeesően 40 éven át ugyan nem sok szó eshetett róla. Most a szabad megnyilvánulások kapcsán a napi politikában ismét jelen van. Különösen a 20-as években elviselhetetlenek, meg nem érthető igazságtalanságnak számolt vele a nemzet. A sokféle hazafias megnyilvánulások között szerepelt községünkben is, az egyik országos Hazafias Club, a Revizió Ligája terjesztésében a házak kapujára szegezhető 10x6 cm-es bádög táblácska, melyen a megcsontított országrész rajzolata, felsőreszen egy kérdés: *Maradhat ez így?*, alul a válasz: *Nem, Nem, Soha!* A tábla ára 1 pengő volt. A községben az 1927-28-as években felszerelt táblácskából minden harmadik házon ez volt látható.

A második bécsi döntésig (1940. VIII. 30.) a Himnusz-t is minden esetben a *Balsors* akció ismételt refiténben énekeltek a keserves kérés nyomtatékául. A méltatlan és el nem fogadott 2/3-as országrész indokolatlan elvétele, a több tízezeres menekülő, igazán nemzetivé tette a magyart.

Erdemei elismerése mellett kell megemlíteni Lukács István főjegyzőt, aki 1904-től 1928. márciusáig, a leg hosszabb főjegyzői szolgálatot töltő közséigi vezető volt. Nehéz időkben végzte munkáját, háború, majd direktórium. Az okmányok tanúsága szerint humanista volt, a szükségessé segélykérőket soha nem merülték ki. Mentették és mentett. Így adódott ez a komün idő alatt is.

1928. augusztus hónapban küldték, ill. választották Tauch Árpád erdélyi származású jegyzőnek. (Mivel a földéaki nép a németes nevet nem tudta rendesen kimondani, s 2 méternél magasabb ember volt, röviden csak *hosszúlabu* jegyzőnek hívták.) Nem emiatt, de később Tass családi névre magyarosította korábbi nevét. Ettől függetlenül, amíg a községben szolgált, a nép változatlanul hosszúlabunak nevezte.

A gazdálkodásban nem eredménytelenül múltak a minden télen tartott arany és ezüstkalászos kizsálda tanfolyamok. Számos hallgató próbálkozott a korszerűbb gazdálkodással, különösen a téhen fajtanak kiválasztásában, a hagyományostól jobb vetőmagvakkal és nem utolsósorban 1928. év őszén már 1150 q három komponensű műtrágyát rendeltek a földművelők.

1928. az állapotokhoz igazodóan összeírás történik, keresik az adóalanyokat. Adózatják: földet, a házat, a bérbeadót, a bérlet, haszonállatokat, az ipart, a kereskedelmet, ami csak adóalany lehet.

Az összeírás szerint Földek teljes területén:

Lélek száma:	6.118 fő
Területe:	12.464 kat. hold
Lakóház tanyákkal együtt:	1.211 amiből 109 bérbé (arendába van adva)
Adófizetők száma:	2.127 tétel

Az 1923-as kiemelkedő termést hozó esztendőt követően, 1929-ig elfogadható időjárás és annak megfelelő termés volt. A pénzforgalmat mutatja az adás-vétel, az ajándékozás, örökösödési jogügyletek éves 150-160 körüliek száma, a telekkönyvi végzések, és az illeték befizetések. De nem maradt el az országos és megyei, pénzügyi Hatóságok hirdetőmánya és felhívása sem az adó befizetésre. A községnek negyedévenként végsőron jeleneni kellett a befolyt és még hátralévő adó összeget. Es nemcsak az adó, hanem a juttatott földek és házhelyek, az OFB a FAKSZ törlesztések is terhelték a lakosságot. Mindezek befizetését annyira szorgalmazták és ellenőrizték, hogy akik a másodéves adót ill. törlesztő részletet nem fizették, a hátralékot telekkönyvileg az ingatlanra terhelte a járásbíró, évi 12 %-os kamattal.

A következő 1928-29-években ez évenként 180-200 adóst terhel. Az 1923 évek után előkerült ismét a foglalás és árverezés roszszemlékű szokásai. Nem volt jellemző, de az OFB. és a FAKSZ minden évben 1-2 adóst árverezéssel íjesztgetett, hogy eladja fejük fölül a házat vagy a talpuk alól a földet.

Az 1929-1933 gazdasági években a szélsőséges, csapadék nélküli száraz nyarak, így különösen 31-32-ben soha nem ismert szegénységet hozott a községre. Veszélyben volt a kenyere annak is aki termelt. Anyira rossz volt a búza minősége, a fejletlen öszezszáradt szemek miatt, hogy szinte fajsúly nélküli volt, aminek több mint 40 %-a ocsu.

1930. november 30-án a Kormányzó keze aláírásával jelent meg az országos felhívás a téli nyomorenyhítő akció sűrűs meg szervezésére. Januártól pedig az új termésig a rászorulókat közmunkán kell foglalkoztatni, segíyezni kell. Az előjáróság már december hónapban gyors beadásra szólította fel a lakosságot. Minden hold föld után 2 kg búzát kellett napokon belül a kijelölt malomba, raktárba szállítani. Akinek gabonájuk nem volt, azok pénzben fizethették az értékét. A helyben lakó nagyobb és középbirtokosok természetben adták, a kisebb birtokosok, mivel nekik sem volt búzájuk, pénzben fizettek.

1930. december végén az öföldéaki út építéséhez a megyei Kulturmetnöki Hivatal már 25 kötő, 18 rakodó és 15 iga fogatot foglalkoztat. December végére több mint 250-en jelentkeztek munkára. Az útépitésben történő foglalkoztatás nem a község irányítása alá

tartozott, és a tervszerű munka miatt is a létszám kötött volt. Az utmnukában napi 1,-, 1,20 P, nehezebb munkában 1.50-1.60 volt a kereset.

Az Előjáróság még január hónapban hozzáfogott a teljes község terület csatornázásához, áterezsek kiépítéséhez. Egyidőben csak 40 ember dolgozott, 10 naponként váltották egymást a csoportok.

Fizetés 5 naponként volt pénzben. De a begyűjtött és Apátfalváról, Makoról vásárolt búzából lisztet is mértek. Így részben pénzben és természetben lettek fizetve a dolgozók. Ezenkívül volt a községenk 69 fő állandóan segélyezett lakosa, akik betegek, öregek, nyomorékok voltak. Voltak, akiknek házuk is volt, de ebben a hirtelen jött szegénységben, akiknek jól jött volna egyébként a házért való eltartás vállalás, nem tehette, mert maga családját sem tudta eltartani.

Az állandó inségmunkára szorulóknak száma névszerint 232 ember, nem egy 4-5 gyermekkel. Az inségmunkák tavasszal befejeződtek, a következő télen újja kezdődtek, 1932. június hó végéig tartottak. 1933. év tavaszán a szegénység csillapítására még kiosztottak 14 q kukoricalisztet, és 24 q búzalisztet, valamint varmegye közvetítésével 104 q burgonyát.

1930-tól kénysezer munkában elvégezték a község beltériu vizszabályozását, vizlevezető árkok kiásását, az útkereszteződések áterezseinek elkészítését, a sárgaföldes gödör rendbetételét, az ofóideáki út építését, Ofóideáktól a lelei határig az útnak kövezés alá való elkészítését.

A három éves nyomor enyhítő akció fedezete, ill. felhasználása:

készpenz	búza	261 q
	kukoricaliszt	14 q
	búzaliszt	38 q
		7.789 pengő

A szegények ellátásába több gazda úgy kapcsolódott be, hogy ismerős köreibben télen *újra* kölcsön búzát adtak a rászorultaknak, amit a nyári termésük, vagy keresetükből adtak vissza. 1933-ban bevezetik a termelői igazolványt, azon termelők részére, akik piacon árulnak. Aki nem termelő az nem árulhat, vagy pedig adót fizet.

1933. év a súlyos gazdasági problémát jelenti abban, hogy a kedvezőtlen időjárásön túlmenően az alacsony hozamok miatt is, drága a magyar gabona előállítás. Ennek kiigazítására vezet be a magyar állam a 3500/1933 M.E. számú rendelettel a *boletta* gabona jegyet, aminek célja az ártámogatás. Vagyis az 1929-1933-as válság idején a magas termelési költség kiegyenlítésére. A búza ára Magyarországon magasabb volt, mint a világpiacon, így exportálni nem tudott az ország. A boletta rendszer segítségével a termelői

ár ki lett egészítve, míg a búza helyi vásárlói árát a magán, kereskedelmi és export értékesítésben elfogadhatóvá tette. Így eladásakor a forgalmi árát bolcattalva kiegészítve kapta kézhez a termelő. A bolcattak (gabonafegy utalványt) adófizetésre használt fel a termelő, vagy névértékben beválhatta.

A bolcatt állami manipulációját a Gabona Ertekesítési Alapból fizette a kormány.

1928. VII. 26. A zárda iskola és óvoda helyiségei keves, kicsi, nem tudja fogadni a gyermekeket. Közben elindul az Oltványi Pál által (még a múlt században) 3/5-öd részben és a Szegény Iskolánövérek által 2/5-öd részben megvásárolt szomszédos ház építésének áttervezése. A kész terv a költség kihatással együtt 1930. II. 21-re elkészült. Azonban szinte egyidőben kezdődött a gazdasági válság, az átépítés elmaradt.

Az évtized első évében jelentkező gazdasági nehézségek csak szaporították a községi szegényebb sorúak számát. A szegénység maradványok mutatkozott. Helyzetük enyhítésére egyházi és társadalmi segítség próbálkozik. Ilyenképpen segített 1934. szeptember 17-én Bugyi Pál és neje Virág Erzsébet földesbirtokosok, a község szegénysorsú lakóinak támogatására 3.000,- Pengő alapítványt ajánlott fel a községnek. Ezen az összeg az Előjáróság azonnal 5 kat. hold jömnőségű földet vásárolt. Az alapítványi tőkét az Előjáróság kezelte, ennek éves bérleményét használt fel a szegények segélyezésére.

A Stefánia Szövetség, mint társadalmi szervezet hazánkban 1915. évben alakult. Célja az egész ország területén az anya- és csecsemővédelmet megszervezése, tanítása a helyes csecsemőgondozást. Egyben gondoskodik az anya- és csecsemővédelem hivatásos munkásainak képzéséről.

Az Állspáni Hivatal 1927-ben felhívja a község Előjáróságát, hogy a Stefánia alapba 4.000 pengőt tervezzen és fizessen be. Ezt fedezet hiányában az Előjáróság teljesíteni nem tudta. Az országos mozgalom hatására az Előjáróság 1929-ben Alapítvány szabályzatot terjeszt be és egyidejűleg megszervezi a Stefánia Földesbirtokos Bizottságát Návay Aranka védnöksége alatt. Tagjai: iparos, kereskedő, tisztviselő foglalkozásúak, jobb módú gazdálkodók feleségei, több mint 120-an.

1929. április 1-től 3 évre kiveszik a zárdával szembeni, akkor Antal Béla ács hazának 3 szobáját rendelő és tanácsadás céljára, valamint védőnő lakrészt. Az első védőnőt a budapesti központ küldte.

A Bizottság évente kétszer is rendezvényeket tart, gyűjtést szervez, maga is adományokat ajánl fel, hogy mielőbb végleges épületben szervezzék meg a célnak megfelelő ellátást.

A végleges Stefánia (Zöldkereszt) épületet árverés útján 1932. november hónapban 6.000 pengőért veszi meg Návay Aranka, s ennek tulajdonjogát a Stefánia Anya- és Csecsemővédő Intézet földesbirtokos részére telekkönyvileg átírják.

A református templom-iskola-tanítói lakás építéset Soós János mackói tanár tervei alapján 1937-38. évben Sztróbk Sándor lelkészszéke idején az Egyház és a hívők adományából 3.600 pengő költséggel építették fel.

Az építéshez alkalmi vételként vásárolták meg a vasútállomásnál volt magtár épületet teljes lebontással, amiben kifogástalan építési anyagok voltak, s abból az anyagból, kevés pótlással építették fel az épület komplexumot.

Kit ismerhetünk necces Bajusz István személyében, aki 1909-ben Földéakon született, mindig földéaki lakos volt. 1994-ben halt meg a mackói kórházban, és a kiemelkedő földéaki érdemeihez méltatlanul nem a földéaki hantok alá helyezték örök nyugalomára.

Felnőtt gyermekként ismerte meg 1921-1922 korszakomat és megpróbáltatásait. Apja és nagybátyjai kötő munkások voltak, s mint ilyen közelebb állt a szociális viszonyok felismeréséhez. Ez ivódott személyiségében, de nem öncélúan. Pista bácsi érdekesen szimpatikus ember volt, egyéniség, akit a községben megkülönböztetően becsülték.

A huszasévek második felétől a munkanélküliség és a szegénység enyhítésére lányok és asszonyok egész évben, de főleg télen necceléssel keresték olykor a család kenyereit. Mi ez a necc? cénából készült háló, amit a megadott minta szerint, cénával tűznek be. Ezt a munkalehetőségi forrást személyesebbek hőmezővászárheiyen fedezték fel, ami előnyt jelentett azoknak, akik kaptak munkát, és bosszúságot, rigyiséget a többségnek, akik nem kaphattak.

Ekkor lépett a színe Bajusz István, akinek a családjában is többen és többet szerettek volna dolgozni. Megkereste a munkaforrását, nem Vasárhelyen, hanem Budapestén, Horváth Akosné Himző- és Fonal Üzemében. Az így kialakult üzleti jókapcsolat révén *omlón* a munka Földéakra. Voltak, akik ezt a lehetőséget megirigyelték, és a levéltári iratok tanúsága szerint ezért Bajusz Istvánt felelőssé tették, mert iparigazolvány nélkül végzete tevékenységet, Pista bácsi kapott igazolványt az Előjáróságtól, és azt is igazolta, hogy kizárólag az utköltiséget kapja meg a necces asszonyoktól.

Fontos volt a minőségi munkavégzés, mert a kész munkát az üzemben különböző eljárással exportra készítették elő. Így került a szorgalmas földéaki kezek sok-sok öltögetésének gyümölcse Svájcba, Belgiumba, Hollandiába. Így vált Bajusz István a *necces* rang használataira. A puritan emberek munkaeállatását másfélévvezden át végzete. Az állando bedolgozók száma névszerint adott időben 64 fő volt. A bedolgozók napi keresete 70-80 fillér.

1930-ban hit abban, hogy a Szovjetunióban jobb az élet, megpróbált azon a címen kilépni az országból, hogy felkeresi nagybátyját, de nem valósult meg a határátlépés, így visszajött kényszerűl. Akkor ezt az eseményt nem írták a terhére, mert egyébként ismert volt a jószándéku cselekményeiről.

Nagybátyja: Bajusz József (Sándor Klára) évekkor korábban a börtönből szabadulás után (1928) elhagyta Magyarországot a jobb élet reményében, Oroszországba szökött. A jobb lét, részére is csak álom maradt. Hosszú évek után írta: *sajnos ez nem az a paradicsom amit ill beszélnék, de én már innét hazamönni soha nem tudok. Ez az első és egyben az utolsó levele volt.*

Bensőjéből fakadt szociális érzelmek újabb és újabb megélhetőségi, de legalábbis a szegénység mérséklését segítő tevékenységben kimeríthetetlen volt. Fellépése nem volt harcias, értelmes, megelégedéssel és nemcsak a maga, de a dolgozó emberek részére kért munkalehetőségeket is minden illetékes vezető elfogadta.

Ilyen volt pl. a 42-es árvas éven a belviz után a községből a Szarazérbe történő belvizet kivezető csatorna kiépítése, amelyik munkán hosszabb időn át 50 ember közmunkában dolgozott. Továbbá a nagy volumenű gyékény cipők készítése a háborúba szenvedő katonák lábára, a keleti fagyos tájra. Ezt a munkalehetőséget Damas László szegedi hadipar szállítón keresztül szerezte. A Népházban és udvarán 100-an dolgoztak folyamatosan. Sajnos egyik napon - szándékos karokozás nélkül - I vagon gyékény égett el, ezt a kárt a községi Előjáróság teljes összegben kifizette és azonnal intézkedett a pótlásra. Az anyag gyors pótlásával folyamatos maradt a csizma szállítás a katonák részére, és ilyen fontos volt a kereset a munkásoknak.

Még egy a több fellépés közül, a segítségkészségről. A negyvenes évek fordulóján Návay György földbirtokos vette át birtokán a gazdálkodást, és annak szakmai irányításával vitte Istvánfy László intéző volt megbízva. A napszámos emberekre mindig nehéz idők jártak és mindig keveset kerestek, sokat dolgoztak.

A község napszámos rétegének 70%-a a Návay birtokon kereste meg kenyérének jelentősebb hányadát. Ez természetes, de az új gazdaságvezető-intéző modorra, elutasító kifejezései, a mind hosszabb munkanap ledolgozása bántotta az embereket. Így fordultak Bajusz Istvánhoz, hiszen ő szociális elméletekről beszélt, mit lehetne tenni? A gazdaságban a dolgozókra szükség volt, közel kétszázán jártak abban az időben munkára. Az egyik hétfői nap reggelén nem az elvart és megszokott Nap felbujására, hanem később érkeztek. Az intéző hátraarcot parancsolt, (mert hisz százados volt) holnap korábban, úgy mint eddig érkezzenek a munkába. Bajusz István próbálta realitásabban megértésre bírni az intézőt, és főleg beszélt a 8 óras, meg a 10 óras munkaidőről. Ez olaj volt a tüzre. Azzal fenyegette az intézőt a csoportot, hogy azonnal telefonál a csendőrségre. Miközben megérkezett Návay György, hallva a problémát, nem engedte a csendőrök kihívását. Ott helyben az intézőt tájékoztatta, hogy 10 órát dolgoznak az emberek, és ennek megfelelően érkezzenek és esete távozzanak. Ezt követően megváltozott a munkaidő hossza.

1944. március hónapban a kommunista röplapok terjesztése, a számba jöhető kommunisták fokozott ellenőrzését vonta maga után. Bajusz István még mindig 140-150 emberrel dolgozott, így a Hatóság nem hagyta nyugton. A nyomozó iratból kitűnt, hogy adott időben esetleg számolni lehet a dolgozók beszervezésével. Így 1944. április 4-től még két társával: Menyhart Antal és Kurucz Mihály József földéaki lakosokkal együtt a nagykamizsai toloncházba vittek.

Közben mindhármójukat itthon maradt felesége fellebbezés kapcsán kérelmezte a kereső családto kiengedését, s teltek a toloncházi napok. Mig Ratkay Dániel főjegyző igazolása és javaslata alapján a Főszolgabíró a Toloncház Vezetőségét írásban megkérte nevezett(ek) magatartásáról, ill. ottani fogvatartás mellett politikájáról. Válasz: *Kifogásalan magatartási tanúsít(ank)*. 1944. szeptember 24-én érkezett a főszolgabírói hivatalhoz a szabadduláshoz alkalmas válasz. Ennek kiadásra nem került sor, rehabilitálta mindhármójukat a megszálló orosz hadérő (2122-42-47/1944 főszb.).

1935. V. 6. Iskolán kívüli oktatás, előadások, leventék teli oktatása, táncmulatságok és egyéb társas összejövetelek tartására megválaszolja a község Előjárósága a Korona utcában (ma már nyoma sincs) a Népház-nak megfelelő épületet 2.500 pengőért. Keves átalakítással, stabil kiépítéssel, a 42-es vizes idöket is átvezelve az 50-es években bonfák Ig, és helyére tanító lakásokat építenek.

1934-38-ig minden iskolaév teli időszakban 65-70 óvodás és iskolás gyermek részére a Zöldkereszt Gyermek Etkeztetési akció keretében ebédet szolgáltattak ki. A konyha fenntartása központi keretből és helyi adományokból évi 900-1200 pengő költséget igényelt. S gyakran a lakosság részéről a zöldségfélék adományozása.

Az 1894. XII. tc. alapján a három napnál nem többre büntethető kihágásokban 1934. évtől a községi bíraskodás működik, a helyi összetételű bírákkal. A hozott határozatban megállapított elzárás büntetést a helyi zárkában kell letölteni. Elímet vihett, vagy vihettek a fogvatartottak. Legfőképpen idetartozó kihágások: mezei lopás, kártételek, kisebb lopások, kocsmai verekedés, másoknak károkozás, leventéből mulasztás stb.

Aki a meghatározott időre nem jelenik meg büntetésének letöltése végett, azt a csendőri vezeti elő. Nagyobb büncselekmény esetében az elővezetés a csendőrség által történik. Az idösebbeket vonaton, vagy kocsin szállítják a makói Bíróságra. A keménykedő fiatalabbakat két fő között gyalogosan, olykor sílvc, hogy el ne küssenek a felvételről. Nem volt gyakori, de megfélemlítésre igen alkalmas.

1935. Az emlült nehéz gazdasági években felszaporodott köztartozások behajtására háromas összetételű végrehajtó csoportot jelölnek ki. A zálogolások mennek a legnehezebben, hiszen a legtöbb helyen a tartozás egyharmadára sincs fedezet. Megoldásként a legjobb és legzöksebb ingóságokat veszük jegyzékbe. Ez azzal a taktikai fogással is előbbre vitte a

pénzbeszedést, hogy a terhelt iparkodott *összekaparni* valamelyes összeget a hátralek törtélesztésére, s nem lett árverezés. A zálogolás utáni hivatalos 15 napi hirdetés után, évi 20-25 esetben árverést tűztek ki. Ekkor is hasonló volt a lefoglalt tárgyak kiváltása. A meglévő okmányok tanúsága szerint, az árverési esetek 95%-ban nem kelt el semmi. Hiszen a község lakóinak egyharmada adós volt és ösztönszerűen szolidaritásak voltak egymáshoz, és a legtöbb esetben az árverésen vevő szándékkal nem jelent meg senki.

Más volt a helyzet a hagyatéki árveréseken, ott minden lehetetlen dolog gazdára talált, mert a használati cikkek ellátásában nem volt olyan bőség mint ma, s 20 fillértől felfele valamint már lehetett venni.

Olyan terhelése volt a lakosságnak, hogy az adók kivételével, a föld, a telek, a ház juttatások, építési kölcsönök terheitől csak az 1946-os inflációs idő mentette meg.

1937-1939. Németországban a háborús előkészületek a mezőgazdaságtól elvonták a helyi munkacérot, így adódhatott, hogy Földéak községből is három évre, évenként újabb engedéllyel Sándor Lajos és neje Wertheim Anna, aki egyben a tolmács is volt, névszerinti 38 társával Németországba nemni munkára. Keresetük jobb volt, mint az itthoni, csak a tartós távollét nehezítette életüket.

1938. XI. 30. Dombi László földéaki 903. szám alatti lakos vezetésével a hetednapos adventisták a főszoilgábtírói hivataltól engedélyt kértek, hogy a Karabukai sor 657 (Nagy András lakása) alatti házban Istenhíszteleket tartanak. A törvény helyek felsorolása szerint nem kapták meg az összejóveteli engedélyt. (Egyenlőre)

1937. Készülődés a közellátás kialakítására. A nem termelő, hanem csak munkabétként kenyérgabonához jutó és vásártó lakosság minden évben külön községi nyilvántartás alapján kapja meg az őrési engedélyt. A legfontosabb élelmiszereknél az árakat hatóságilag állapítják meg. Az állatvagyasoktat szabályozzák.

Az 1938. XII. t.c. meghatározza a gazdasági munkavállalók kötelező öregségi-tökamtsági biztosítását, annak betartását és ellenőrzését. Kezeli a községi Előljáróság. Ezzel kezdődik el az éves, hónapos, és napos bélyeg ragasztásos nyilvántartás. Ez alá tartozik minden mezőgazdasági 18-65 éves férfi és nő dolgozó.

Az 1938-as felsőmagyarorsági bevontulást követően (I. Bécsi döntés) a Magyar és a Csehszlovák kormány kölcsönös amnesztiá megállapodást köt, s kölcsönösen elengedik a metan fogásba esett fiakat.

Földéakról behívottak közül Kocsis József és 7 társa Felvidéki Emlékezem adományban részesült. Ugyanakkor az eseményekkel kapcsolatban *Magyar a Magyarert* segítő gyűjtési akciót szerveztek, amelyre községünkben 2.864 pengő adományt fizettek be.

1935. V. 25. Országgyűlési képviselő választásra készülve összeírtást végeznek és hivatalos jegyzékbe veszik a választásra jogosult férfiakat és nőket. A vármegyeyel lajstromba névszerint Horváth László asztalos, temetkezési vállalkozó és 138 társa kérte Eohardt Tibor jelölését, amit a Főispáni Hivatal elfogadott. Továbbá mindössze 20 polgár kérte vitéz Dr. Várady László jelölését. A több jelölt közül ezt a két személyt választotta a földéki nép, a földéki Kisgazdapárt győzelmével.

A jelölések után a választás 1939. május 28-án volt a megye városában és községeiben megtartva.

1938. Készülődés a II. Világháborúra.

Földékon a templomtorony és a községháza között vezetékekkel összekötött légvédelmi bázist építenek ki. Szolgálatot tartanak a tüzoltószerítár irodájában. A légvédelmi parancsnok: vitéz Hajnal Tamás, egy helyettesssel, és napi 4 beosztottal. A szolgálatteherjesítők zsoldja 10 napra 9.50 pengő.

1939. VIII. 25-én Földékről az első tartalékos bevonulók: Söki György és névszerinti 7 társa. Ezt követi két hét múlva 33 fő, kiket gyakorlatára hívnak.

1939. X. 10-én a Földékon lévő három személygépkocsiból, elsőként Földéki Lajos jegyzőtől veszik igénybe (gyakorlatához) személygépkocsiját napi 3,50 pengő hasznalati díj térítéssel a *Zotlmannnd* zászlóaljhoz.

Bevonultatnak id. Sallai Pál és 14 társától 23 lovat, 1 kocsi, szeptember első napjaiban és október 18-án Tápén a vásártéren adják vissza, *para* számmal megjelölve.

Katonai loosztályozás 1939. II. 1-án katonai igénybevétele 25 gazdától, 29 lovat jelölt ki.

Egyben megkezdődött az 1939. IV. tc. Zsidótörvény gyakorlati hatályba lépése. A katonaságnál őrmestertől förtéle lévő rangbelieknek származási igazolást kell kiállítani. 1939. VII. 214 db bejelentőlap nyomtatvány érkezik, amit az iparosok, kereskedők részére kell kiosztani és kiállítani.

Ugyanebben a hónapban a haderon kívüli (levente) kiképzést erősítik 11.510 pengő fejlesztési előirással. A leventék létszáma 477 fő ebből Öföldékon 137 fő van.

Ertőljés készülődés a háborúra. Földékon 1940. III. 11-13. napokon ellenőrzési szemlét tartanak a Hadtest pk. kiküldöttel, ahol a büntetőjogi és vagyoni felelősség mellett - a katonai szolgálaton levők kivételével - minden 18-51 év közötti férfi, aki mozogni tud, a szemlén megjelenni tartozik.

1940. IV. hó Megkapja 172 földéki lakos az *essleiges* bevonnulási értesítést azzal, ha hirtetmény jelenik meg, tudja, hogy a legközelebbi vonattal, hova, melyik zászóaljhoz vonuljon be.

Földéak közösgben is ezen a nyáron volt két század az V. honv. hirt. zlytől 3 hetes gyakorlaton.

1940. IX. 17. Szegeden a Szécsi majorban (Algyó) adják vissza 45 földéaki és 17 földéaki gazdának a gyakorlaton bent volt lovaikat.

1940. IX. Megszervezik *Erdélyért* az országos gyűjtés, ami lehet pénzben, ruházatban és terményben. A gyűjtési mozgalom Navy Aranka védnöksege alatt működik.

A honvéd parancsnokságoktól sorta érkeznek a behívott katonák szolgálatának teljesítéséről a családipótlék kifizetéséhez szükséges igazolások.

A háborúval járó gazdasági rendszerek bevezetése naponta bővül. A 39.000/1941. M.E. sz. rendelettel bevezetik a cséplés kötelező bejelentését. A közellátási Kormánybiztos a cséplőgép tulajdonosok felelősségére építi az utasítás betartását, minden cséplhető gazdáról nyilvántartó lapot állítanak ki. A termelő termésének 1/3-át köteles felvásárlásra ajánlani a Honbár vagy a Futura magtáraknak.

A cséplés föllenőre és irányítója Csathó Kálmán tanító. Minden cséplőgéphez ellenőr van beállítva, akik végzik az elszámolást.

Bevezetik a liszt, cukor, szalonna, zsír és folyamatosan a legszükségesebb élelmiszerek jegyrendszerét, míg a vámörlési engedélyt módosított formában. Minden személy évi 200 kg búza, maximum 250 kg-ot örölthet.

A hadbavonultak családja rokkantak, özvegyek a jegyrendszer alapján árusított cikkek beszerzésénél elsőbbséget élveznek. Anyira ellenőrizetté válik a közellátás, csak egy példa: karácsonyra a népi gyümölcsöt is utalványra osztották ki. A legfontosabb hivatala vált a közellátás.

1942. április-május hónapban 51 főt hívnak be katonai szolgálatra. A Honvédelmi Minisztérium rendelése alapján a határon túl harcoló honvédek itthoni hozzátartozói részére egy szeri rendkívüli segélyt fizetnek ki. Az időközben váltással leszerelt katonák átmeneti életfenntartásukhoz inség segélyben részesülnek.

1942. Gazdaságilag megint egy terhes esztendő. Száz év óta ismeretlen ár- és belviz súlyította a közöset, a 12.464 kat. hold területből 9.000 kat. hold víz alatt áll. A vetéseket évelőket, a szántást teljesen tönkre tette, volt terület, ahol a nyár közepén 100 napos

kukoricát próbáltak venni. A vetőmag beszerzést a közellátás segítette. Az 1941/42 téli havazás és szokatlan sok eső, a Romániából leömülő vízmennyiség következtében rendkívül állapotba került a község. Megnehezítette a lakosság több mint fele ellátatnává vált. Az új buza keresztül is központi helyre került. A lakosság több mint fele ellátatnává vált. Az új buza helyett gyorssegély jött a községbe: 582 q liszt, 103 q zsir, stb. Az érintett tanyavilágból takarmányhiány miatt 270 lovat, 592 szarvasmarhát, 2168 db sertést kellett kimenteni. Sokan eladásra kényszerültek.

A belvíz mértéketlen károkat okozott a magán és középületekben. A középületek falazatának javításához 90.000, míg a magán szükségletre ideiglenesen 40.000 db téglára, s ennek megfelelő mész, cement és szigetelő anyagra volt szükség.

1942. május havában sürgösen le kellett vezetni a Karabukai utca és a Hosszú utcából a Szarazérbe, a benntekedt vizet. Ugyanígy a Szarazéri tanyasortól is. Kül- és belterületen víz karosult volt 1521 tulajdonos és bérlo.

1942. A selyemhernyó tenyésztés ismét lendületbe került. Végterméke hadicélra szükséges, így az edigi kg-kénti 2,- P helyett 3,50 P. fizetnek, csak minél többen foglalkozzanak vele.

1942. április hónapban 99 földeski ferti vállalkozók Erdélybe erőd építésre. A Közjóléti Szövetkezet látja el őket a szükséges kubikos felszereléssel, s Földesokon vagonírozva indulnak a még soha nem látott Erdélybe.

A szaradalon épült községházát a 28/1942. kgy. határozat alapján kibővíve átépítik és belsőleg rendezik 6.203 pengő költséggel. Ekkor alakítják át és bővítik a jelenlegi épület szerkezetnek megfelelően. Különben egyetlen középület sem változott annyit, mint éppen a faluháza. Sorrendben:

- A község alapításának idején a Náway gazdaság egyik épületében volt, ami a tűz martalékává vált.
- 1846. évben bérbe veszik a Sterb Józsefné lakóházát.
- 1861-re építettek egy új épületet. Ez nem volt megfelelő elhelyezésű, átalakították szerkezetében és fűthetőségében.
- 1902-ben kezdik építeni a jelenlegi és 1905-ben fejezik be.
- 1942-ben bővítették a főterre nyíló szarazkapu bejárat megszüntetésével, s egyidejűleg három horda helyiséggel bővült.
- Az utóbbi évtizedekben nem átépítették, hanem jellegenek megfelelően kiépítették a teljes igények használatára.
- Azonban tetőzetében sok kárt tettek, lebontották a díszes, kiemelkedő homlokzatot és egy isálló tetőhöz hasonló nyeregterőt építettek rá.

1942. Ellenmondásos helyzetnek tűnik, 700-nál többen frontiszolgálaton vannak, helyi és vidéki munkára ferti erőt keresnek, és mégis előfordul, hogy névszerint tízenegy 40 év aluli ferti munkaeurülését Somgyba internálnak 8 hónapos mezőgazdasági munkára.

A jurtsek-féle beszoigaltatási rendszer 1943-tól kisebb megszakításokkal egy évtizedig volt alapja a közellátási- beszoigaltatási rendszernek.

A 6000/1942 M.E. sz. alaprendelet szabályozta a közellátási termény és termék beadási kötelezettség előírásait, hatályát és elmarasztaló szankcióit. Ennek gyakorlati alkalmazására jelenik meg az ugynevezett J u r c s e k rendszerű közellátási-beadást szabályozó 100.800/1943. K.M. számú rendelet, amely 1954-ig elveiben alapja marad a beadási rendszernek.

A beadási kötelezettség előírása egy *beszoigaltatási* évre vonatkozik, első alkalommal 1943. július 1-től 1944. június 30-ig terjedő időre. Minden mezőgazdasági termelő, tulajdonos, vagy bérlő, haszonélvező, egyúttal, aki ténylegesen gazdálkodik, a szántóföld területén minden aranykoronája után 10 kg kenyérgabonát, a 10 kg búzaegységen felül még további 40 kg búzaegységnek megfelelő, összesen 50 kg mennyiségű mezőgazdasági terményt, vagy terméket kell a közellátás céljára hatósági áron beszoigaltatni. Gyakorlatilag 1/5-öd rész kenyérgabona és 4/5-öd rész, a rendelet mellékletében meghatározott 194 tételű átszámítási kulcs használatával volt kiszámítható. Furtangos egy beszoigaltatási rendszer volt. Háborús idők voltak, előle kitermi igen súlyos büncselekményi váddal felelően lehetett. Földeskon nem tette senki, de a beadáshoz igazodott a temelési szerkezet.

A méretékegység alapja - 100 kg búza = 100 búzaegység. Ennek megfelelően működött az átszámítási táblázat. Csak példának 10-12 tétel:

hízott sertés	100-180 kg-on belüli elősúly	1 kg = 5-6 kg búzaegység
hízott liba, kacsa	1 kg = 4-5 kg	"
napraforgó	100 kg = 200 kg	"
tökmag	100 kg = 220 kg	"
kukorica májusi morzsolt	100 kg = 150 kg	"
szójabab	100 kg = 220 kg	"
zab	100 kg = 221 kg	"
tej	1 liter = 1,4	"
tojás	1 kg = 5 kg	"

Földesek község határában átlagosan 1 kat. hold szántóföldnek 13 aranykorona volt a tiszta jövedelme, így holdanként 650 kg búzát, vagy annak megfelelő búzaegységet kellett beszoigaltatni. Nem volt olcsó beszoigaltatás, csak kiszámítható és a beadott terményért hatósági árat fizettek. Ez azt is szolgálta, hogy a vetésszerkezet váltson az ipari célú termények termelése felé. Azidőtől kezdve előtérbe került a napraforgó termelés, s a tökmagot nem etették meg az állatokkal.

A beszoigaltatási határ: 20 aranykoronánál nagyobb értékű föld után csak 20 k-ig számolva, míg 3 korona alatti földnél minimum 3 koronával kellett számolni. A 12 évesnél fiatalabb gyermekek után 10-100 kg búzaegységpont volt a kedvezmény.

A zsidótörvény hatálya alá Földeák községben két család tartozott: Schlesinger Béla épület- és tűzelo kereskedő, Zarda utcai lakos. Rózsa és Eva nevű gyermekekkel 1944. július hónapban együtt vittek a család négy tagját löcsöskocsival, két csendőr kísérettel egyenlőre a püspöktelei gyűjtőtáborba. 1945. évben mind a négyen Szegedre visszatértek.

A másik család Dr. Herczogh Lajos községi orvos, akit 1943. januárban nyugdíjaztak, de június hó végéig még dolgozott, pedig élete végéig vállalata Földeákon az orvosi feladat ellátását, magánzó személy volt. Házzvezetőjének 1940-ben vásárolt Földeákon házat, és 1944 július hónapban vittek gettóba. Ott halt meg.

Nem a témához tartozik, de itt megemlíthető: Dr. Herczogh Lajos orvos 25 éven át a község faradhatatlan, népszertü orvos utódaaként 1943. év április hónapjában hasonló személyiségű, munkájában odaadó, a lakosság által tisztelt Dr. Posztos János orvos került községünkbe, ki 1970-ben ment nyugdíjba, 1992-ben hunyt el.

A község történelme során ez a két községi orvos volt a leghosszabb szolgálati időben, akik a lakosság egészességére vigyáztak.

Földeák lakói közül a mai időkig (1944) két különleges képességű, helyi születteü egyéniség gazdagítja községünk hírnevét.

Bánszki Tamás középiskolai tanár, festőművész,
Dehény Lajos középiskolai tanár, festőművész.

Korban eltérők, az idősebb és a fiatalabb más-más stílusban dolgoztak. Képességük elismerésében községünk nem jelskedett. Egyszeri Dehény kiállításra emlékezhetünk. Dehény tanár nem a tájképek festője volt. Bánszki tanár valamennyi nyáron (mivel az édesanyja és testvérei itt laktak) a földéaki tájakat festette. Ezt korombeliék hol az erdő, hol a dűlöt végén láthatták. Mindketten a szolid ne messséggel voltak megáldva.

1944. március. birtok megosztási statisztika.

-	Földeák és Óföledek együttes területe	12.464 kh
-	ebből kishirtok	8.312 "
-	nagybirtok (Náway-on kívül is)	4.152 "
-	lakóházak száma összesen	1.475 db
-	ebből: beltületes	944
-	kültületes (tanyak is)	531
-	Község lakóinak száma	5.640 fő
-	ebből: beltületes	4.255
-	kültületes	1.385

Kerekített 90 éves bázissal összeasonlítva:

1944. július hó. A helyi Zöldkereszt Anya- és Csecsemővédő szervezet szociális felmérését tanúsító statisztikája szerint Földéak és Óföldéak községben 64 család volt, akiknek 5-nél több gyermekük született és nevelték fel családi környezetben.

- a kisbirtok a nagybirtok terhére 3.000 holddal szaporodott,
- a házak száma megduplázódott 484-el szaporodott,
- a népesség száma szintén megduplázódott 2.700-al szaporodott.

Név	Lakas gyermek	Név	Lakas gyermek
Borbíró János	661	Kurunczi Mihály	610
Bakacsi János	T. 213	Molnár István	312
Csányi József	762	Molnár Sándor	630
Bodócsi László	869	Rakonczai János	361
Bodócsi István	262	Rakonczai István	298
Gyarakai János	102	Kovács Pál	80
Kurai József	T. 214	Nagy András	653
Klémán József	919	Rácz Mihály	319
Kurunczi István	920	Rakonczai Lajos	305
Kurunczi Mátyasné Óföld.		Sallai Bálint	890
Mádi István	104	Csányi Antal	221
Molnár István	T. 214	Bardi Gábor	564
Nádasdi József	688	Sarnyai János	105
Csányi Lászlóné	221	Mészáros József	T. 2
Horváth János	793	Szabóki Illésné	189
Pásztor András	900	Balázs Mihály	463
Ramotai József	701	Kurunczi János	552
Szalma József	T. 213	Kurunczi Pál	231
Vass Tamás	T. 213	Bálint József	temető.
Vass Mihály	849	Horváth Mihály	T. 214
Varga József	T. 238	Ratkai Daniel főjegyző	
Nepráczki Albert	734	ó. Almási Mátyasné	823
Szabó János	T. 106	Ádók Lajos	675
Borbíró István	T. 234	ó. Kuglai Istvánné	636
Berenyi Márton vásártér	11	Lóczi Pál	T. 213
ó. Kiss Istvánné	541	ó. Ménési Mihályné	T. 213
Ádók Lajos	675	Szalma József	T. 226
Bajusz Sándor	116	Szabó Mátyas	45
Czirbus István	T. 2	Pető Sándor	T. 2
ó. Borbíró Jánosné	T. 213	Horváth Mihály	T. 214
Ferenczi Mihály	815	Hódi József	T. 238
Gardi István	393	Lóczi József	T. 214

Földéak és Óföldéak községben a gyermekáldás elfogadását a születést levezető hábasszonyok létszáma és az iskolába beiratkozni köteles gyermekek száma hűen igazolja. Legenda

hagyaték: akinek gyermeke nem, vagy csak egy volt, azt sajnálták, megszólták: *Könyvű Noked, mit tudot Te, mit tudsz Te a szerteletről...*

Őseink jellemzően több gyermeket szültek. Hogy miért? Hogy a tisztelt emlékezzünk az utolsó generációs több gyermeket nevelő szülőkre, névszerinti megemlékezésre jogosultak.

Az 1944. szeptember 22-től október 27-ig terjedő idő Földéak község történetében egyedülálló eseményt a földéak i h a b o r u t öröki meg. Földéak község Történelme 1944. címmel megjelent történelmi füzet az események sorozatát ismerteti. Ennek átirása nem vág e könyv szerkesztésébe. Viszont a község történelmének egyedüli kiemelkedő eseménye, amit nem nélkülözhet ez a kiadvány sem.

A *vihar* utolsó előtti napján 23-24-én, amikor tömeges példányú kiűrtési parancsról szólt nyomatványal lepi meg a központi hatóság a falvakat, így Földéak községet is, mely szerint szedni a sátorfát és azonnal menekülni. De miért és hova? kérdésre nem volt válasz. A közséből is tárgy- és társistalannul többen eltávoztak, mert idő sem volt felhárni a szűkséges cselekményt.

Földéak község két védelem alatt állt: Rakos az ott lévő német gépesített századokkal, a másik: Makó város. Ezzel a két akadállyal kellett az oroszoknak előbb megbirkózni. Ami persze csak idő kérdése volt. Az oroszok 23. és 24-i felderítése, majd a 25-26-i nagyobb csoportok bejövetele, létszámuk hányára miatt csak provokálás volt, hiszen 26-án du. este már magyar katonák voltak az Erály vonulatában. Az oroszok ugyanezen a napokon vlnak kegyetlen harcot Makó városért. Az utolsó órákban megérkeztek a magyar katonák, gyalogosok, aknavetők tüzerek és 26-27-én éjjel visszasszortították az oroszokat a makói határig.

Rakoson lévő németek nem számoltattak győzelemre, az elkövetkező napok egyidejű harci cselekményei mellett, főleg éjjel menekültek. Október 8-án délután a németek kezdeményezésére beindult a döntő földéaki csata, ami adott éjszakán, hajnalra befejeződött. 8-9 óra között a reggeli órákban kisebb bombák hullatásával lezárult.

Egy feltehetően éjszaka és még feltehetően 24 magyar honvéd elesete, kikből egyet sem tudtak elvinni, és 15 orosz katoná, akikből 10 halottat az országot menten találva Hódmezővásárhelyre szállították. Megrázó esemény volt, a csata lényegében Vass István tanyája és a Csárda közötti országot menti 1 km-es átmerőjű sávban volt, a községet közvetlenül nem érintette. A csatamezőn napokig ember nem járt. Majd 1-2 nap múlva a mezőőrök és más tanyai lakosok hozták a hírt, hogy a tanyakerében, Fasoron, kukoricásában több halott katoná van. Temetésük az említt történelmi füzetben részletesebben szerepel.

Névszerinti magyar hősök:

1919	Csovök Pál	1919	Majoros János
1912	Jenei István	1920	Gulyó István
1925	Horvath Sándor	1920	Illés Károly
-	Robik László	1920	Vadász Ignác
1924	Acz Ernő	-	Botka Károly
-	Ivancsók Mihály	-	Kutasi Imre
-	Csehi Ferenc	1914	Lapostyan József

Továbbá 10 ismeretlenként jelölt magyar honvéd, akiknél nem volt személyi okmány az azonosításhoz.

Az ismeretlen magyar hősökkel együtt a földéaki temetőben nyugszik: Lapostyan József, Csehi Ferenc, Gulyó István, Illés Károly, Vadász Ignác és Czövek Pál. Míg a többi ismert hős fiukat adott években hozzátartozói hazaszállították.

Az 5 orosz katona előbb itt lett eltemetve, majd évek múltán Hódmezővásárhelyen lettek örök nyugalomra.

Földéaki lakosok vegyül a Sors-tól kiengeszteleésnek, hogy a messzi távolban nyugvó hős családjaink emléket őrizve, a helyben nyugvó hősök sírját méltóan gondozzuk. A környezetét is tartásuk tisztán. Nyugodtjában békében.

Az I. világháború hős halottai közül 14-en vannak 22-46 éves korúak, akik az 1915-1918-as évek alatt lettek a Földéaki temetőbe örök nyugalomra helyezve. A sírok a valamikori hullaház, valamint a kápolna térségében vannak, voltak. Ezek a hős halottak nagy valószínűség szerint előzőleg a Földéakra kihelyezett kórház sebesült gondozottjai lehettek. (188/1923).

A földéaki csatát követő közvetlen időben történik, hogy Horthy Miklós kormányzó a közeli Kiszombor községbe állomásozó orosz Kabinethez bekeözvetítöket küld. A Kormányzó biztosra látta, hogy a Német Birodalom elveszti a háborút. Kereste a kapcsolatot Oroszországgal, de be volt zárva a Gestapó kelepcejébe. Mivel szerette volna országunkat megmenteni az ádáz pusztítástól, mindkét Hatalomnál próbálta ezt megéerteni. A német vonuljon ki, az orosz a béketárgyalás zászlaja alatt vonuljon be. A németektől megéertést, az oroszoktól békét szeretett volna. A rádióba beolvastott Ünnepléses Kinyilatkozatás nagy feltűnés és meglepödéés mellett a német örömet, így Földéák községét is, jelentette. Csak nem az lett a következménye, amit vártunk. Felfordulás, nyilas zavarágas, ami több hónapos ádáz pusztítással fejezödött be.

Míg ezalatt a község lakossága örült megmaradásának, a kimerítő háborús izgalmak, és a románok megszálló átvonulása után, hozzákezdett az őszi betakarítás és vetési munkákhoz. A természet nem volt rossz, így még a tavaszi időben is volt kukoricaszár a földeken.

A felszabadult Debrecen városában 1944. december 22-én megalakult az Ideiglenes Magyar Nemzeti Kormány. Ez a hír melegengette az emberek szívét, hogy *nemzeti*. Biztató jövőlátást sejtett.

Földeákon az 1944. október havi *felszabadulás* adta lehetőséggel november hónapban elsőként megalakult a Földeáki Kommunista Párt, Bajusz József 1919-es direktórium elnökeivel és a volt direktórium tagokkal. Majd a történelmi pártként szereplő Kisgazda- és Földmunkás Párt, a Szocialdemokrata Párt, míg a Nemzeti Paraszt Párt csak ezt követően. S így együttesen megalakították a Földeáki Nemzeti Bizottságot.